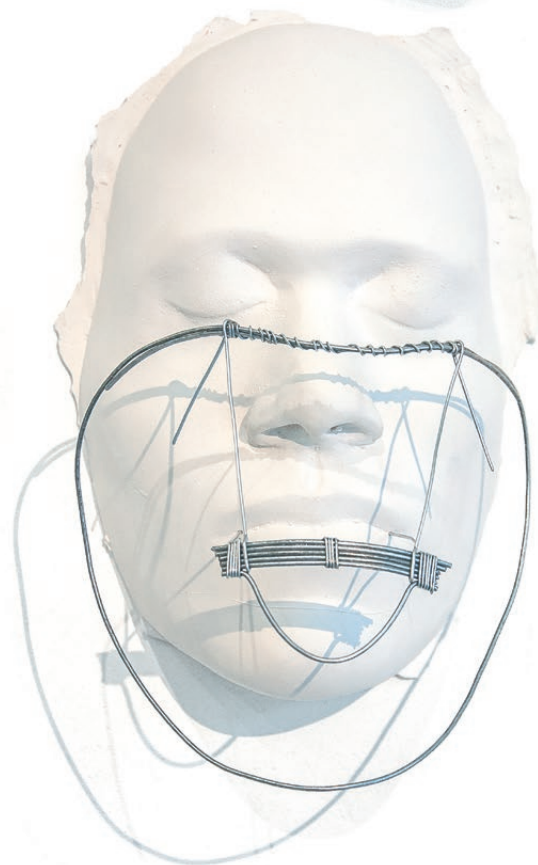
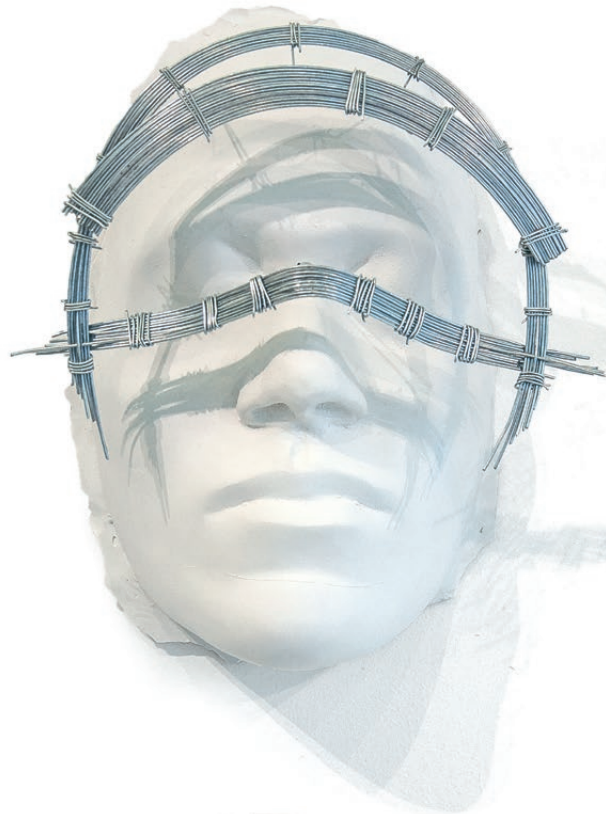

Hea Kodanik

EMSL-i ajakiri kodanikuühiskonnast

nr 1 (71)
kevad
2017

Noorus:

Ühele ilus aeg,
teisele inspiratsioon,
mõnele “Niikuinii hukas!”

Üha vanem Eesti

Sven Tupits

Sven Tupits (Fotogeen)

Eesti on jagunenud kahte lehte. Ühes registris ollakse 20 ja enam aastat avanetud, teises sulgutud. Ühes on pöördutud väljapoole, teises sissepoole. Üht iseloomustab aktsioon, teist reaktsioon.

Kui mitte juba praegu, siis õige varsti matab teine impulss esimese. Eesti on keskeastumas hirmuäratava kiirusega. Praegu määravatel positsioonidel inimesed kipuvad olema 40 ringis. Nende prioriteet pole aga taganttulijatele ruumi teha, vaid lepitada tõrgest vanemat põlvkonda.

Vanemate valitsemisel nooremate üle on mitu põhjust. Üks on valijas-konna vananemine. Vanema, tõrksa ja (pseudo)konservatiivse põlvkonna poliitiline kaal üha tõuseb. Vältimatult surub see noori ja ärksamaid ühiskonnast välja. Kogu iibejutt pole selles mõttes mitte üksnes vanema põlvkonna viimane märg unenägu, vaid ka absurd — mida vanemaks Eesti jääb, seda rohkem tahavad ärksamad noored siit ära, ükskõik kui palju neid sünniks.

Probleemi juur pole otseselt vanemas põlvkonnas, vaid keskealiste – 1990. aastate “noorte” – kapitulatsioonis. See kapitulatsioon on poliitiline ja moraalne valik. Tänapäevane 40-aastane jagab instinktiivselt palju rohkemat 60- kui 20-aastasega. Võim on tema käes, aga kummardusega vanema võimu poole.

Kes tahab näiteid elust, vaadaku ETV ühiskondlikke arutelusaateid. Saateid juhatavad vananevad mehed, saatekülalisteks on lõviosas veel vanemad mehed, naised näpuotsaga. Alla 24-aastastest pole mõtet rääkida, nad on tühi koht. Aga mõtet pole rääkida alla 35-aastastestki – nendegi kohaolust “arvamusliidrite” üritustel on ammu saanud anomaalia.

Ühiskonna läbilõike esitamine hallineva hiliskeskealise mehisusena avalik-õiguslikus TV-s jm ei ole üksnes poliitiline valik. See on faktiloome. Kui näiteks Pätsist – meie ühiskonna eksistentsiaal-moraalsest mineviku-hinnangust ja tulevikuvektori valikust – noored ei räägi, siis kehtestabki end normina kodukootud reaktsioon.

Eestis on olnud kaks põlvkonnavahetust: esimene 1990. aastate alguses ja teine kord 2000. aastatel. Esimene oli väljahüpe minevikust: Eestil oli korraga 26-aastane välisminister ja 32-aastane peaminister. 2000. aastatel kehtestas end veidi hilisem põlvkond, kes ei kavatse juhtohje loovutada enne vanadusnõtrust. See fikseerib seisaku aastakümneteks. Meie tänased nooremas keskeas juhivad on kaotanud julguse võimust loobuda – mugavus-pragmatism vanusest ei küsi. Valdav osa neist pole kunagi noored olnudki, ülikoolist mindi otse parteisse ja see pole kaugelt sama asi kui minna poliitikasse. Parteilised ringkäendusmehhanismid, mis muserdavad hinge ja moraali, on dedovštšina rafineeritud vorm.

Eesti riik toimib, aga on eetilis-moraalselt tühi ja tulevikule mõeldes nüri. Üks paljuütlev näitaja on kodanikuaktiivsus. Väljendub see kõige ehedamalt tänapäeval. Eestis on pärast 1991. aastat sellist asja märkimisväärselt olnud ühel korral: aastal 2012.

Päris noortel on kaks realistlikku valikut: minna välismaale või kap-selduda. Neil, kes jäävad, pole muud kui oodata keskiga. Aeg on suur tuimestaja, lõpuks mugandutakse. Mis on muidugi katastrofaalne, kuna 21. sajandi muutuste virvarris toimetuleku *native knowhow*’d pole ei keskealistel ega vanematel.

AHTO LOBJAKAS

Ärme küsime, kui vana sa oled – küsime, mis sa arvad

Ükspäev tuli mu kuueaastane poeg lasteaiast uudisega, et kord kuus ei pea ta lasteaias magama. Sest siis ta läheb lasteaias saali juhatajaga nõu pidama. Nad nimetasid selle Mudilaste Mõttemeeskonnaks: seitse mudilast annab juhatajale nõu, kuidas asjad võiksid lasteaias käia, õppealajuhataja protokollib.

Minu meelet on see üks kõige suurematest asjadest, mida saab laste ja noortega teha: küsida nende arvamust, rääkida ja arutada nendega maailma asju täpselt nii nagu oma sõprade või kolleegidega. Nad on samasugused inimesed, lihtsalt väiksemad.

Muidugi ei ole neil täiskasvanute elukogemust, aga kui ainult elukogemust loeb, võiksidki maailma juhtida 100-aastased, sest nemad on kõige targemad. Ei? No kui 100-aastane pole tingimata targem kui 70-aastane ja 60-aastane pole automaatselt targem kui 30-aastane, miks siis 30-aastane on automaatselt targem kui 15-aastane või 5-aastane?

Mu vanem poeg oli seitsmene, kui snaiapid hakkasid Kiievis tulistama neid, kes protestisid korruptiivse ja diktaatorliku riigijuhtimise vastu. "Aga keda ta siis valitseb, kui ta oma inimesed maha käseb lasta?" küsis laps. Ma ei ta, kas tulistamiskäsu andja oli sellele mõelnud. Vähe sellest, et ma ei osanud vastata: ma polnud ka selle küsimuse peale tulnud.

Jaa, ma olen kursis emotsionaalse intelligentsuse ja empaatiavõime arenguga ja tean omast käest, et viieaastase jaoks keerleb maailm ainult viieaastase ümber, aga nii põhimõtteliselt ei tähenda tõsiasia, et keegi on emotsionaalselt ebaküps, et tal ei võiks olla suurepäraseid ideid, põhjendatud arvamusi või oidu näha asju teise nurga alt. Lõppude lõpuks on nii ajalooõpikutes kui ka tänastes ajalehtedes näiteid riigijuhtidest, kes pole emotsionaalselt viieaastasest küpsemaks saanud, aga nende sõna siiski maksab.

Teine asi, mis mind lastega suhtlemisel ja eriti nende murepäevadel on aidanud: ma tean, mis tunne on laps olla. Ma olen olnud 6-aastane ja 10-aastane, isegi 15-aastane olen olnud. Ja ma ei tea ühtki täiskasvanut, kel poleks seljataga noor olemise kogemust. Tuletagem see tunne meelde! Kas meile meeldis, kui õpetajad, poemüüjad või vanemad meid ära ei kuulanud lihtsalt sellepärast, et nemad olid täiskasvanud ja meie mitte? Mida me tegelikult oleksime tahtnud? Vot, nii käitugemgi laste ja noortega täna!

Sellest ajakirjanumbrist on mu lemmikmõte see: lapsepõlv ei ole midagi, mida ohverdada täiskasvanueaks ettevalmistamisel; see on midagi, millel on omaette väärtus, see on nautimiseks kohe. Öeldakse, et hea veinimeister on see, kes suudab viinamarjadest hea veini saamise mitte ära rikkuda. Ma arvan, et head täiskasvanud on need, kes suudavad enda ümber olevate laste-noorte lapsepõlve mitte ära rikkuda.

MARI ÖÖ SARV, Hea Kodaniku toimetaja ja hea kodanik

Sisukord

ARVAMUS lk 2–5

Hukas ja hukkamata noortest arvavad Ahto Lobjakas, Mari Öö Sarv ja külalistoimetaja Henri Kõiv.

KAANELUGU lk 8–13

Mari Öö Sarv rääkis hulga aktivistidega ja jõudis järeldusele, et iga inimene tahab panustada, anna ainult võimalus!

LEKSIKA lk 14–15

Kuldar Adel selgitab, mis on osalemine, mis noortekogu, mis osaluskogu ja mis noorte volikogu.

VÄLISMAA lk 16–17

Emma Watson, Malālah Yūsafzay ja Jana Panfilova – Ivan Lavrentjev tutvustab teismelisi maailma liidreid.

PÄEVAKAJA lk 18–21

Henri Kõiv vaatab tõtt valimisea langetamisega: demokraatiakool 2017. aastal on see, kui noored ühiskonnaõpetuse tunnist valima lähevad.

Z-GENERATSIOON lk 22–29

Vestlusringides teismelistest ja teismelistega fantaseerime tuleviku ühiskonnast ja otsime noortele õnne. Räägivad Indrek Lillemägi, Tiina Saar-Veelmaa, Kristel Kruustük, Samuel Ehman, Rene Kärner, Sāde Meres, Katarina Raud ja Mackenzie Levernois.

KOGEMUS lk 30–32

Henri Kõiv portreeterib Tartus levivat Ole Rohkem kogukonda.

NÄGU NIME JUURDE lk 34–37

Kodanikuühiskonna minister Andres Anvelt usub hea kodaniku pisiku levitamisse ja plaanib vabakonna rahastamise kaardistamist.

DEBATT lk 38–39

Kas noored võiks kaasa rääkida igal teemal või ainult neisse puutuvast, arutlevad Siim Kiisler ja Indrek Riiger.

NÕUANNE lk 40–41

Neli organisatsiooni jagavad kogemust. Kuidas meelitada noori vabatahtlikke?

EMSL JA LIIKMED lk 42–45

Maris Jõgeva kirjutab, kuidas EMSL kavatseb eesistumist kasutada kodanikuruumi hoidmiseks, liikmerubriigis tutvustab end Tegusad Eesti Noored.

PARUSSKI lk 46–47

Ноорте я коданикухисконнаст вене кеэлес

Hea Kodanik on Eesti ainus perioodiline kodanikuühiskonna häälekandja, mis ilmub koos oma eelkäija EMSL-i infolehiga 1994. aastast hea ilmaga neli korda aastas ja trükiarv on seekord 3900.

Kõik autorid kirjutavad siin vabatahtlikkuse alusel – tuhat tänu sulle- ja pildimeistritele!

Tekstid valis ja toimetas

Mari Öö Sarv | marioeoe@heakodanik.ee

Kaasa mõtles

Henri Kõiv

Kujunduse tegi

Karl-Kristjan Nigesen | karl@nigesen.ee

Keele eest hoolitses

Katrin Kern | kkern@ut.ee

Iga sõna eest vastutab

EMSL MTÜ, Telliskivi 60a, 10412 Kalamaja
664 5077 | info@heakodanik.ee
www.heakodanik.ee

ISSN 1736-7263

Internetis loetav heakodanik.ee/uudised (artiklid ükshaaval) ja www.heakodanik.ee/heakodanik (kogu ajakiri ja arhiiv)

Paberil leiad ajakirja EMSL-i kontorist ja maakondlikest arenduskeskustest, Tallinna Lennujaamast ja parematest kohvikutest. Oma postkasti saab ajakirja tellida, kui teatad koguse ja kontaktid heakodanik@heakodanik.ee.

Ajakirja jätkuvalt tasuta ilmumist saab ka toetada – www.heakodanik.ee/toeta, reklaamihinnad leiad www.heakodanik.ee/heakodanik.

Trükitud keskkonnateadlikus
trükikojas Ecoprint

Hea Kodaniku kirjastamist ja levikut rahastab
Kodanikuühiskonna Sihtkapital.

SISEMINISTEERIUM

KÜSK

Kodanikuühiskonna
Sihtkapital

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Maskid kaanel: Sander Joosep Siigur

Mie seekordne kaanekunstnik on Vanalinna Hariduskollegiumi Gümnaasiumi möödunud aasta lõpetaja Sander Joosep Siigur, nüüd juba EKA sisearhitektuuri tudeng. Tegu on tema gümnaasiumi lõputööga*. Kui gümnaasiumiaja kunstiõpingud keskendusid oskuste omandamisele maali, joonistamise ja skulptuuri vallas, siis lõputööst kujunes vaba eneseväljendus, tunnetuslik katsetus meediumitega, millega ta varem ei olnud tegelenud. Seda nii tehniliselt kui loominguliselt.

Need ei ole maskid, mida saaks kanda, vaid maskid, mida me kanname paratamatult. Inimesed meie ümber, situatsioonid ja kontekstid asetavad meid rollidesse, mis avavad isiksuse erinevaid tahke. Vahel tundub, et meis on peidus mitu inimest. Või on meil lihtsalt valik maske, mille me vajadusel näole asetame?

Nii nagu kooli lõputöö, on ka Siiguri erialavalik sotsiaalse varjundiga. Sisearhitektuuri õpingutes ei tegeleta enam mõnda aega ruumiga, mis jääb seinte vahele, vaid ruumiga, milles inimene viibib, sotsiaalse ruumiga – olgu selleks siis privaatne või avalik ruum, interjäär või eksterjäär.

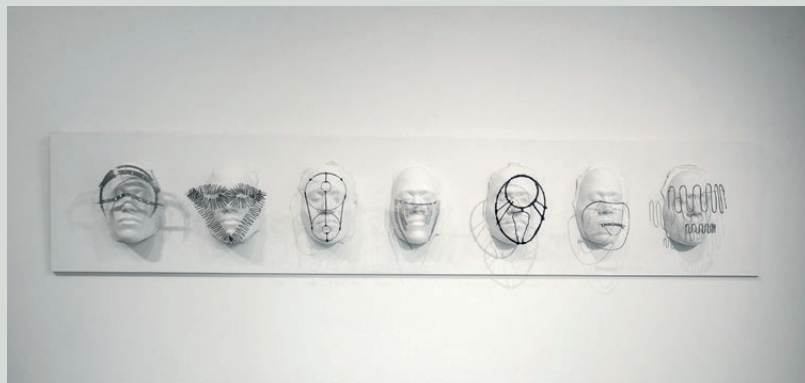
Esimest korda mõtles Siigur sisearhitektuuri õpingutele üheksandas klassis ja unustas selle gümnaasiumis kaheks aastaks, mille vältel algne erialavaliku aimdus küpseks sai. Kümne aasta pärast on Sander Joosep Siigur diplomeeritud arhitekt, sisearhitektuuriõpingutele peaks järgnema arhitektuuriõpingud magistritasemel tõenäoliselt väljaspool Eestit, aga kindlasti Euroopas. Ka töötamas näeb ta end Euroopas, tõmbamata piiri Eesti ja teiste riikide vahele. Mitte, et seosed Eestiga kaoks või olulised poleks. Need jäävad, olgu ta ise siin või mujal.

* Lõputöö juhendajad olid Pille Kaleviste ja Anneli Salumaa

KARL-KRISTJAN NIGESSEN

Erakogu

Biitniku küpsetamine

Ma mäletan 16-aastast ennast veel üsna hästi: põhitöös ehk õppimises tubli, kooliväline aktiivsus puudulik, riskikäitumises algaja, peamiseks huviks 1970-ndate levimuusika ning ohjeldamatu unistamine.

Poliitikast teadsin ma tol ajal suhteliselt vähe, kuid mingi üldine ebavõrdsuse vähendamist pooldav hoiak oli mul ilmselt tänu raamatutele külge jäänud. Küll aga meeldis mulle väikeseid, kuid olemuslikult poliitilisi *statement'e* teha – käia ringi Che Guevara särgiga või siis kirjutada füüsika kontrolltöös oma teadmatuse ja laiskuse varjamiseks pikki tiraade katastroofilistest tagajärgedest, mida tuumafüüsika muu hulgas endaga kaasa on toonud.

Tagantjärele mõeldes olid säärased väikesed vastupanumomendid ainsad hetked, kus ma tundsin ennast ühiskondlikku agentsust omava kodanikuna. Ma ei ole sugugi kindel, kas ma oleks selles vanuses kasutanud oma hääleõigust, kui mul oleks olnud see võimalus. Ma ei olnud veel sisse lülitunud.

Kerime mäluhüli 7-8 aastat edasi. Jaanuarikuu õhtu, üks Tartu raekoja kõrval asuv seminariruum on pungil täis

rahvast, kes on kuulama tulnud tulist arutelu, mille üheks peamiseks initsiaatoriks on seesama keskkoolis biitniku tiitlit kandnud unistaja, kes on vahepeal uudishimust liitunud Tartu Noortevolikoguga. Arutelu teemaks on demokraatia arendamise sihtasutused ehk DASA-d. Ühes laua otsas esitab toonane EMSL-i juht Urmo Kübar teravat kriitikat valitsuse ettepaneku suunas, teisel pool lauda on toonane Riigikogu põhiseaduskomisjoni esimees Rait Maruste kaitsepositsioonile surutud. Vahepeal on vaja ka rahva seast tulevaid rünnakuid pareerida. Mina istun puperdava südamega teises reas, ei oska öieti olla, kuid sisimas on tunne, et siin ja praegu sündis midagi olulist. DASA-d kadusid ajaloo prügikasti üsna varsti pärast seda arutelu ja kuigi põhjusi oli mitu, on mul põhjust arvata, et ka mina mängisin selles oma väikest rolli. See oli võimestav tunne!

Nüüd olin ma sisse lülitunud. Tolsamal aastal kirjutasin ma oma esimese arvamusartikli meediasse, osalesin esmakordselt meelevaieldusel, hakkasin regulaarselt korraldama linnarahvale suunatud poliitilisi debatte, haakisin ennast Rahvakogu tegevustega ja lugesin ohjeldamatult

poliitikaanalüüse. Minust küpses paari kuuga valimisteks ehk ülekvalifitseeritud ki isehakanud poliitanalüütikubroiler.

Kuigi aeg on edasi läinud ja distantsilt vaadatuna tundub, et tänastel gümnaasiuminoortel on rohkem võimalusi, et ühiskonda panustada, ei pruugi iga võimalus automaatselt lülitiks osutuda. Lülitid nimelt on individuaalsed: mõnel lööb silm sarama meeskonda juhtides, teine tahab kangesti väidelda, kolmas on hingelt maailmarändur. Nende arusaamisteni jõudmiseks tuleb aga küpseda ja mõnikord läbida ebameeldiv otsingufaas näiteks Che Guevara särki kandes, samal ajal kui taustal kõlab aegumatu mantra hukka läinud noorsoost, keda poliitika ei huvita.

Valimisea langetamine seda mantrat ei vaigista ning kindlasti pole see universaalne võluvits, mis kõik noored heade kodanike režiimile ümber lülitab, küll aga võib see aidata pimeduses kobavaid noori, kes saavad senisest rohkem uute lülitite disainimisel kaasa rääkida. Kolmanda sektori jaoks on selliste lülitite leidmine ja välja töötamine noortevaldkonnas ka edaspidi põhiülesanne.

HENRI KÕIV

UUS HINGAMINE maailmamuutmises

Inspiratsioonipäevad, nutikuskonkursid, konkreetsete oskuste timmimine ja järjest nooremate inimeste kaasamine maailmamuutjate ridadesse – sellised on tänavukevadised vabakonna tugevdamise märksõnad ja uutemoodi õppimisvõimalused. Nii rahastajad, koolitajad kui ka mõjukad organisatsioonid ise on astunud sammu edasi traditsioonilistest konkurssidest ja koolitustest, et tegutsejatele antav toetus või tarkus jõuaks veelgi kindlama ja suurema mõjuga ühiskonda ning ühiskondliku tegutsemise pisikuga saaks nakatatud juba koolilapsed.

Heateo SA ja Kodanikuühiskonna Sihtkapitali ühise nutikate lahenduste konkursi ehk NULA teine hooaeg otsis lahendusi (ja leidis neid 71!) kriitilistele ühiskondlikele

probleemidele ja toetab tugevamaid ideid arengukiirendiga, neist omakorda tugevamaid ka rahaga. EMSL-i Huvikaitselabor tugib eestkostekoostööorganisatsioonide huvidest eest võitlemisel. Changemakers Academy töötab gümnasistide sotsiaalseid ettevõtteid turundama ja programm Superheroes andis tegutsemisjulgust ja -kogemust 13–16-aastastele tüdrukutele. Arvamusfestival toob lisaks seni toimunud noortealale mängu ka lapsed ja kuulutas põhikoolilastele välja ideekorje neile oluliste aruteluteemade leidmiseks ning õhutab lapsi ka arutelusid korraldama. EMSL-i kogukonnapraktikas osalenud noorte tagasisidest käib korduvalt ja korduvalt läbi üks mõte: väga hea tunne on ise midagi kasulikku ära teha.

Norra/EMP toetused Eesti arengu teenistusse

Norra/EMP toetused on aidanud viimasel kümnel aastal arendada Eestis teiste teemade seas nii haridust, võrdõiguslikkust kui ka kodanikuühiskonda. Selline välismaine tugi Eestile jätkub: aastatel 2017–2021 on riigil võimalik kasutada 68 miljonit eurot, sellest ca 57 miljonit konkreetsete programmide toetuseks. Võrreldes varasemaga on sel perioodil raha rohkem, selle kasutamine plaanitud kontsentreeritumalt ja selle tõttu võiks ka programmidest saadav mõju olla suurem. Doonorriigid Norra, Island ja Liechtenstein on teinud ettepaneku rahastada kodanikuühiskonda kogusumma 4 miljoni euro ulatuses, ning kui muidu on programmide haldajaks ministeeriumid, siis uue kodanikuühiskonna fondi hoidjaks otsivad doonorid partneri vabakonnast. Eelmisel rahastamisperioodil korraldas Avatud Eesti Fond sarnast Vabaühenduste Fondi.

Mai alguses kirjutavad riikide esindajad kokkuleppele alla; kokku viis plaanitud programmi, sh vabaühenduste fond, peaksid saama valmis 2017. aasta sees, misjärel saab hakata kavandama voorude avamist.

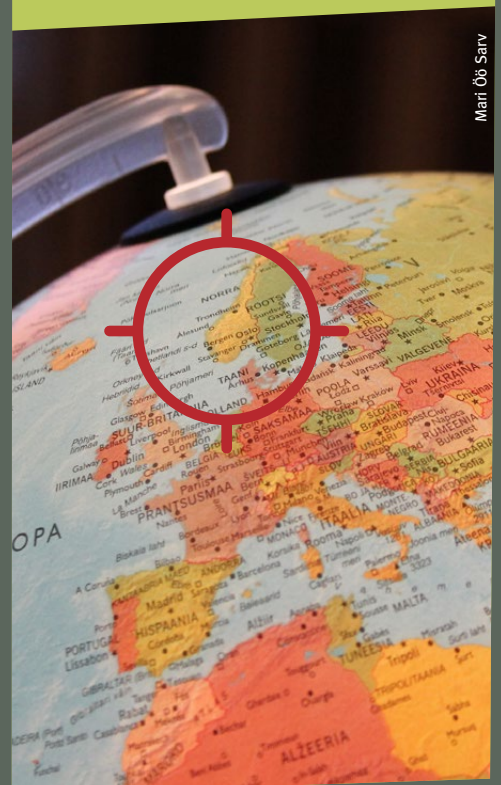

Carl Johan Sveningsson

TALGUPÄEV TÄNAVU 6. MAIL

Sellel aastal on talguliste märksõnaks "valmistumine". Korraldajad kutsuvad esiteks valmistuma Eesti Vabariigi 100. sünnipäeva peoks ja tegema seks puhuks korda lipu- ja lauluväljakud ning tantsulavad. Teiseks korraldatakse koostöös Päästeametiga kõikjal Eestis kogukonna turvalisuse talgud, sest igal aastal räsib Eestit mitu suuremat tormi, kus mõni

paik saab tõsisemalt kannatada, eluks vajalikud ressursid lõpevad, taristu lakkab toimimast, inimesed kannatavad ja eludki võivad sattuda ohtu. Olgu talgupaigaks külamaja, korteriühistu või mõni looduskaunis koht, igal pool saab muude vajalike talgutööde kõrval panna rõhku ka loodusõnnetustega seonduvale. Vaata veel www.teemeara.ee

Mari Östervall

Euroopal veab, Eesti veab!

Alates 2017. aasta juulist kuni detsembrini on Eesti esimest korda EL-i Nõukogu eesistuja. Eesistuja juhib nõukogu tööd ehk suunab 28 liikmesriiki ühiste Euroopa otsuste poole. Eestil on neli prioriteeti: avatum ja uuendusmeelsem majandus; andmete tagatud vaba liikumine ja digitaalsem elu; turvalisem elu ning kaasava ja kestliku Euroopa kujundamine.

Kuigi suurema osa tööst teeb eesistujana ära valitsus, osaleb 500 miljonit inimest

puudutavate otsuste tegemises moel või teisel ka arvestatav osa Eesti vabaühendusi: mõned on leidnud võimaluse üle-euroopaliste arutelude võimendamiseks oma teemadel, teised rääkinud kaasa eesistumise sisuprogrammis, kolmandad plaanimas eesistumise ajal Eestisse üle-euroopalisi kogunemisi ja arutelusid. Riigikantselei ja Kodanikuühiskonna Sihtkapital valisid eesistumise kava enam kui 200 sündmuse sekka ka kaheksa vabaühenduste üritust, mis puu-

duvad mh digiarengut, energiapolitikat ja idapartnerlust, tööta ja haridusteelt kõrvale jäänud noorte ning erivajadusega inimeste olukorda. EMSL-il on nende seas kavas novembrikuus foorum kodanikuruumist Euroopas ning võimalustest selle ahenemise peatamiseks.

Mis on Euroopa Liit, mida tähendab selle juhtimine eesistujana ja mis Eestil plaanis, saad täpsemalt lugeda www.eesistumine.ee.

OTSEDEMO-KRAATIA on tagasi!

Rahvakogu 2.0 ootab igapäevast ideid, kuidas saaks Eesti inimeste vanaduspõli olla õnnelikum, aktiivsem ja tegusam. Rahvakogu protsess on sama mis eelmisel korral: ideid pakuvad kõik, nende analüüsiga tegelevad eksperdid ning kõik teostatavad ideed jõuavad Riigikokku.

Oma mõtteid Eesti inimeste parema vanaduspõlve saavutamiseks koguti kuni 6. aprillini ning edasi saab protsessi jälgida veebilehel uuseakus.rahvaalgatus.ee. Maikuus läheb ekspertide hinnatud ettepanekutele toetusallkirjade kogumiseks. Kõik vähemalt 1000 allkirja saanud ettepanekud maanduvad parlamendis.

Kui sul eakate rahvakogule ideed antud, mõtle edasi sellele, kas rahvakogu meetod aitaks ka sinu organisatsioonis või kogukonnas elu edasi viia. Näpunäiteid, millal see meetod sobib ja millal mitte, juhi-seid ja abi rahvakogu kasutamiseks leiad rahvakogu.ee.

Vabatahtlike PÄEVARAHA maksuvabaks

Rahandusministeerium saatis veebruaris kooskõlastusele eelnõu, mis vastab EMSL-i aastatetagusele ettepanekule võimaldada saata lähetusse ka vabatahtlikke. Uus seadus jõustub ehk juba juulist.

Vabaühendused, suuremas osas arengukoostöö organisatsioonid, saavad välisriikidesse kümneid vabatahtlikke aastas. Seni on neile päevaraha makstes tulnud organisatsioonil tasuda riigile tulumaksu, maksuvabalt on saanud päevaraha maksta vaid töölepinguga inimestele ning juhtorgani liikmetele.

Eelnõus pakutud lahendust ei kutsuta siiski töölähetuseks ega allu see ka vastavale valitsuse määrusele – laiendatakse vaid neist tuntud päevaraha maksuvabu ülemmääri. Erandit saavad kasutada üksnes tulumaksusoodustusega vabaühendused, kellele ei ole vabatahtliku lähetamine tulevikus enam kallim tasustatud töötaja omast.

Kui me seda ajakirja koos külalistoimetaja Henri Kõivuga plaanima hakkasime, tõusis küsimus: kas nüüd, pärast paarikümnet aastat taasvaba Eesti noorsootööd ja noorteprogramme, on meil peale kasvamas ka teistmoodi täiskasvanud?

MARI ÖÖ SARV

Anna ainult võimalus!

Tartu Anne noortekeskuse juht Martin-Joel Bachmann võrdleb vaba Eesti ja Nõukogude noorsootööd nii: ideoloogiale üles ehitatud noorsootöö kasvatas üksikuid liidreid ja suurt hulka halli massi, tänapäevase lähenemise keskmes on iga noor individuaalselt. “Kogu noorsootöö mõte on, et iga noor saaks panna oma isiklike tugevuste ja väärtustega ning teda aidatakse just temale sobival viisil,” ütleb Bachmann.

Igasuguse noorsootöö esimeseks eelduseks on noored, keda innustada. Kui lähtuda vanast heast “noored on hukas” diskursusest (see usk on elus, sellesinasegi ajakirjanumbri jaoks saabus me postkasti mõttekäik pealkirjaga “Noori ei huvita”), siis oleks noorsootöötajate peamine probleem leida ja veenda noori, kellega üldse tegelema hakata. Veebruaris sai Eesti ajakirjandusest lugeda lumehelbekeste põlvkonnast, kes on üles kasvanud vati sees ja solvuvad, kui neid tööle ei võeta, esmajärjekorras ei teenindata, kui nende auto saab poriseks või kui nende piknikutekikese kohale hõljub pilvekene. Saime lugeda ka nähtamatute põlvkonnast – väidetavalt kümnetest tuhandetest noortest, kes ei suvatse õppida, töötada ega kodust välja kolida ning unistavad puhkamisest ja majanduslikust sõltumatuses, ise selleks midagi tegemata.

Õnneks päris nii ei ole: kui statistikkasse süüvida, on hõivamata noori mõni

tuhat (solvujate statistikat ei ole tehtud, nende hindamine jäägu igaühe enda teha) ning avatud noortekeskustesse, õpilas- ja üliõpilasorganisatsioonidesse ning noortehingutusse tuleb suur hulk noori ise vabatahtlikult kohale, lisaks näeb neid koolides huvijuhi toel filmifestivale ja perepäevi korraldades või kodupiirkonna rulapargi jaoks raha kogumas. Nimetagem neid vabade radikaalide põlvkonnaks – nad on valmis tegutsema küll, kui tege-

(küll aga on valmis hakkama veganiks, kui usuvad, et see on maailmale parem), aga mu sõrmed ei paindu kirjutama, et see halb on.

Nii et ma väidan, et noored ei ole hukas ja neid huvitab.

Aga muidugi mitte kõiki. Mõnda huvitabki tõesti ainult see, kuidas Minecraftis rohkem teemante saada või kuidas võimalikult vähe diivanilt tõusta. Ainult et samamoodi on selliseid täiskasvanuid ja “noored on laisad” jutt on ühe põlvkonna vastu ülekohtune – hukas pole noored, vaid laisad. Ainult et kuidas teha laiskadest tegutsejaid, ja kohe noorest peast?

“Võimalusi on Eestis piisavalt – kes tahab, saab edaspidisele elule vägeva põhja laduda enne gümnaasiumi lõppu,” väidab õpilasvahetust korraldava organisatsiooni Youth for Understanding (YFU) Eesti arendustegevuste projektijuht Terje Kruup.

Niisiis, kui on olemas esimene koostisosa – inimene –, on vaja teist: tahet.

Martin-Joel Bachmann kinnitab, et on väga palju noori, kes on ise aktiivsed ja algatusvõimelised ning soovivad tegutseda. Ning nendega käib noortekeskuses kaasas grupp “mitteaktiivseid” noori, kelle peamine motivatsioon on järgneda oma liidrile.

Algatuse Tagasi Kooli juht ja üks programmi Noored Kooli käivitajatest Teibi Torm nendib, et on vabakonnas töötanud terve oma elu, kuid kui tal oluks teised

Nimetagem neid vabade radikaalide põlvkonnaks – nad on valmis tegutsema küll, kui tegevus läheb kokku nende enda maailmavaatega.

vus läheb kokku nende enda maailmavaatega. Vähem materialistlikud ja rohkem teadlikud globaalsetest probleemidest, mõtleavad kaasa, tunnevad muret, nõuavad teisteltki. Nende töö tulemus peab neile korda minema ja sinna jõudmine peab olema äge. Nii tuleb neid juhtida ja nii nad juhivad ise. Ettevõtte omanikule raske tööga raha teenimine ei ole tõesti midagi, mille pärast nad end välja veaks

eeskujud, oleks tema algatamistung ja organiseerimishuvi rakendunud kusagil mujal. “Loeb see, mida saad proovida, kellega koos töötada ja kas satud esimese asjana vabakonna konverentsile,” võtab Torm nakatamise naljatades kokku. Tema nimelt sattus.

Kolmandaks on seega vaja häid eeskujusid.

Kuidas inimesi sisse lülitada?

Aktiivsuse vallapäästmisest sai selle artikli intervjuudes üks läbivaid küsimusi.

Käivitajaks võib saada mis tahes. Igaihe jaoks on see klõps erinev ning Bachmannil on ilmselt õigus, kui ta ütleb, et mõni ei jõuagi elu jooksul oma klõpsu ära näha. Kuid mõnel jälle on aktiivne olek sisse lülitatud juba väikesest lapsest peale – kodus-test eeskujudest, lasteaiakasvatusest, nähtud ülekohtust, geenidest, mine võta kinni.

Üks selline “lapsest saati hea kodanik” tundub olema praegune Okupatsioonide muuseumi direktor Merilin Piipuu, kes läks kuuendas klassis kooli huvijuhilt küsima, miks ei saa temavanasid osaleda õpilasesinduse töös, ning lõi koos huvijuhi ja teiste kuuendike-seitsmendikega noorteparlamendi. Piipuu ise arvab, et sai tegutsemistahte sisse maavanaema eeskujust, kuidas teha tööd mõtestatult ja lustiga, ning väikesest lasteaed-alkkoolist. “Suures koolis arendatakse sind kui üht osa suurest massist, väikene aga võib olla tõeline isiksusearendaja. Õpid inspiratsiooni, mitte võistluse kaudu, sind tunnustatakse ja kiidetakse. Kui läksin suurde kooli viiendasse klassi, oli aktiivne olemus ja innustus tõenäoliselt musse juba sisse kodeeritud,” meenutab Piipuu.

Väätša vallavanem Lauri Läänemets, kelle kogemuste portfellis on eestvedamisi, panustamisi ja osalemisi samuti põhikoolist peale, usub aga, et kõigi temauguste aktivistide üks suur motivaator on tähelepanuvajadus. “Ja mida aeg edasi, seda rohkem olen aru saanud, et teen seda enesele ja teistele tõestamise pärast, et kõik on võimalik,” nendib Läänemets.

Arengukoostöö Ümarlaua juht Sigrid Solnik ei tea aga ise ka, kust ta tegutsemispisiku või siis madala sotsiaalse valuläve on saanud, aga väidab, et teisiti ta ei oska. Lisaks arengukoostöö juhtimisele panustab Solnik YFU Eestis vabatahtlikuna juba 15 aastat, on väitluskoolitaja ja aidanud korraldada Arvamusfestivali,

Mida oleksid ise tahtnud 16-aastasena kuulda?

Teibi Torm: Kui tunned, et sind mingi teema kõnetab või häirib, siis loo endale võimalus midagi konkreetset ära teha. Enda jaoks olulise järgimine on elus tohutult rahuldust pakkuv.

Kadri Simson: Ära karda keeldumisi. Kui soovivid abi, aga jäta küsimata, sest äkki vastatakse ei, oled ära andnud võimaluse, et vastus võib olla ka jah. Kui vastus on siiski ei, pole sa halvemas seisus kui enne küsimist. Oluline on pisikesi tagasilööke mitte isiklikult võtta ja ikka edasi pürgida.

Sigrid Solnik: Esiteks, proovi võimalikult palju erinevaid asju. Mitte et tee kokaiini ja harrasta juhuseksi, vaid käi ringi lahtiste silmadega, osale erinevate organisatsioonide töös, katseta erinevaid spordialasid. Kõik ei pea meeldima, aga kui ei proovi, siis ei saa ka teada, mis meeldib. Teiseks, mine välismaale. Ela natuke aega kaugemal – õpilasvahetus, üliõpilasvahetus, vabatahtlik töö. Kool ei jookse Eestis eest, tõelised sõbrad ei kao ja karjäärile tuleb see kogemus ainult kasuks. Kolmandaks, iga tegu loeb, nii et tee parem head – kas endale või teistele.

Merilin Piipuu: Kui sa teed seda, mida armastad, ning teed seda suure pühendumusega, siis su CV kirjutab ennast ise. Samas hoia alati meeles, et füüsiline aktiivsus ja uni on eneseteostuse lahutamatud osad. Väga oluline komponent hea tulemuse ja nauditava protsessi juures on ka tasakaalus vaim. Maailmas ei eksisteeri muresid, ebaõnnestumisi, piire – kõik need on meie endi peades! Kui me oma peas suudame need ületada, on kõik võimalik.

Jaak Roosaare: Ära muretse liiga palju selle pärast, mida teised sinust arvavad, ja ära mõtle üle. Tasub olla võimalikult aktiivne, mitte karta ja põdeda. Kui võimalik, siis harjuta avalikku esinemist, õpi selgeks vähemalt inglise keel ja reisi seljakotiga ringi. Ja harjuta sisse alla oma võimete tarbimine ning liitu “50% klubiga” (pool sissetulekust jäta alles ja pane kasvama).

Lauri Läänemets: Unista ja ära karda seda teha suurelt, isegi utoopiliselt! Ilma unistusteta on keeruline elu pakutavaid võimalusi ära tunda ja neist haarata. Tänapäevase unistuse hetk võib tulla alles kahekümne aasta pärast, aga sa oled siis selleks valmis!

Kogukonnapraktikantide algatatud arutelult karjäärist osalevad vasa- kult: Viktoria Hrapljuk, juhendaja Leini Vahtras ja Nadežda Ungert.

Tiiu Kammiste

Maailmafilmi festivali ning tegutsenud noorte etnoloogide ja folkloristide ühendes NEFA. Tema arvab, et inimese sisselülitamiseks on vaja tervet hulka tingimusi: tegutsemise vajalikkuse ja tulemuste võimalikkuse demonstreerimist, mõttega harjumist, et nüüd hakkangi pih-ta, ja muidugi konkreetset inimest puudutavat, ehk isegi kõrvetavat teemapüstitust. Ta lisab, et vältimatu on n-ö lülitaja ning alati tuleb kasuks hea seltskond, kellega suhestada, samastuda ja koos teha.

Ja ehkki räägime siin kolmandas sektoris tegutsemisest, ei ole ju see noorsootöö eesmärk. Eesmärk on, et inimesed ei jääks teleka ette vedelema, vaid võtaks oma eluga midagi sisukat ette, ning nende tegutsemine võib vabalt väljenduda ka ärimaailmas. Raamatuga “Rikkaks saamise õpik” laineid löönud investor Jaak Roosaare meenutab, et kirjutas keskkooli ajal klassikaaslastele raha eest kirjandeid, kuid tema raamatust aktsiatega rikkaks saamisest võib lugeda lugusid sellest, kuidas ta juba lapsepõlves (pärisrahaga) aktsiaseltsi mängis ja tänaval (päris) Snickersit müüs. Kui ettevõtlikkuse ja investeerimise peamine ajend on Roosaare jaoks olnud enda finantstuleviku kindlustamine, siis raamatute kirjutamiseni jõudis ta soovist aidata ka teistel inimestel

Heaks sisselülitajaks on ka parajal määral rahulolematust: kui inimesel on kõik hästi, siis ta tegutsema ei asu.

“elada õnnelikumat elu selle kaudu, et nenda rahaasjad on korras”, nagu ta ise ütleb.

Elu pärast sisselülitumist

Solnik loetleb terve rea põhjusi, miks ta seda kõike teeb. “Natuke sellepärast, et tahaks igasuguseid asju juurde õppida. Sest seltskond on tore. Ma midagi muud ei oska ja mugavustsoonist kohe välja astuda ka ei taha. Põnev on. Ja no kui ise ei tee paremaks, ei tee keegi teine ka,” kui nimetada vaid mõned.

Lauri Läänemets arvab, et lisaks eeskujudele, kuuluvustundele ja tähelepanuvajadusele on heaks sisselülitajaks ka parajal määral rahulolematust: kui inimesel on kõik hästi, siis ta tegutsema ei asu. “Võimalused peavad olema ja olukordi, kus

nupud tööle lähevad, tuleb toetada,” võtab Läänemets noortega tegelemise vajaduse lühidalt kokku.

Kui nii Piipuu kui ka Läänemets olid eestvedajad juba õpilasesinduses, siis Sigrid Solnikust õpilasaktivisti ei saanud, ehkki kooli huvijuht ta esindusse “lükkas” – tema sai tõuke hoopis YFU vahetus-aastast Ungaris, pärast mida ta ongi YFU juurde vabatahtlikuks jäänud ja tänaseks organisatsiooni juhatuse esimees.

YFU kaudu läheb sel suvel tundmatu-sele vastu vahetusõpilaseks üle 60 Eesti noore, aastate jooksul on YFU vahendanud 1500 õpilase keskkonnavahetust. YFU juht Kadri Eensalu kinnitab, et vahetusaastale minemiseks peab tegutsemis-pisik noores sees olema, sest korraldamist on palju ja ise need asjad ei juhtu. Kes aga vahetusaastal käinud, ei jää edaspidi oma elu sammude seadmisel passiivseks ning sisemine tahe midagi ära teha on nii introvertides kui ka ekstravertides.

Jaak Roosaare ütleb, et temale andis suure tõuke oma elu juhtimiseks raamatumüüja töö USA-s, kus kõik sõltus iseen-dast. “USA-s õpetatakse seda lastele juba pisikesest peale, et igaüks on oma saatuse sepp ja oma õnne rajaja, ja see on inimestel veres. Kõik on võimalik, *American dream*

– Eesti võidaks sellest usust ka palju, sest tegelikult on meie ühiskond ju nii väike ja mobiilne, et siin on tõepoolest kõik võimalik,” räägib Roosaare. Tema usub samuti, et tegutsemispisik on igaihes sees, kuid toob välja, et seda saab ka vaigistada ja maha suruda, näidates, et ega sinust ju midagi niikuinii ei sõltu – alustades kodust või koolist, aga ka riigi tasandil. Nii ju kasvatataksegi taltsaid kodanikke riikides, kus igaihe osalemine ei ole soositud.

Igal põlvkonnal oma “vabandus”

Kümnendas klassis vastutas Merilin Piipuu õpilasesinduste liidu juhina kümne töötaja, mitme miljoni krooni suuruse eelarve ja õpilaste huvide esindamise eest riiklikul tasandil. 27-aastaselt on ta muuseumidirektor, kes veab eest ühiskondlikult hella Okupatsioonide muuseumi uue ekspositsiooni rajamist. Ta ei pane pahaks, kui vanemad härrad teda kogenematuks plikakeseks peavad. “Ma saan neist aru, sest mitukümmend aastat tagasi ei olnudki võimalust 16-aastaselt suurt organisatsiooni juhtida. Minu kogemus võib erineda sellest, mis neil minu vanuses oli,” nendib ta.

Kas siin on siis üks näide neist “teistsugustest täiskasvanutest”, keda me otsima asusime? Või oot, pärast taasiseisvumist oli meil kogu ühiskondlik ja ärieliit 27-aastased – aga siis oli aeg, kui kõik ehitasidki Eestit üles, “võitjate põlvkond” lõpetas kooli ja asus kohe asja kallale. Ja oot-oot, vabaühenduste liidu EMSL eelmine juhataja Urmo Kübar oli juhatajaks saades ka 28-aastane, aga see juhtus ammu pärast Eesti ülesehitamise tuhinat, ta on Piipuust kümme aastat vanem ja sirgunud täiskasvanuks ajastul, kus pioneere ja malevaid enam ei olnud ja muud noorte kaasamist veel ei olnud. “Noorte kaasamist ei olnudki vaja, 1980-ndate lõpus ja 1990-ndate alguses oli kogu Eesti ühiskond aktiivne ja poliitikast huvitatud,” naerab Kübar ja meenutab, kuis oli tavaline, et ajalehes ilmus näiteks keeleseaduse eelnõu ja kõik arutasidki selle eelnõu üle, just nagu Ateena demokraatia mudelis. Kübar meenutab ka enda esimest eestvedaja rolli: kui kuulis uudist, et Moskvas pahandati mingi Ülemnõukogu otsuse peale, kirjutas 6. klassi õpilane Kübar otsust toetava kirja, kogus klassikaaslaste allkirjad alla ja läkitas Arnold Rüütli. “Tagantjärele mõeldes tundub see jabur

Maria Laanjärv

Aga kõrvale jäänud noored ehk millal on liiga hilja?

Eesti Noorsootöö Keskuse kaasatuse ja konkurentsivõime üksuse suunajuht Gerttu Aavik nendib, et Eesti noorte võimalused mitmekülseks arenguks ja ühiselt tegutsemiseks ei ole võrdsed. Takistused võivad olla erinevad ning riskirühmas on need lapsed ja noored, kellel on eelkõige tervislikest, perekondlikest või sotsiaalmajanduslikest tingimustest tulenevalt suurem oht sattuda probleemidesse: õpiraskused, probleemid sotsiaalses kohanemises ja käitumises. Rääkimata neist noortest, kes on juba probleemidesse sattunud, sest seos seaduserikkumistega ning haridusest ja ühiskonnast kõrvalejäämine võivad omakorda tuua kaasa püsivad ning sügavamad probleemid.

SPIN-programmi* juht Keit Fomotskini sõnul on haavatavate sihtrühmadega tegeledes kõige olulisem oskus õigel ajal märgata ja leida õige “nupp” noore aktiveerimiseks. SPIN-programmi puhul on sisselülitamise nupuks sport, konkreetsemalt jalgpall, ning programmis osalemise faasis reguleeritakse jalgpalli kõrval juba ka eluks vajalike sotsiaalsete oskuste sidumise nuppe.

“Seda, et paljud noored on laisad, kuuleme ka meie SPIN-programmis üsna sageli, nii koolide sotsiaalpedagoogidelt, lastekaitseametnikelt kui ka politsei kontaktsisikutelt. Üsna tihti aga selgub, et selle taga on hoiak ja teatud määral mugavustsoon, mida iseloomustab lause “See on lootusetu juhtum!”. See tähendab, et need inimesed, kelle ülesanne

on noore arenguvajadusi õigel ajal märgata ja koos temaga lahendusi otsida, ei usu ise, et positiivne muutus on üldse võimalik. Selline stardiplatvorm on suure tõenäosusega läbikukkumise platvorm. Paraku meie tuleviku ehk noorte jaoks,” räägib Fomotskin. Selle asemel on noortel tema sõnul vaja julgustamist ja positiivseid eeskujusid ning veel varasemat märkamist ja toetavat sekkumist. “Meie kogemus näitab, et kui kooli sotsiaalpedagoog või lastekaitseametnik on mõne noore lootusetute juhtumite kasti lahterdanud, siis on läbikukkumise tõenäosus väga suur. Õnneks jääb selliseid kogemusi aina vähemaks ja mõnel juhul on SPIN-is tehtava koostöö tulemusel sündinud positiivne muutus muutnud lõpuks ka sotsiaalpedagoogide suhtumist,” räägib Fomotskin.

* SPIN on 10–18-aastastele riskioludes elavatele noortele mõeldud spordil põhinev ennetusprogramm, mis koosneb jalgpallitreeningutest ja sotsiaalseid oskusi arendavatest sessioonidest. SPIN-i peamine eesmärk on noorte sotsiaalsete ja enesejuhtimise oskuste arendamine, teoorias õpitut oskuste kinnistamiseks kasutatakse jalgpalli. Programmi viiakse ellu Tallinnas, Kohtla-Järvel ja Narvas. Kokku tegutseb SPIN-is 15 noorte gruppi, programmi sisust saab osa enam kui 250 noort. SPIN-programmi elluviimist rahastab Tallinnas ja Kohtla-Järvel Euroopa Sotsiaalfond ja Narvas Briti Nõukogu. Vaata lähemalt www.spinprogramm.ee.

ja naiivne, aga sel hetkel inimesed tegidki niisuguseid asju,” tõdeb Kübar.

Täpselt samamoodi huvitas ühiskonnaelu koolipõlves praegust majandusministrit Kadri Simsonit, kes käis koos isaga 1980-ndate lõpus Rahvarinde üritustel, kuulas huviga täiskasvanute jutte, jälgis uudiseid ja haris eakaaslast. Allakirjutanu veetis need aastad koos emaga ERSP koosolekutel ja miitingutel. Juba kõlab loogiliselt, et toona huvitused poliitikast kõik vähegi aktiivsed (ja julged) inimesed, sõltumata vanusest.

Ning ilmselt vastab siis ka tõele, et meil on küll teistsugused täiskasvanud, aga mitte tegutsemisvalmiduse mõttes teistsugused, vaid tausta mõttes. Täna 25–30-aastased kasvasid vabas Eestis ja said juba maast madalast koolis osalemiskogemused kätte, täna 35–40-aastased avastasid maailma ja innustusid ühiskondlikult ja poliitiliselt tulikuumadel 1987.–

1991. aastal, natuke vanemad võitlesid fosforiidisõjas, neist veel natuke vanemad vastupanuliikumises – ja nii tagasi ja nii tagasi. Tundub, et ettekäände, miks just see põlvkond oma tegutsemistahtega teistest erineb, leiab alati, aga tulemus on üks: kõik tahavad tegutseda, anna ainult võimalus! Enamgi veel: kui võimalust ei anta, siis nad selle võtavad. No kui nad just pole end diivanile unistama unustanud.

Usk endasse ja veeremaläinud ratas

Kes teeb, see jõuab, ütleb vanasõna, ja tõsi ta on. Inimesed, kes peale töö ja telekavaatamise midagi ei tee, ei teegi tihti peale peale töö ja telekavaatamise midagi. Inimesed, kellel on lisaks mõnigi hobi või huvi, kooskäimine või korraldamine, kipuvad osalema rohkem kui ühes korraldamises. Ja neil kõigil on ühtemoodi 24 tundi ööpäevas, nii et asi pole ajalistes

võimalustes, vaid pigem ikka tegutsemistahtes ja selles, et iga osalemine annab uut energiat. Eneseteostuse võlu, teate küll!

Ja see kõik kehtib juba noorest peast – koolilaps, kes käib trennis, käib veel mõnes ringis ja siis veel paaris kohas. Koolilaps, kelle nädalaplaanis on vaid kool, ei võtagi eriti rohkem midagi ette. Näiteks kinnitavad YFU esindajad, et pea-aegu kõik vahetusaastalt tulnud õpilased jäävad vähemalt aastaks organisatsiooni juurde vabatahtlikena tegutsema, paljud kauemaks. Kui hoog on sees, ei saa enam niisama istuma jääda.

Merilin Piipuu toob aga välja, et need, kes õpilasorganisatsioonides end teostada saanud, tihtipeale üliõpilasorganisatsioonidesse enam ei lähe, sest otsivad uusi väljakutseid. Küll aga on tudengiühendused võimalus neile, kel koolis polnud võimalust või olid teised huvid. Just nii said oma esimesed osalemiskogemused Teibi Torm ja Kadri Simson.

“Minu vanemate astmete kooliaastad jäid aega, kui nõukogudeaegsed noorteorganisatsioonid olid tegevuse lõpetanud, aga uusi tegusaid noorteliite veel tekkinud ei olnud. Nii et organisatsiooni kuulumise tunde sain alles ülikoolis, kui liitusin üliõpilaskorporatsiooniga, Keskerakonna noortekoguga ja osalesin ENL-i esimestel üritustel,” meenutab Simson.

Tormilegi andis ülikool esimese võimaluse osaleda mitme organisatsiooni töös ja ta sattus 1999. aastal üliõpilasena EMSL-i konverentsile “Ühiskond tee-lahkmele”: “Oli tohutult rahvast ja räägiti laiemalt ühiskonnas toimuvast ning taipasin, et need on “minu inimesed”, meenutab Torm. Kui ta 20-aastaselt algatas väärtusteemalise esseekonkursi “Olla või omada?”, oli aktivistite sillutatud ning usk enda võimesse midagi ise tahta ja ellu viia juurdunud.

Piipuu räägib, kuis pärast ülikooli minekut kohtus kunagiste õpilasesinduste kaaslastega uutel suundadel – rahvatantsulaagrites, Arvamusfestivalil või muudes projektides. “See on täitsa nagu omaette põlvkond, tundub, et tunnen kõiki omavanuseid aktiivseid inimesi, kes üldse kusagil valdkonnas tegutsevad, sest alustasime õpilasaktivistidena koos,” naerab Piipuu (Khm, teistmoodi täiskasvanud?).

Sigrid Solnik ütleb, et samade inimeste aktiivsust lõputult kasvatada ei ole võimalik, kusagil on piir, läbipõlemine ja must

Mõned sisselülitajad kodanikuühiskonnas

- YFU Eesti: Tegutsemisaastate jooksul on õpilasvahetusse saadetud ligi 1500 Eesti koolide õpilast. Ühingu töösse panustab vabatahtlikuna vähemalt aasta või paar neist 75%.
- Noored Kooli: Programmis on 10 aasta jooksul osalenud 147 noort, 106 vilistlasest on 80% jäänud panustama haridusse, 59% on jäänud kooli töötama, koolijuhte on vilistlaste hulgas 3 ja õppejuhte 10. (Noored Kooli programmi lõppeesmärk on tagada kõigile Eesti lastele võrdselt hea haridus, selleks tuuakse noori haridussüsteemi ning eesmärk on, et nad sinna ka jääks.)
- Tagasi Kooli: Algatus toob igal aastal külalisõpetajad ca 20%-ni Eesti kooliõpilastest. Tagasi Kooli eesmärgiks on toetada külastundide kaudu Eesti koolide püüet muuta õpet elulähedaseks ning tugevdada koostööd erinevate inimeste ja koolide vahel.
- SPIN-programm: Ühe aasta programmis aktiivselt osalenud noorte käitumine koolis paraneb keskmiselt 10% ja õpitulemused 7% võrreldes vastavate näitajatega enne SPIN-programmiga liitumist. Treenerid ja abitreenerid märkavad eelkõige seda, et noored oskavad paremini üksteisega arvestada, muutuvad enesekindlamaks, oskavad paremini suhelda ja teha meeskonnatööd, suudavad rohkem kontrollida emotsioone.
- EMSL-i juhitud kogukonnapraktikas on nelja aasta jooksul osalenud üle 1400 noore. Kogukonnapraktika viib gümnasistid ühiskonnaõpetuse tunni raames praktikale kohalikesse vabaühendustesse.
- 93 noort viis Nopi Üles fondi abil 2016. aastal ellu 23 kogukonna arengule suunatud noorte omaalgatuslikku ideed.
- Briti Nõukogu toel on käivitatud mitmeid põnevaid algatusi noorte aktiveerimiseks, näiteks noorteprogramm Changemakers Academy, omaalgatuste fondi “Pick-Up” briti eri, Superheroes liidrite programm tüdrukutele.

maa. Nii peaks aktiivsete, “siselülitatud” noorte üha edasi arendamise asemel pakuma eripalgelisi projekte, et võimalikult paljud noored saaksid võimaluse oma “nupud sisse lülitada”. Sest et ühte huvitab kohaliku omavalitsuse noorte volikogu, teist jalgpall, kolmandat arvutimängud, neljandat kohapärimuse uurimine. See on täpselt see, mida Martin-Joel Bachmann artikli alguses ütles: noorsootöötajate töö on leida igas noores tema isiklik potentsiaal ja aidata tal leida oma tee teda huvitavate teemade abil.

Omakasu osakond ehk mida aktivism annab?

“Kõvasti halle juuksekarvu ja oluliselt väiksema summa pensionisambas, kui see ehk mujal töötades-tegutsetes oleks,” vastab Sigrid Solnik. Aga täiendab samas: “Kõva kogemuse ja mõned üsna head oskused nii asjade korraldamisel kui inimestega töötamisel, seltskondlikud tutvused ja selle hea tunde, kui midagi saab hästi tehtud.” Merilin Piipuu sekundeerib veelgi konkreetsemalt: “Haridusest sain analüütilise mõtlemise oskuse, aga suhtlemise, juhtimise, koostöö, esinemise oskused on kõik pärit kodanikuühiskonnas tegutsemisest, ja neid oskusi on meil tänapäeva ühiskonnas üha rohkem vaja,” tõdeb Piipuu.

Lauri Läänemets ütleb, et kõikidest oma eestvedamistest on ta saanud suhtlemis- ja läbirääkimisoskusi, aga lisaks midagi, mida saab õppida ainult kogemusega: suure pildi nägemist. “See on nagu “Matrixi” filmis, kus peaosaline mõistis protsesse, luges koodi ja teadis, mis järgmiseks tuleb. Tegutsemisega tuleb see oskus ette näha, mis järgmiseks ja ülejärgmiseks juhtub, kui ma nüüd astun selle või teise sammu,” kirjeldab Läänemets kasumit.

YFU Eesti esindajad kinnitavad positiivset trendi, et kes sisse lülitatud, need mõtestavad enda elus igat tahku, ja Solnik on selle kõndiv tõestus. Nagu öeldud, vajab vahetusaastale minemine valmisolekut muugavustsoonist välja astuda, kuid kui samm tehtud, on see kui arengukiirendi, kus oma valmisolekut ja ettevõtmisjulgust piirideta arendada. Kadri Eensalu põhjendab: “Vahetusaastal on noor oma turvakeskkonnast väljas, see sunnib tegutsema ja annab ka julgust teha midagi, mida kodus ei teeks. Silmaring avardub ja võõras keskkonnas hakatakse esimest korda mõtlema sellele, miks ma olen selline, nagu ma olen. Osa

Noored, noorsootöö ja vanemlik instants numbrates

Noor on 7-26 aastat vana Eesti elanik, keda Eestis oli 2015. aasta 1. jaanuari seisuga 285 155, mis moodustas 21,7 % Eesti rahvastikust.

2015. aastal osales noorsootöös hinnanguliselt ligi 200 000 noort. 2015. aastal oli Eestis 83 osaluskogu (liikmeid kokku 956), 247 avatud noortekeskust ja 17 noorteühingut, kes saavad riikliku aastatoetust. Riikliku toetust saavaid noortemalevaid oli 42 ning neist sai osa 4009 noort.

2016. aastal mõõdeti noorsootöös osalevate noorte rahulolu noorsootöoga. 87% noortest on noorsootöoga rahul ja 95% leidis, et nad on noorsootöös osalemise käigus väga palju või mõningal määral uusi teadmisi või oskusi omandanud.

(Allikas: Eesti Noorsootöö Keskus)

Programm “Riskilapsed ja –noored” võttis teiste eesmärkide seas fookusesse noorsootööasutuste võimekuse kasvatamise keerulisemas olukorras olevate noortega töötamisel. Koolitustes, huvitegevustes, huviringides, laagrites ja teistes noorsootöö tegevustes osales kokku üle 20 000 noore, kellel muidu oleks need võimalused piiratud. Programm toetas kohalike omavalitsuste võimekust pakkuda noorsootöö tegevusi eriti keerulises olukorras olevatele noortele.

2012. aastal Praxises valminud “Noorteseire aastaraamatust” saab lugeda lapsevanemate noorusaegse ja tänase aktiivsuse võrdlust ning seoseid vanemate ja nende laste tegutsemiste vahel. Seosed on tugevad: 75% nendest, kes tegeles kooli ajal vähemalt ühe nimetatud vabaajategevusega, tegi seda ka lapsevanemana, küsitlusele vastamise ajal. “Noorena tehtud valikutel on oluline roll täiskasvanueas vabaajategevuste kujundamisel: täiskasvanueas alustatakse uute hobidega vähem, pigem jätkatakse tegevusi, millega tehti algust juba nooruspõlves,” tõdeavad aastaraamatu autorid. Ja mitte ainult: see, mitmes noorsootöötegevuses osalesid lapsed, oli seotud sellega, kas lapsevanem ise on uuringule eelneval aastal olnud mõnes vabaajategevuses aktiivne. Need lapsevanemad, kes olid osalenud vähemalt ühe organisatsiooni töö korraldamises, raporteerisid sagedamini, et nende lapsed osalevad huvitegevuses, noorteühingutes, noorteprojektides, noortelaagrites, vabatahtlikus tegevuses. “Eriti paistabki silma, et mõne organisatsiooniga seotud lapsevanemate lastest tegeles vabatahtliku tegevusega 32%, samas kui ülejäänud lastest 20%, noorteprojektidega tegeles vastavalt 34% ja 17%. Seega on aktiivsemate vanemate peredest pärit lapsed ise samuti aktiivsemad,” seisab aastaraamatus. (Noorteseire aastaraamat 2011, Praxis 2012)

oma põhimõtetest ja arvamustest tuleb ümber hinnata.” Uuringute järgi annab vahetusaasta lisaks keeleoskusele orienteerituse loovatele lahendustele, tekitab uudishimu enda, teiste ja ühisosaga kohta, treenib stressitaluvust ja suurendab empaatiavõimet. Küsitlus kinnitab, et paljud seostavad oma hilisemaid edusamme YFU-st saadud kogemustega ning lihtsalt automaatseid palgatöötajaid neist ei saa: “Vahet pole, kas nad lähevad palgatööle, ümbermaailmareisile või kusagile eestvedajaks, nad teavad, miks nad midagi teevad ja milliseid kogemusi otsivad, ning nende lähiaja eesmärgid on paigas. Armastan meie noorte kohta öelda, et nad käivad mööda maailma ringi mitte käed taskus, vaid valmis tegutsema,” võtab Terje Kruup YFU vilistlase profiili kokku.

Ja ehkki võiks arvata, et eestvedamine

on isiksuseomadus nagu introvertsus-ekstraversus, räägib Lauri Läänemets lugusid Väätsa valla noortest, kes algul on olnud klassi kõige tagasihoidlikumad lapsed, kuid kui huvijuht on nad kaasa kutsunud ja tegutsema innustanud, on neist saanud kogu valla kõige aktiivsemad tüübid. “Olen näinud sellist sisselülitamist väga palju – kui meelitad nad kaasa, siis neist tulevadki liidrid!” kinnitab aktivisti vallavanem. Muide, Läänemets ise ei julgenud päris üksi õpilasesindusse minna ja läks alles siis, kui sõbrad läksid ...

Nagu näete, seda lugu ajendanud küsimus teistmoodi täiskasvanutest põrmustus aktivistidega vesteldes päris kiiresti. Keegi pole teistmoodi, igaüks tahab midagi teha, ajastust sõltumata, anna ainult võimalus!

MIS ON noorte osalus ja osaluskogud?

Noorte kaasamise ja osaluse käsiraamatu põhjal selgitab termineid Eesti Noorteühenduste Liidu (ENL) osaluskogude koordinaator **KULDAR ADEL**.

Osalemine demokraatlikus elus tähendab palju enam kui lihtsalt hääletamas või valimas käimine, hoolimata nende tegevuste tähtsusest. Osalemine ja aktiivne kodanik olemine hõlmab õiguste, autoriteedi ja toetuse võimalust, osaledes otsustusprotsessides ja parema ühiskonna ülesehitamises. Ka noorena.

Noorte osalus

Noorte osalus on noorte kaasarääkimine neid puudutavates otsustes, ükskõik kas kodus, koolis, kodulinna või -vallas, maakonnas, aga ka laiemalt Eestis, Euroopas ja miks mitte kogu maailmas. Aktiivse osaluse puhul teevad noored ise otsuseid ja pakuvad lahendusi, passiivse osaluse käigus aga tehakse kaasa ühiskonna pakutavates tegevustes.

Noortele on osalust vaja, et nad saaksid end kuuldavaks teha; osalemine annab

noorele inimesele võimaluse olla osa kogukonnast – tunda, et tema ja tema arvamus on olulised, samuti harjub ta nii kaasa rääkima, sekkuma ja mitte mööda vaatama, rikastades sel moel ka kogukonda.

Eestis on noorte osalust süstemaatiliselt arendatud ligi kümme aastat. Kui alguspäevil kasutati noorte osalusest rääkides terminit “osaluskogu”, siis nüüd räägime *osalusvõimalusest* – olgu see siis võimalus osaleda ennast puudutavates otsustusprotsessides mõnes organiseeritud vormis, nagu on osaluskogu, või mitteformaalses aktiivgrupis või ka mõne noorte osalusele suunatud tegevuse kaudu (nt osaluskohvik, aruteluõhtu vms).

Eesti Noorteühenduste Liit (ENL) on noorte osalust ja osaluskogusid Haridus- ja Teadusministeeriumi ning Eesti Noorsootöö Keskuse toel arendanud juba 2008. aastast ning välja on kujunenud

teadmuspagas, mille abil tagada igale noorele võimalus osaleda teda puudutavates otsustusprotsessides.

Osaluskogud

Noorte osaluskogude all mõistame institutsioone, kus noored saavad otsuste tegemises kaasa rääkida. *Noorte osaluskogu* kasutatakse eeskätt *noortekogu* ja *noortevolikogu* koondmõistena.

Lisaks oma otsesele eesmärgile – noorteküsimuste analüüsimine ja ettepanekute tegemine – on osaluskogud võtnud täita palju laiemat rolli, pakkudes kohati noortele ka vaba aja veetmise võimalusi või täites noorsootöö teenuste lünki. Osaluskogud korraldavad küsitlusi, sündmusi, noorteõhtuid jms ning ühes nendega levitavad noorte osaluse, aga ka noorsootöö põhimõtteid noorte endi seas.

Osaluskogusid on Eestis praegu ligi-

kaudu 70 ja nende töös osaleb igal aastal 900–1000 noort, osaluskogude läbiviidavatesse tegevustesse kaasatakse igal aastal veel tuhandeid noori üle Eesti.

Noortekogu

Maakondlik noorte osaluskoogu ehk maakondlik *noortekogu* on sideorganisatsioon noorte ja maavalitsuse vahel ning koondab ühe piirkonna noortevolikogusid ja noori; selle kaudu saavad noored osaleda otsustusprotsessides ning kaitsta oma huve neid puudutavates valdkondades maakondlikul tasandil, et neil oleks täiskasvanutega võrdsed võimalused ning nad saaksid aktiivsemalt osaleda ühiskonnas ja ühiskondlikus elus.

Noortekogu on maavalitsuse juures peamiselt kaasatud avatud noortekeskuste projektikomisjoni ning noorsootöö tunnustamise komisjoni töösse. Maakondlik noortekogu ellu korraldab koolitusi nii noortekogu liikmetele endile kui ka noortele üle maakonna (nt veebiturvalisuse vaimse tervise teemadel, õpilasesinduste koolitused jne); samuti maakonnalisi noorteüritusi (nt karjäärikonverentsid, motivatsiooniseminarid jne). Noortekogud erinevad piirkonniti juba liikmeskonna poolest – mõnes maakonnas moodustub noortekogu omavalitsuste noorte esindajatest, mõnes aga pigem noorteorganisatsioonide või noortevolikogude esindajatest.

Noorte osalust Eestis hakati 2005. aastal arendama maavalitsuste kaudu, kui koostöölepingu sõlmisid noorte osaluse temaatika eestvedaja Haridus- ja Teadusministeerium ning Siseministeerium, kelle haldusallas maavalitsused tollal kuulusid. Lepingul alusel asuti maavalitsuste juurde moodustama noorte nõuandvaid kogusid – noortekogusid. ENL-i eestvedamisel ja koostöös Haridus- ja Teadusministeeriumi noorteosakonnaga sai 2006. aastal alguse noorte osaluse projekt, mille eesmärk oli teavitada noori ja avalikkust noorte võimalustest kaasa rääkida ühiskonna otsustusprotsessides nii kohalikul kui ka riigi tasandil.

2007.–2008. aastal hakkas ENL koostöös Eesti Noorsootöö Keskusega (ENTK) looma ja arendama maakondlike noortekogude koostöövõrgustikku ning nõustama maakondlikke ja kohalike omavalitsuste noortevolikogusid. Tegevused olid suunatud peamiselt noortele vanuses 14–26, aga ka noorteühendustele, õpetaja-

tele, noorsootöötajatele ja otsustajatele.

Osaluskaupaniat tehti osaluskohvikutes ja osalusmetrooga. *Osalusmetroo* peamine eesmärk oli tutvustada osalusvõimalusi noortele, noorsootöötajatele ja õpetajatele ning töötada välja uusi aktiivseid meetodeid noortele osaluse õpetamiseks. *Osaluskohvik* tõi ühise laua taha kogukonna probleemide üle arutlema õpilased põhikoolist, aktivistid keskkoolist, asjaarmastajad kutsekoolist, õpihimulised ülikoolist, noored emad ja isad, töötavad noored jne, lisaks kohaliku elu edendajad: vallavanemad, linnapead, kohalikud ettevõtjad, noorsootöötajad, kultuurimaja juhatajad, ühiskonnaõpetajad, teatrijuhid, koolijuhid jne.

Noortevolikogu

Kohaliku tasandi noorte osaluskoogu ehk *noortevolikogu* on valla- või linnavoli-

kogu juures tegutsev nõuandev kogu, mille liikmed on noorte endi valitud. Noortevolikogu eesmärk on analüüsida valla või linna pädevusse kuuluvaid noorteküsimusi ning teha nende kohta ettepanekuid valla- või linnavolikogule ja -valitsusele.

Esimesteks noortevolikogudeks Eestis olid Kuressaare (1998. a) ja Narva (1999. a). Süstemaatiliselt hakati noortevolikogudega tegelema 2008. aastast, kui maakondlike noortekogude kõrval lisandusid ENL-i prioriteetide hulka kohaliku tasandi noorte osaluskoogud. ENL koos ENTK-ga külastas kõiki maakondi, kohtuti noortega, noorsootöötajatega, valla- ja maakonnajuhtidega, suheldi kohaliku meediaga ning püüti soodustada noorte ja kohaliku tasandi otsustajate koostööd. Valmis käsiraamat “Noorte kaasamine ja osalemine” ning noorte osaluse ja osaluskogude kodu- ja õppekeskkond www.noortekogud.ee.

Noorte hääl riiklikes kokkulepetes

ÜRO lapse õiguste konventsiooni 3. artiklist lähtudes tuleb alati arvestada lapse huve. Sama dokumendi 12. artikkel ütleb, et osalisriik peab tagama lapsele, kes on võimeline võtma iseseisvalt seisukoha, õiguse väljendada oma vaateid vabalt kõikides teda puudutavates küsimustes, hinnates lapse vaateid vastavalt tema vanusele ja küpsusele.

Euroopa noortepoliitika uuendatud koostööraamistik 2010–2018 peab osalust üheks peamiseks tegevusvaldkonnaks, mille eesmärk on toetada noorte osalust esindusdemokraatia ja kõigi tasandite kodanikuühiskonna tegevustes ning ühiskonnas tervikuna. Leitakse, et osalust tuleb arendada eelkõige kohalikus kogukonnas, samuti tuleb nii formaalhariduse kui ka mitteformaalse õppimise käigus juba varases eas toetada mitmesuguseid osalema õppimise vorme.

Eesti noorte hääl

“Noorsootöö strateegia 2006–2013” järgi oli Eesti noortepoliitika üldeesmärk noorte osalus otsustusprotsessides ning nende huvide ja vajadustega arvestamine kõigis noortepoliitika valdkondades ehk noorte elu puudutavates küsimustes. “Noortevaldkonna arengukava 2014–2020” kirjeldab, et osalemine enda ja ümbritseva elu korraldamisel on aluseks iga noore elu-olu muutmisele ja laiemalt tugeva kodanikuühiskonna arengule. Arengukava

toob välja, et osaluse suurendamiseks peab noortevaldkond leidma senistele lisaks üha uusi osalusvorme, arendama harjumusi kaasa rääkida ja teadvustama osaluskogemusest õppimist. Vajalik on ka mitteoalejate arvamuse teadasaamine ja sellega arvestamine.

2010. aastal väljendus noorte osalus esmakordselt seaduses, kui noorsootöö seadusse kirjutati võimalus kohalikele omavalitsustele luua enda juurde nõuandva koguna noortevolikogu. Seadus määras peamised põhimõtted, mille alusel noortevolikogu toimib: (1) valimised on demokraatlikud; (2) tegutsemise alused kehtestab kohalik omavalitsus; (3) omavalitsus toetab noortevolikogu jätkusuutlikkust; (4) kohalik omavalitsus edastab noortele materjalid tutvumiseks ja sisendi andmiseks.

Eesti noored saavad otsuste tegemisel kaasa lüüa, tegutsedes kohalikes noortevolikogudes, maakondlikes noortekogudes, riigi ja omavalitsuse nõuandvates kogudes, eestkosteor- ganisatsioonides (nt Eesti Noorteühenduste Liit, Eesti Üliõpilaskondade Liit, Eesti Õpilas- esinduste Liit), õpilas- ja üliõpilasesindustes, noorteorganisatsioonides ja mujal. Samuti on võimalik esitada arupärimisi, korraldada üritusi, kampaaniaid ja pikette ning avaldada avalikult arvamust. Alates 16. eluaastast on võimalik valida kohaliku omavalitsuse volikogu ja alates 18. eluaastast valida Riigikogu ja Euroopa Parlamendi ning osaleda valimistel ise kandideerides.

NOORED

maailma- liidrid näitavad teed

Eestis räägitakse, et kui noortele siin ei meeldi, siis nad rändavad välja – kuhugi, kus meeldib. **IVAN LAVRENTJEV** kirjutab verinoortest maailmamuutjatest laias ilmas, kellele ka ei meeldinud ja osa isegi oli sunnitud oma riigist lahkuma, aga kõik nad asusid süsteeme muutma, enda ja teiste jaoks. Ja juhtumisi on nad kõik tüdrukud.

Ajalooõpikust teame, et ajaloo käiku suunas 20. sajandi alguseni valdavalt valge heteroseksuaalne keskealine või vanemapoolne kristlasest mees, kui mõned erandid välja jätta. Tänapäeval tegutseb maailma elus aktiivselt tunduvat rohkem naisi ning erineva rassilise ja usulise taustaga inimesi, seega võiks fookust laiendada ja küsida: kus on noored?

20. sajandi ajaloost meenub mulle kaks väga erinevat rolli mänginud ja noorena lahkunud tüdrukut, kelle nimesid tuntakse väga laialt. Esimene neist oli Anne Frank – koonduslaagris hukkunud tüdruk, kelle päevik on ilmselt olulisemaid ja ehtsamaid holokausti teemal kirjutatud tekste eales. Teine oli Samantha Smith, kes kirjutas 1982. aastal Nõukogude Liidu kommunistliku partei peasekretärile Juri Andropovile kirja, millega ergutas rahuteemalist arutelu nii USAs kui ka NL-is. Nad mõlemad on maailma kõnetanud oma tekstidega, seda II maailmasõja ja õhus olnud III maailmasõja kontekstis, kus inimestele läks korda just inimlik, noor ja naiselik hää.

Järgnevalt võtame ette kolm noort naisaktivisti, kes tegutsevad küll eri valdkonnas ja eri meetoditega, aga lõppkokkuvõttes ütlevad üht ja sama: maailm peaks olema parem paik noorte jaoks, sest siis saab ta paremaks meie kõigi jaoks.

UN Women/Ryan Brown

Emma Watson (1990)

Kui näitleja Emma Watsoni kontole maandus Harry Potteri filmide järel (lisaks miljonitele dollaritele) üleilmne kuulsus, tulid ka need, kes tahtsid tundud nagu enda teemade ette rakendada. Paljud staarid piirduvad sel puhul parfüümide- ja moebrändidega, kuid Watsonist sai lisaks Burberry ja Lancôme'i reklaaminäitle ÜRO naiste hea tahte saadik. Feminist juba kaheksandast eluaastast, asutas ta HeForShe-nimelise liikumise, mis kutsub mehi üles soolise võrdsuslikkuse kaitseks välja astuma. Kampania avapauk kõlas ÜRO tribüünilt, kui Watson pidas ilmselt tuntuma kõne naiste võimustamise teemal. Ka järgnevatel aastatel on ta pidanud hulga kõnesid üle maailma ja kutsunud inimesi üles feministlikku liikumist toetama, seisnud tütarlaste haridusvõimaluste eest arengumaades ning levitanud feministlikku kirjandust ja mõtteviisi.

Kui seda lugu kirjutasin, täitis meedia kriitikaga Watsoni suunal: näitlejanna rinnad olid ajakirjas Vanity Fair ilmunud fotol liiga paljad. Kriitikud osatasid, et feministlik aktiivsus ja enda keha erootilises valguses eksponeerimine ei sobi üldse kokku. Watson reageeris teravalt ja vastas, et feminismi põhiväärtusteks on just vabadus, vabanemine ja võrdsuslikkus ning tema rinnad ei puutu mitte kuidagi asjasse.

Lisavaatamist: 20.09.2014 Watsoni kõne ÜRO-s:
www.youtube.com/watch?v=gkjWgPZBRfk

Malālah Yūsafzay (1997)

Malālah on Pakistani neiu, kes tahtis haridust, aga sai kooli pähe. Nii kõlab tema autobiograafia alapealkiri. Teismelise lihtsas keeles kirjutatud (ja seepärast noortele lugemiseks hästi sobilik) raamat räägib tema elust ja avab noore Pakistani naise mõttemaailma. Riigikorra muutmisega Pakistanis kaasnesid piirangud naiste osalusele ühiskonnaasjades ning Talibani terroristide kontrolli alla langenud aladel alustati võitlust naiste hariduse vastu.

Sellest ja enda unistustest kirjutas Malālah BBC blogisse ja hiljem ka oma raamatusse. 2012. aastal ründasid terroristid Malālah koolibussi ja rängalt kannata saanud tüdruk viidi Suurbritanniasse ravile. Paranemise järel esines Malālah ÜRO-s ja paljudel tuntud foorumitel. Ta jätkab oma tegevust, propageerib tüdrukute õigust haridusele ja pälvis selle eest Nobeli rahupreemia, olles noorim laureaat preemia ajaloos.

Malālahst on saanud sümbol nii lääne avaliku arvamuse kui ka noorte liberaalsete moslemite jaoks*: kui ühed näevad temas tundmatu ja võõra maailma progressiivset kehastust, siis teised eeskuju haridustee alustamiseks või jätkamiseks.

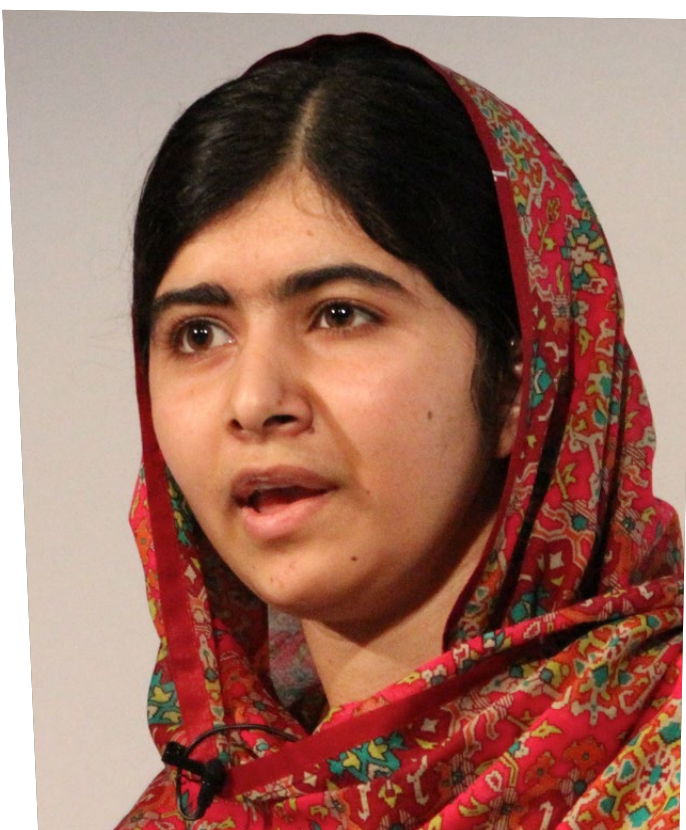
Nobeli loengu käigus segas Malālahle vahele Mehhiko aktivisti, kes tahtis juhtida tähelepanu massilistele inimröövidele oma riigis. Malālah ütles selle peale hiljem, et probleeme on nii Mehhikos kui ka USA-s ja Norras ning on väga oluline, et laste häält oleks kuulda. Eks tänu temale ja paljudele ta järgijatele ongi kuulda.

Lisalugemist: Malālah Yousafzai ja Christina Lamb, "Ma olen Malālah. Tüdruk, kes tahtis haridust, kuid sai Talibanilt kuuli pähe". Tõlkinud Karin Suursalu. Sinisukk 2015.

[1] Noorte moslemite mõttemaailma teemal vt <http://www.sirp.ee/s1-artiklid/c9-sotsiaalia/kas-noored-moslemid-toovad-muutuse/>

UReport Ukraine

Russell Watkins/Department for International Development

Jana Panfilova (1997)

Ida-Euroopa riigid troonivad HIV leviku edetabelite tipus ning seejuures on mõnes neist ravi kättesaadavus kehvem kui Kesk-Aafrika riikides, nõustamisteenusest rääkimata. HIV-i peetakse eelkõige täiskasvanute haiguseks, millega täisealine inimene – tõsi küll, suurte psühholoogiliste raskustega – tuleb ikkagi toime. Keerulisem on lastel ja noortel: Jana sai oma staatusest teada kümneaastasena, nakkuse oli ta emalt saanud ilmselt juba sündides. Jana-taolisi lapsi ja noori on tema koduriigis Ukrainas ligi 50 000.

Selleks et noortel oleks kergem HIV-iga leppida ning diskrimineerimist ja häbimärgistamist täis ühiskonnas täisväärtuslikku elu elada, asutas Yana koos üheksa sõbraga veebiplatvormi ja liikumise Teennergizer!. Esialgu kogemuste jagamiseks loodud koduleht kasvas suureks platvormiks koos mobiilirakendusega ja läks ka *offline*'i: kodulehe materjalidest inspireerituna jagavad noored võrdse nõustamise põhimõtteid, korraldavad laagreid ning asutavad uusi ühendusi ja loovad algatusi ka väljaspool Ukrainat.

"HIV-positiivne inimene on küll oma staatuse poolest erinev, kuid muidu on ta samasugune inimene nagu kõik teisedki. See, et inimene on elu jooksul võib-olla vigu teinud, ei tähenda, et temasse peab kuidagi teisiti suhtuma," ütleb Yana ja levitab seda mõtteviisi ka väljaspool HIV-positiivsete kogukonda.

Vaata lisa: <http://teenergizer.org>.

Miks id-kaart ei toimi?
Kus on Vabaeerakond?
Valimisliit?

☐ EKRE
☐ IRL
☐ KESK
☐ SOTS
☐ REF
☐ POHE

Demokraatiakool *anno* 2017:

ühiskonnaõpetuse tunnist valima

HENRI KÕIV vaatas otsa tõsiasjale, et tänavu sügisel annab Eesti esimest korda valimissedelid pihku 16–17-aastastele noortele. Kui paljusid see huvitab ja kuidas nad oma uut õigust kasutavad, saame praegu ennustada küsitluste ja teiste riikide kogemuse pealt.

Sügisised kohalike omavalitsuste valimised toovad valimiskastide juurde täiesti uue valijakohordi, 16–17-aastased noored, kes saavad varasema valimiskogemuse kaudu loodetavasti tõuke heaks kodanikuks sirguda. Mis valimisikka jõudnud noorte jaoks on võimalus, kujutab õpetajatele, lapsevanematele, noorteorganisatsioonidele ja ka poliitikutele omamoodi väljakutset: esmalt tuleb võimalikult paljusid hilisteismelisi valimisea langusest informeerida, seejärel anda neile kätte tööriistad teadliku valiku tegemiseks ja vähendada vanemate või eakaaslaste mõjutusi ning poliitikute puhul tulla välja ettepanekutega, mis kõnetaksid eagruppi, kes pole varem valimisprotsessis hääleõigusliku liikmena osalenud.

2015. aastal kinnitatud seadusemuudatusega astub Eesti ühte ritta selliste edumeelsete riikidega nagu Austria, Malta, Saksamaa, Norra ja Šveits. Need riigid on valimisea langetamise katsepilgsoonideks Euroopas. Kui Austria on läinud pealtnäha kõige radikaalsemat rada ning võimaldanud alates 2007. aastast 16-aastastel valida kõikidel tasanditel, siis Saksamaa, Norra ja Šveits on näited noorte järkjärgulisest poliitilisest kaasamisest, langetades valimisiga üksikutes regioonides ja pakkudes hääleõigust ainult kohalikul tasandil. Euroopas on teema laiemalt tõstatunud: europa Parlamendi kaks aastat tagasi vastu võetud resolutsioonis soovitatakse Euroopa Liidu liikmesriikidel valimisiga langetada. Eesti Noorteühenduste Liidus (ENL) välissuhetega tegeleva Kristen Aigro sõnutsi on 16–17-aastastele valimisõiguse andmine Brexiti ja Šotimaa iseseisvusreferendumi valguses muutunud järjest aktuaalsemaks. Kui viimase puhul olid 16-aastased kõige kõrgema valimisaktiivsusega grupp üldse (erandkorras said nad referendumil osaleda), siis Brexit oleks noorte osalusel tõenäoliselt olemata jäänud.

Ühelt poolt võiks arvata, et need protsessid on tingitud demograafilisest kriisist, mis vananevat Euroopat ähvardab, kuid valimisea langetamise mõjusid analüüsinud Anu Toots ütleb, et Eesti on seni seadusemuudatuse vastu võtnud riikidest ainuke, kus demograafiline argument võiks pädeva selgitusena arvesse minna. “Pigem on muutused baseerunud usul, et demokraatlik poliitika on kõigi jaoks ning selleks ei pea ootama täiskasvanuks

Demokraatlik poliitika on kõigi jaoks ning selleks ei pea ootama täiskasvanuks saamist.

saamist,” selgitab Toots. Olukorras, kus lapsed on kaasatud eri nõukodadesse ja noorte eestkosteorganisatsioonid kujundavad regulaarselt arvamusi seaduseelnõude kohta, tundub isegi imelik, et neil endiselt puudub hääleõigus. Samas on Toots veendunud, et Brüsselist tulevad soovitusel on teisejärgulised ning iga ühiskond peab ise selle arusaamiseni küpsema.

Eestil on küpsemine läinud võrdlemisi kiiresti, arvestades seda, et tänavu möödub kümme aastat Austria murrangulisest otsusest ja Euroopa Noortefoorumi kõige varasem dokument valimisea langetamise kohta pärineb 2006. aastast. Kuidas Eesti Noorteühenduste Liit siinseid poliitikuid selles suunas lobistas, saab lugeda pöördelt, nüüd aga peavad suuremate noorteorganisatsioonide esindajad tegema omalt poolt kõik selleks, et noored ja ühiskond laiemalt lõikaksid valimisea langetamisest maksimaalselt kasu. Austria

töötav mudel on juba varnast võtta. Seal on noortele hääleõiguse andmise järel suurendatud õppekavades valimiste ja valijakäitumisega seotud teemade hulka, pakutud vastavasisulisi lisakoolitusi õpetajatele ning suurendatud noorteorganisatsioonide ja noorsootöötajate rahastust, kes on kooli jaoks oluliseks partneriks noorte valijate ettevalmistamisel.

Eesti haridust nii kardinaalsed muudatused hetkel veel ees ei oota. Juba praegu on ühiskonnaõpetuse õppekava peamine eesmärk sotsiaalsete ja kodanikupädevuste kujundamine, et noorest kasvaks teadlik ja kriitiline kodanik. Viljandi gümnaasiumi direktor ja ühiskonnaõpetuse õpetajana töötanud Ülle Luisk ütleb, et nüüdsest tuleb koolidel lihtsalt rohkem teadvustada kodanikupädevuse kujundamise tähtsust.

ENL-i juhatuse esimees Ivo Visak arvab, et tänavused valimised on lakmuspaber meie hariduse kvaliteedile laiemalt: “See on suur risk, kui ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajad ei suuda mõista, et see, mille üle täna tunnis arutatakse, on seesama, mille üle noor saab homme ise otsustada.” Omalt poolt on ENL juba mõnda aega käinud koolist kooli ja teinud simulatsioone ning andnud kodanikuhariduslikke tunde. Valimisea langetamist puudutavas raamdokumendis on ENL-i seisukohana välja toodud ka ühiskonnaõpetajate riikliku täiendusõppe suurendamine ennekõike valimiste teemal. Toots just sellest alustaks, sest Austrias tunnevad õpetajad end tänu koolitustele neil teemadel kindlamalt, mis omakorda on aidanud suurendada õpilaste teadmisi.

Noorte austerlaste huvi poliitika vastu on tänu seadusemuudatusele ka üldisemalt tõusuteel. 16–18-aastaste noorte valimisaktiivsus on olnud läbivalt kõrgem kui kaks-kolm aastat vanemas eagrupis. Peamiseks põhjuseks võib siin pidada stabiilsemat keskkonda, sest täisikka

jõudnud noorukid lahkuvad tihti kodust, peavad haridustee jätkamiseks kolima teise linna, leidma töökoha, nende tutvusringkond muutub. Kõik need asjaolud pärivad valimistel osalemist, samas kui vanematekodus kasvav keskkoolinoor, kes pealegi ühiskonnaõpetuse tunnis valimistemaatikaga paratamatult kokku puutub, on altim oma kodanikukohust täitma. Esimene valimisotsus võib olla aga määrav. Toots viitab siin uuringutele, mis analüüsivad inimeste valijakäitumist

Esimene valimiskogemus paneb paljuski paika, kellest saab usin hääletaja ja kes jääb tulevikus valimispäeval pigem koju.

terve elukaare jooksul. Just esimene positiivne valimiskogemus paneb paljuski paika selle, kellest saab usin hääletaja ja kes jääb tulevikus valimispäeval pigem koju.

Seega vastutus noorte ees on suur. Tõsi, mitte kõik 16–17-aastased, kes valimata jätavad, ei lähe automaatselt hukka. Visak, kõigi tundemärkide järgi igati aktiivne kodanik, meenutab, et ka tema jättis oma esimese võimaluse kasutamata. Nüüd vastutab Visak selle eest, et ENL-i häälel kostaks sügisel võimalikult kaugele. Sest ühiskondlikult aktiivsed noored lähevad valima ka juhul, kui ENL omalt poolt piuksugi ei teeks, kuid nuputamist nõuab see, kuidas marginaalsetesse gruppidesse kuuluvad noored valimistest huvituma panna. Austria statistika näitab, et vähemusrahvuste esindajad ning keskkooli asemel tööl või kutsekoolis käivad noored on need, kelle osalus valimistel on keskmisest madalam, tendents jätkub selle grupi puhul ka hilisemas eas. See tõttu lubab Visak sügiseste valimiste eel kaasata teavitustöösse kogu ENL-i koostöövõrgustiku alates õpilasmavalitsustest ja noortekeskustest ning lõpetades osalogudega, kelle egiidi all peaksid sügisel koolides toimuma valimisdebatid.

Valimisdebatid juhivad meid ühe võimaliku riskini koolide jaoks, mis seostub

küsimustega, kas ja kuidas poliitikutid valimisperioodil koolidesse lubada, mis-moodi suhtuda valimisreklaami haridus-asutustes ja kust jookseb piir reklaami ja valijateavituse vahel, milline peaks olema politiseeritud koolijuhtide käitumisjuhis valimiste ajal jne. Meenutame kasvõi seda, kuidas ENL-i varivalimiste projekt kohtas algusaastatel pedagoogide seas nii suurt vastuseisu, et debattide jaoks jäid ukseid suletuks, sest “poliitika on ju räpane”. Loomulikult esines ka vastupidi ehk poliitikutid kasutasid varivalimiste võimalust kurjasti ära poliitnänni jagamiseks.

Probleemidele vaatamata on Toots seisukohal, et poliitikutid võiksid ka valimis-perioodil koole väisata. See on võimalus näha tavaliselt plakatitel figureerivat poliitikut lihast ja luust inimesena, kes saab õpilaste küsimustele vastata ilma suhtekorraldusfirmade vahendusest. Kuid loomulikult peaks igale koolile jääma otsustusõigus, keda ja mis tingimustel nad kooli lubavad. Need tingimused võiksid olla kirjas hea tava kokkuleppes, mille paneb kool kokku koos õpilasesinduse, hoolekogu, koolipidaja ja õpetajatega. Ülle Luisk ütleb, et Viljandi gümnaasiumis juba eksisteerib selline dokument ning selles on muu hulgas sätestatud, et kaks kuud enne valimisi on kandidaatidel külalistundide läbiviimine keelatud.

Koos Luisuga hiljaaegu Õpetajate Lehes sel teemal mõtlemisainet vajavaid küsimusi õhku paisanud Tartu ülikooli ühiskonnateaduste instituudi hariduskommunikatsiooni lektor Kadri Ugur leiab, et valimiste hea tava pole tingimata võluviis, mis noori propagandast ja mõjutustest koolikeskkonnas säästab. Vastutus lasub Uguri hinnangul ka valimisikka jõudnud noorel: “Tema ise peab teadma, kuidas valijana käituda: olema kursis kandidaatide platvormidega, mõtlema läbi, kas nende lubadused on realistlikud, uurima, kuidas volikogud tegelikult töötavad, võtma vastutuse selle eest, et tema valimisotsus mõjutab ka vanemate pereliikmete elu.”

Ühesõnaga, noort valijat ei pea vati sisse toppima ja talle kõike ette-taha ära tegema. Iga häälel on isiklik ja vastutus selle eest lasub indiviidil endal. Kõige lihtsam soovitus oma teadlikkuse suurendamiseks on Visaku meelest miski, mis peaks noortele igati omane olema –

guugelda! See annab kätte palju erinevaid perspektiive.

Nendele noortele aga, kes tahaksid oma valimisteadlikkust eriti kõrgele tõsta, on ENL algatanud noorte valimisvalvurite projekti, mis suunab noori osalema valimiskomisjoni töös või annab võimaluse vaatlejana teavitada kampaaniaperioodil koolis toimunud hea valimistava rikkmistest. Visak loodab selle projekti kaudu kõnetada ka halli passiga noori, kes võiksid nii tajuda ennast rohkem osana Eesti ühiskonnast. Lisaks ENL-i tegevustele jõuab tänu riigi valimisteenistusele septembris iga noore postkasti omanäoline valijakaart. See on valimiste meediajuhi Kristi Kirsbergi sõnutsi üks osa laiema noortele suunatud teavituskampaaniast, mille kaudu üritatakse selgitada valimisprotseduuri ja seda, millal ja mil viisil on võimalik hääletada.

Kampaaniast pole Tootsi arvates pääsu: “Kui tahetakse, et noored tuleksid jõuliselt poliitikasse ja valimisaktiivsus suureneks, tuleb teha tugevat kampaaniat noorte seas. 40-aastastele sellise kampaania tegemisel poleks erilist mõtet.” Küll aga võivad noored tänavu innustada ka oma apaatseid ja heitunud vanemaid valima minema. Ometi ei pruugi kampaaniatest lõpuks suurt tolku olla, kui poliitikutite fookus on suunatud mujale. Tootsi arvates see tänavu haldusreformi valguses nii kipub minema, sest uued omavalitsuste piirid on loonud erakordse olukorra nii parteide ja valimisliitude kui ka valijate jaoks. “Tavalises olukorras oleks võinud arvata, et parteid pööravad tähelepanu noortele, aga praegu on

Noort valijat ei pea vati sisse toppima ja talle kõike ette-taha ära tegema. Iga häälel on isiklik ja vastutus selle eest lasub indiviidil endal.

nende tähelepanu kese hoopis mujal: nad peavad uutes omavalitsustes oma positsioone kindlustama,” kirjeldab Toots sügisel ootavaid väljakutseid, mis võivad üldist valimisaktiivsust isegi vähendada,

Kõige hullem, mida me halbade kodanikena sügisel teha saaksime, on halvustada noori valijaid, kahelda nende otsustusvõimes.

sest valijad pole uute omavalitsuste piire veel omaks võtnud ning haldusreform praegusel kujul võib tekitada nii mõneski trotsi. Selle taustal võib noorte valijate esmakordne tulek jääda tähelepanuta.

Visak loodab, et seda siiski ei juhtu, sest iga kohaliku omavalitsuse jaoks on noored ülimalt väärtuslik inimressurss, kelle puhul tuleb nuputada viise, kuidas nad jääksid seotuks oma kodukohaga. “Kas see ei tundu absurdne, et me selle teema üle arutame, kuigi noored ise pole otsustusprotsessi kaasatud?” küsib Visak. Tema nägemuses loob valimiste kaudu kaasaraakimisvõimaluse andmine eelduse, et noored hakkavad ennast rohkem identifitseerima keskkonnaga, kus nad on üles kasvanud. “Kui sa oled saanud suunda sättida juba varakult, tahad ka hiljem teada, kuhu see aastate jooksul on viinud ja kas sa oled aidanud mõne hammasratta liikuma panna,” on Visak veendunud. Väiksemate omavalitsuste puhul, mille tegevusalast suure osa moodustab kool, oleks noorte vajadustele keskendumine igati loogiline. Samas valimisprogramme hoolikamalt lugedes esineb sõna “noor” seal peamiselt koos spordi ja tervisega. Noorte huvid on sellest kitsast valdkonnast kindlasti laiemad ning neid ei tuleks näha mitte poliitika objektina, vaid partneri ja toimijana. Visak heidab siin poliitikutele kinda – nemad peavad suutma noore üles leida ja pakkuma talle midagi, mis paneks tal reaalset mõtet käima: “Kui poliitika ei suuda noori kõnetada, siis tuleb endalt küsida, miks see on niivõrd noortekauge. Miks ei leitud viisi noorteni jõudmiseks?”

Mida siis oodata neist ligi 40 000 noorest, kellel on võimalus sügisel esimest korda valida minna ja kellest umbes 25 000 on 16–17-aastased? Esiteks ei maksa luua endale illusioone, et tänu noortele tõuseb valimisaktiivsus kohe uutesse kõrgustesse. Tuletame meelde, et valijas-

konnast moodustab see segment kõigest 2,5%. Kõik, kellega selle artikli tarbeks sai räägitud, leidsid, et positiivne oleks juba see, kui noorte osalus oleks samas suurusjärgus üldise valimisosalusega. “Juba siis on Eesti ühiskond võitnud, sest see näitab, et oleme suutnud noorema generatsiooni integreerida põhivoolupoliitikasse,” ütleb Toots.

Teiseks ei tasu karta, et valimisea langetamine loob kasvupinnase radikaalsete poliitiliste ideede levikuks. Varivalimiste tulemused ja ka teiste riikide kogemu-

sed näitavad, et oma vaadetelt toetavad noored peavooluerakondi. Toots usub, et tõenäoliselt poleks Eestis valimisiga langetatud, kui siinsed noored paistaksid silma protestivaimu ja destruktiivse osaluse poolest, lammutades seda, mida ühiskond oma põhijoontes kujutab. Kõige hullem, mida me halbade kodanikena sügisel teha saaksime, on halvustada noori valijaid, kahelda nende otsustusvõimes, kuulutada nad ebaküpsaks või poliitikakaugeks, tõrjudes nad nõnda ühiskonnaelu korraldamisest eemale.

Eesti kodanikuühiskonna suurima töövõidu kulsside taga

1992. aastal vastuvõetud põhiseadust on kokku muudetud viiel korral, viimati seoses valimisea langetamisega. Ühtlasi oli see esimene kord, kui põhiseadust muudeti mõne vabaühenduse initsiatiivil. Seega võiks seda pidada siinse kodanikuühiskonna jaoks märgilise tähtsusega sündmuseks.

ENL on valimisea langetamise nimel sihipäraselt töötanud 2007. aastast alates, kuid eriti intensiivne tööperiood jääb ajavahemiku 2011–2015. Sel ajal tehti aktiivset lobitööd, et valimisea langetamist puudutavaid punkte mainitaks koalitsioonilepingutes ja ideel oleks laiapõhjaline toetus Riigikogus, et argumendid tugineksid teaduslikele selgitustele ja valimisea langetamise mõtet tunnustaksid õpetajate ja õpilaste esindusorganisatsioonid ning teema leiaks käsitlust avalikus diskussioonis.

2013. aasta lõpus ENL-i poliitikanõunikuna tööd alustanud Harri Puskar meenutab, et toonase valitsusevahetusega muutusid olud ENL-i jaoks eriti soodsaks, sest valitsuse moodustanud Reformierakond ja sotsiaaldemokraadid olid mõlemad pikka aega valimisea langetamist toetanud. Ometi ei õnnestunud ENL-il toona koalitsioonilepingusse vastavasisulist punkti läbi suruda. “Tol hetkel arvasime, et nüüd on valimisea langetamine mõneks ajaks teemana laualt maas,” kirjeldab Puskar minnalaskmise meeleolusid.

Oluliseks murdepunktiks oli ENL-i varasema juhi Mailis Ostra kihutuskõne noorteühenduse kontoris ühel reedel pärastlõunal. “See oli hetk, kui saime aru, et alla ei tasu anda,” meenutab Puskar momen-

ti, kui käiku lasti plaan B. Järgnevalt tehtigi ajalugu: tolsamal kevadel toimus Tallinna Ülikoolis esinduslik valimisea langetamise teemaline konverents, kus tutvustati Anu Tootsi uuringut, kohale olid lennutatud mh Austria noorteorganisatsioonide esindajad ja teadlased välismaalt ning publiku seas istus mitme erakonna liikmeid, meedias algatati laiapõhjaline arutelu, käis pidev suhtlus poliitikutega, ENL sõnastas omalt poolt detailseid seisukohti ja pandi kokku kava, kuidas võimendada valimisea langetamisest tulenevat positiivset efekti. Juunikuuks jõuti nii kaugele, et toimus Riigikogu põhiseaduskomisjoni avalik istung ning veel enne suvepuhkusele minekut algatati põhiseaduse muutmise eelnõu valimisea langetamiseks.

Ometi seisis protsess mitu korda noatera peal. Näiteks pidi seadusemuudatuse kinnitama kaks järjestikust Riigikogu koosseisu, kuid teisel korral oli vaja selleks kokku saada 61 häält. Toonasel Reformierakonna, sotside ja IRL-i koalitsioonil oli kohti aga 59. Kaaluks sai kolm vabaerakondlast, kes said tõenäoliselt innustust Krista Aru enne hääletust väljendatud riigimehelikust mõttest, et oluline on eelnõu sisu ning iga rahvaesindaja südametunnistus.

Seda hääletust rõdult jälginud Puskarit valdasid seejärel eufoorilised tunded. Sisimas oli ta ise samuti kahelnud, kas otsus läheb läbi. Nüüd julgeb ta suuremalt mõelda ja usub, et ka pealtnäha võimatuid asju on võimalik ellu viia. Teistele vabaühendustele on see aga hea juhtumiuuring, kuidas hea tööga on võimalik muuta riigi alusdokumenti.

Z-generatsioon ja ennustamatu tulevik

Vestlusringis tänastest noortest, homsest koolist ja ühiskonnast, mida me keegi veel ei tunne, osalesid Emili kooli* juht **INDREK LILLEMÄGI**, karjäärinõustaja ja Proeksperdi tööõnnespetsialist **TIINA SAAR-VEELMAA** ning Testlio juht **KRISTEL KRUUSTÜK**. Juttu juhtis **MARI ÖÖ SARV**.

Indrek on öelnud, et tänane maailm peaks jutustama homse kooli lugu. Jutustage mulle see lugu: milline peaks olema homne kool?

Indrek: Esiteks: pole mingit ühtset "homse kooli" lugu, ootused sõltuvad vaatepunktist. Noor ootab, et kool võtaks rohkem arvesse õpilaste arvamusi ja õpilaste-õpetajate vahel oleks head suhted; tööandja ootab, et kooliharidus pööraks tähelepanu 21. sajandi oskustele – koostöö, kriitiline mõtlemine, loovus ja suhtlemisoskused; lapsevanema jaoks on kõige olulisem, et laps tunneks ennast koolis hästi; kooliõpetaja jaoks on tähtis organisatsioonikultuur, et kõigil oleks seal hea olla; koolidirektorina leian mina, et tulevikuharidus on mitmekesine, osa inimesi õpib kodus veebi kaudu või individuaalõppel, kõrvuti on kogukonnakoolid ja riiklik haridussüsteem, mis majanduslikel põhjustel jääb alati pidama mammutkoole.

Kristel: Õppimine peab kindlasti olema palju mitmekesisem ja lähtuma inimesest. Kui mina 2008. aastal keskkooli lõpetasin, õppisime ikka veel fakte pähe, ajalugu või ühiskonnaõpetus oli kuiv aine ja praktilist osa seal oli hästi vähe.

Indrek: Uuringud näitavad, et kui räägime seoste loomise oskusest, loovusest ja innovaatsilisusest, siis kõik need kõrgemad kognitiivsed oskused saavad põhineda väga tugevatel faktiteadmistel. Haridusuuendusest rääkides hõisatakse tihti, et kõike saab ju guugeldada, milleks meile faktid. Aga inimesed suudavad oma ajus huvitavaid seoseid luua ning teaduses ja

mujal tipttasemel töötada just sellepärast, et nad ei pea kõike guugeldama.

Tiina: Olen olnud kaheksa aastat Rocca al Mare koolis karjääriplaneerimise valikaine õpetaja ja mina küsin: milline on kool, kes valmistab noori ette enese-teostuseks? Kas erialad ja ained, mida laps õpib, seostuvad ta peas sellega, mis ta õpituga peale hakkab? Seostame küll reaalseid tehnoloogiasid ja IT-ga, aga ikka veel ei ole matemaatika õppimise kõrvale tekkinud laia paletti, mida matemaatika-ga teha saab. Kui täna õpid koolis kunsti, siis sa ei pea saama otseselt kunstnikuks, sinust võib sinust saada UX disainer. Kooli pole veel jõudnud see interdistsiplinaarsus, mis tööturul on ammu a ja o – ikka on üks aine ja teine aine ja nende vahel vahetund.

Indrek: Kasvatusteaduste ajaloos on täiuslikust koolist unistatud alati ning pea kunagi pole haridussüsteem kujunenud unistajate järgi, muutuste toojaks on olnud suured ühiskondlikud muutused või kriisid. 21. sajandi koolist kirjutas Johannes Käis juba 1930-ndatel aastatel. Kõik sama jutt: üldõpetus, ainetes kaotamine, elulähedus, pidev seotus praktilise tööga. Need ideed levisid siis Soome ja nüüd on vaikselt sealt tagasi tulnud.

Tiina: Rääkida tuleb ka tänastest õpetajatest. Eestis on väga vähe koole, kes teevad avatud tunde, kus teised õpetajad saaksid minna kolleegi tundi vaatama ja seeläbi koguda inspiratsiooni ja ideid. Muudes süsteemides on olemas terve talupoja-mõistus, õpime vigadest ja üksteiselt, oleme avatud ja haavatavad ...

Kristel: ... ebaõnnestumine on okei ...

Tiina: ... see kõik ei ole kooli veel jõudnud.

Indrek: See ei ole kivi õpetaja kapsaaeda, vaid haridusjuhtide ja organisatsioonikultuuri küsimus.

Tiina: Muidugi. Aga see tähendab ka seda, et õpetajal on hirm, et äkki ta ei olegi piisav, kui kolleeg tuleb ja hindab tema tööd, ta pole tagasisidele avatud ning see viib selleni, et ta tegelikult ei ole eeskuju.

Üks mõte, mida me saame juba praegu kasutada, ilma ühte või teise äärmusse kaldumata, on mäng. Z-generatsioon tahab saada kohe vahetut tagasisidet, tegevus peab olema haarav, tohib küsida "miks" ja asju kahtluse alla seada. Mängu vastand on depressioon – nii et kui me enam ei mängi, on halb.

Sellest räägitakse palju, et ka töö peab olema tore, mitte vastik rassimine päevast päeva. Ja selle eest, et oleks hea töötada, vastutab tööandja.

Kristel: Mina mõtlen oma tiimist nii, et me töötame üksteise jaoks. Ei ole nii, et mina olen ülemus ja dikteerin, kus on eesmärk, kuhu nad peavad jõudma. Pigem peame sinna koos jõudma, koos minemine ja koos visioonide seadmine on mulle hästi oluline.

Tiina: Milline kompetents on meil tegelikult õpetada noori, kes hakkavad elama maailmas, kus meie ei ole mitte kunagi elanud? See peaks meid tegema nii õpetajate kui ka lapsevanematena väga valvaks. Ainus, mida me tegelikult saame teha, on armastada, julgustada, hoolida,

Võib olla ka niipidi, et mitte noor ei lähe tööle ja lase end tööandjal vormida sobivaks töötajaks, vaid vormib ise tööandjat.

armastada, julgustada, hoolida, ja luua turvalised piirid. Võib olla ka niipidi, et mitte noor ei lähe tööle ja lase end tööandjal vormida sobivaks töötajaks, vaid vormib ise tööandjat. See on üks noorte ootus, kui nad tulevad gümnaasiumist ja lähevad õppima näiteks BMF-i režissööriks, samal ajal rahvusringhäälingusse tööle, siis nad tahavad kohe kaasa rääkida ka ettevõtte juhtimises. Ja nad on tohutult pettunud, kui neid kuulda ei võeta ja öeldakse, et sa oled mingi roheline. Võrdsus on tähtis: mind võetakse mängu ja algusest peale, mis siis et ma veel ei jaha matsu.

Indrek: Ma olen nõus, hierarhiate kadumine on üks suuremaid muutusi ka haridussüsteemis. Õpilased koolis ootavad samamoodi üha rohkem seda, et nii õpetajad kui ka kooli- ja haridussüsteem laiemalt võtaks neid võrdsete partneritena. Me ei tohiks ka enda diskussioonis käsitleda õpilasi objektidena, kellest kool vormib midagi.

Tiina: Uurisin Proeksperdis põhjusi,

miks inimesed töölt lahkusid, ja olin väga suures hämmingus. Ettevõtte oli selleks ajaks suur ja turvaline, Taani korporatsiooni küljes, olime muutmas töötingimusi aina paremaks, hommikusöögid firma kulul jne. Ikkagi lahkuti, tihti mindi tegema mingit väikest asja, kus õhin sees. Küsisin, kas palk on parem. – Ei ole, üldse ei tea, kas palka saan. Kui erinevaks on inimeste soovid muutunud, missiooniga töötamine ja sisimas kõnetavad väljakutsed on nii olulised! Rahulolu-uuringute järgi on number üks motivatsioon huvitav töö. Keskmine vanus on meil 33.

Õpetaja vaade, kes teeb 30 aastat ühte tööd ja siis läheb pensionile, ja õpilase vaade, kes tahab olla maailmakodanik ja teha, mida tahab, ja mitte raha pärast, lähevad täiesti lahku.

Tiina: Jah, õpetajate ja õpilaste vahel on väärtuste konflikt. Erialavalikutes veel natuke käib noorte surumine ootuste raamidesse: mida mu õpetajad tahavad, et ma läheks õppima, mida mu vanemad tahavad ja mida ma ise tahan. Neljandaks veel see, millega ma ära elan.

Kool võiks õpetada inimesi rahaga ümber käima. Tegelikult me ei pea raha teenimiseks tööl käima. Põhiline on, et me ei jääks kinni selle lõa otsa, et see eriala, mis ma valin, määrab minu elatustaseme või pean tegema 40-tunniseid kurnavaid töönädalaid. Tänapäeval on see mure, et inimesed päriselt töötavad end haigeks ja katki ja ribadeks, nii et see on väga huvitav, et raha tähtsus hakkab eluvalikutes tagaplaanile jääma.

Indrek: Eestis on mediaanpalk umbes 800 euro bruto, pooled inimesed teenivad sellest vähem. Pooltele Eesti inimestele me niisiis rääkida ei saa, et raha ei ole põhjus tööl käia, see mõjutab iga-päevast toimetulekut toidupoes tehtavate valikuteni välja. Põhjamaades on suurem osa inimesi saanud selle hea hariduse ja võimaluse teha enda jaoks tähenduslikku tööd, see tähendab, et nad on oma piirid avanud, sest keegi peab ikka kassas istuma, koristama ja lihatööstuses liha lõikama. Ja osa sellest raskest tööst, mida hästi haritud inimesed enam teha ei taha, on lihtsalt kolinud Bangladeshis.

Tiina: Mina ei karda, et kui julgeme lahti lasta vanadest töökohtadest, siis tehnoloogia võtab üle ja me jääme tegevusetaks.

Samal ajal tekib teistes valdkondades üha uusi ja uusi äärealasid ja iga päev tekib juurde tuttuusi ametikohti. X-generatsiooniga käis kaasas kohusetunne: sa oled kohustatud, sa pead, ja isegi kui sa ei taha, sa surud oma tahte maha. Selle asemel võiks olla vastutustunne, ikka oluline, aga palju ilusam sõna: ma vastan sulle, ma ise ka tahan. Aga uued omadused, mida on kiiresti muutumas maailmas hädasti vaja, on paindlikkus, enesesõbralikkus ja kohanemisvõime. Puuduolev pusletükk on minu arvates julgus. Kui meil pole valmis pakitud tooteid, millised peaksid olema karjäär, professionid või elud, siis meil on vaja, et inimestel oleks rohkem julgust katsetada.

Kristel: Ebaõnnestumisest peaks rohkem rääkima. Mina hakkasin oma väljakutsetest ettevõtjana blogima, et jagada maailmaga seda, et kõik ei ole alati roosiline ja lihtne, et oh, nüüd ma olen ettevõttejuht, mul on 8 miljonit investeeringuid kogutud ja 60 töötajat, nüüd on kõik valmis. See on täielik jama! Ma võitlen iga päev endaga, olen enda kõige suurem konkurent ja kriitik. Ning ettevõtjaks hakkamine tuli mulle täieliku üllatusena, see polnud mul üldse plaanis.

Tiina: See on äge, kui juhuslikult võivad inimesed selle omaenda teema leida – mul on lugematuid näiteid sellest, kuidas keegi ei saanud esimesse kooli sisse, läks teise ja leidis sealt oma tee. Motiivid, miks midagi minnakse õppima, võivad olla väga ebateadlikud, ja ma arvan, et 80% inimestest ei ole lõpuni kindlad, et see on päris see õige asi, mida nad teevad.

Ümberlülitujad ja lühildase keskendumisega on veel märksõnu, mis tänaseid noori paistavad iseloomustavat.

On see eelis või puudus?

Tiina: See infotulv, milles me elame, võib olla kohutavalt väsitav! Mikita ütles väga hästi: vanasti inimesed teadsid väga vähe, aga mõistsid palju, tänapäeval teavad väga palju, aga mõistavad tihtipeale vähe.

Indrek: Mikita on muidugi romantik ja me ei tea, kas see ikka nii oli, et kõik nii sügavalt mõistsid.

Tiina: Kõik segajad natuke lülitavad meid me tegevusest välja, siis peame

uuesti sisse suumima ja see on hästi väsitav. Neist tohututest ümberlülitustest tekib ajul väsimus. Ajuväsimusel on konkreetsed sümptomid, küll individuaalsed – kel tähelepanu- ja kel meeoluhäired, isuhäired. Päriselt, see mõjutab meie aju nõmedal viisil.

Kristel: Ettevõtjana on mul hulk ülesandeid, millega pean iga päev tegelema, ja ma pean endaga väga kõvasti tööd tegema, et kogu aeg ümber lülituda.

Indrek: Tegelikult ei saa ka tänapäeva noored ümberlülitamistega paremini hakkama, lugesin just üht uuringut. See muutub põhineb välisel vaatlusel – me lihtsalt näeme, et nad seda teevad, aga see ei tähenda veel, et nad tegelikult oma töödega paremini hakkama saavad. Nad tegelikult ongi probleemide käes, keskendumisvõime ongi selle tõttu häiritud.

Kodult vastutuse võtmine on egalitaarse koolisüsteemi üks varjukülg ja tänapäeval on Eestis kooli ülesanne seda vastutust koju tagasi põrgatada.

Koolis on see ilmselt suur takistus, sest seal oodatakse 40 minutit keskendumist.

Indrek: Inimese aju see osa, mis on seotud ajaplaneerimisega, fookuseerimisega ja pidurdusmehhanismidega – kas ma reageerin kõrvaloleva ärritaja peale –, areneb välja 20. eluaastate keskpaigaks ja haridussüsteem, ka ülikoolid, peavad arvesse võtma seda, milleks inimese aju on võimeline.

Tiina: Siin lähevad nüüd väljakutsed risti: alguses rääkisime, et koolis ja tööl peab olema mänguline ja põnev ja vaheldusrikas, nüüd aga ülestimuleerimisest. Ma näen oma väiksemate laste pealt, et kui üritan neid Youtube'ist ära saada, siis neil hakkab igav – ei oska enam olla ilma stimuleerimata. Selle kohta öeldakse sõltuvus.

Indrek: Igavus kaob üsna kiiresti, kui stimulaatorid ära võtta. Lastel on loomulik võime puupulkadest teha lennukid ja

autod, hariduse ja kodude ülesanne on mitte võtta lastelt seda võimet ära, mitte anda neile valmis multikat ette. Vajame tasakaalu ka hariduses: kui mänguline see kõik peab olema või on vaja, et lapsed õpiksid vahel tegema ka selliseid töid, mis on veidi tüütud ja rasked ja vajavad natuke pingutamist.

Tiina: Lastel peavad juba täna olema kodus raamaturiiulid suuremad, kui on plasmateleekad. Loomise kultuuri peab olema maast madalast, et me ei käiks ainult kinos, vaid me teeks ise kodus kino.

Ja samal ajal, kui meie räägime *buffet*-valikust, kust igauks peaks endale sobivad tegevused, motivaatorid ja väärtused välja noppima, on Eestis ikka veel piirkondi ja ühiskonnakihte, kus noorte võimalused ja ka nendesse uskumine ja julgustamine on ebanormaalselt piiratud. Kui Tallinna Kuristiku gümnaasiumis “Üheksandike” saate jaoks karjäärinõustamist tegin, ütlesid kõik noored, et neid huvitab kikkpoks – selgus, et see oli seal piirkonnas ainus huvihariduse võimalus.

Oleme kuulnud vastuolust PISA testide heade tulemuste ja õnnete laste vahel, väärtuskasvatuse ja sotsiaalsete oskuste puudumisest. Kui palju on kooli ülesanne, et lastest ka head inimesed kasvaksid?

Indrek: Püüdleme Eestis egalitaarse kooli poole, kus kõigil olenemata sotsiaalmajanduslikust taustast oleks võrdne võimalus saada head haridust. Selle käigus kool ongi võtnud üha rohkem kodu rolli ära – kui osa õpilasi nt liigub palju ja osa mitte, paneme liikumise kooliprogrammi; kui kõik ei saa kodust ja mänguõuest piisavalt suhtlemisoskust, järelikult peab see teema koolis sisse tulema; osa sööb kodus hästi, osa halvasti, toome tervisliku toitumise kooli – kõik selleks, et nullida perekondade erinevusi ja anda lastele võrdne baas. Kodult vastutuse võtmine on egalitaarse koolisüsteemi üks varjukülg ja tänapäeval on Eestis kooli ülesanne seda vastutust koju tagasi põrgatada ning seda saab teha ainult suuremas koostöös peredega.

Tiina: Nõukogudeaegsete rangete raamide ja reeglitega oli kindlasti lihtsam, asjad olid kas mustad või valged. Nüüd, kui maailm on nii rikas ja värviline, ei usugi mina, et head inimesed on ühe instantsi – perekonna, kooli või töökoha

Tõeline rahulolu tuleb ikka pärast pingutust, mitte suurest laisklemisest, nii et raskustest läbimurdmine on üks osa edust.

– mure, kõik peavad panustama.

Vahel öeldakse väga keerukates kodus kasvatavate laste kohta, kes tunnevad puudust paljust inimlikust ja sellest, et keegi neid armastaks või märkaks, et selle lapse võib päästa üks inimene, kes temas se usub. Ja kuniks me ei tea, kas äkki olen mina see üks inimene, kes saab selle noore helge programmi peale, ei tohikski me jagada, kelle töö see on – see on nagu naabrivalve, kõik vastutavad!

Indrek: Ja kui noortesse ei usuta, siis ei hakka nad ka ise endasse uskuma. See, mida inimesele päevast päeva öeldakse, selle ta võtab lõpuks omaks. Kui ta kuuleb pidevalt “Ma usun sinusse, sa võid valida, mida sa tahad teha”, siis ta näebki enda ees kõiki valikuid, aga kui kuuleb päevast päeva “Sinust ei saa kedagi, sest sa oled juba kord sellisest perekonnast või matemaatikas andetu”, siis temast ei saagi matemaatikut.

Tiina: Siin on ka üks paradigmamuutus: vanasti oli suhtumine, et ettevõtmisi tuleb hästi põhjalikult teha. Vaesed lapsed, kes olid näpud klaverile pannud, neilt nõudsid vanemad, et tuleb muusikakool ka lõpetada.

Kristel: Minul oli nii. Aga muusikakoolis oli ka palju lapsi, kellel vanemad lasid pooleli jätta.

Indrek: “Vana kooli” paradigmas, et elu ongi raske ja ise pead läbi murdma, on meil liiga palju kaotajaid, läbipõlejaid, väljakukkujaid. Lahendus on see, mida juba mainisite: õpikultuur, milles vigade tegemine on normaalne ja ebaõnnestumised keeratakse õppetundideks, kus pigem õpitakse koos ja üksteiselt, mitte üksi. Praegune haridussüsteem on pigem võistlev – koolid võistlevad omavahel, õpetajad omavahel, õpilased omavahel ja seda mitte koostöölises meeleolus, vaid ebaõnnestumise hirmus.

Kristel: Oht selle läbi raskuste eduni

jõudmise suhtumise juures on ära tunda, kus pead alla vanduma ja kuidas sa aru saad, et see asi ei tööta sinu jaoks?

Indrek: Tõeline rahulolu tuleb ikka pärast pingutust, mitte suurest laisklemisest, nii et raskustest läbimurdmine on üks osa edust. Ma arvan, et lahendus on selles, kui raskuste kõrval on toetav meeskond ja organisatsioonikultuur, mis lubab ka eksida, mis pöörab eksimused õpimiskohtadeks, ja seda kõike juba alates koolist.

Või kodust!?

Indrek: Ka kodust, aga seda me ei saa süsteemselt muuta – küll aga saame riiklike otsustega muuta haridussüsteemi ja selle kaudu võibolla ka järgmise põlvkonna kodusid. Praegu tulevad väga paljud inimesed koolist ja avastavad alles hiljem, et eksimustest on võimalik õppida, et koostöös on võimalik palju rohkem ära teha. Aga ma olen 100% selle poolt, et seda, millisenä me tahame näha tuleviku ühiskonda ja tööhõuturгу, peaks mudeldama kool. Kui tahame, et tuleviku inimesed oleksid kohanemisevõimelised ja tahaksid õppida, siis me peame koolides soodustama õppimist, küsimist, uurimist, avastamist. Kui tahame, et tulevikus inimesed väärtustaksid häid suhteid ja oskaksid neisse panustada, siis me peame koolis ka seda väärtustama ja pidevalt panustama.

Kusagil on ka kodanikuühiskond!

Kristel: Praegu luuakse koolilastele nii palju ägedaid võimalusi ka koolist väljaspool. Näiteks programm Superheroes 13–16-aastastele tüdrukutele, kes mitte kuu jooksul ehitavad mingi ettevõtte ja peavad seda esitlema, õpivad müügiostust jne. Sellised programmid, töövarjupäevad jne on väga olulised, sest lapsed saavad näha, kuidas ettevõtteid päriselt töötavad, see inspireerib ja motiveerib “tuleviku ettevõtjaid”, nad suudavad ise midagi välja mõelda, mitte ei oota, et õpetaja seisab klassi ees ja ütleb, kuidas asjad on.

Tiina: Minu 11-aastane tütar töötab lapsepõlveeksperdina, käib muuseumist muuseumisse ja disainib muuseumiteenust lastele paremaks.

Indrek: Õppigu noored seal tootedisaini või turundust – lõpuks saavad nad neist programmidest julguse midagi teha, kon-

taktid ja enesekindluse. Mida nad pärast tegema hakkavad, ei olegi nii oluline. Tähtis pole, mida noored teevad, vaid et nad midagi teeksid, olgu see siis metsik pühendumine karatele, oma ettevõtte loomine või midagi muud, tegutsemine ja loomine annab palju usku endasse ja suhteid.

* Emili kooli nimi tuleb J. J. Rousseau teosest “Émile ehk kasvatuses”, mille järgi ei tohi lapsepõlve täiskasvanueaks valmistamisel ohverdada, lapsepõlvel on oma eriline väärtus.

Mida te oleks tahtnud kuulda, kui olite ise 16?

Indrek: Nii lihtne oleks öelda, et sea eesmäärke, julge unistada, katseta, ära anna alla, usu endasse. Aga ma arvan, et selliseid asju mulle öeldi ka. Mis mind on viimase kümne aasta jooksul tõeliselt õpetanud on – ikkagi ainult inimesed. Ära alahinda end ümbritsevate inimeste võimalust saada sinu suurimaks õpetajaks! Tööandjana või juhina ära karda võtta tööle endast targemaid inimesi, õpetajana ära alahinda oma õpilaste võimet sind õpetada.

Tiina: Takkejärgi analüüsid jätid mul mõned õppeained suhte taha kinni – sain koolist mingi teadmise, et ma ei ole matemaatikas hea, ja see on vastik, ma ei uskunud endasse piisavalt ja see jättis minu jaoks toona mingid valikud kõrvale. Nüüd, töötades kuues aasta tehnilises valdkonnas, ütleksin iseendale: “Tiina, sa oled matas tegelikult jumala heal!” Nii et tänastele noortele ütleksin: ära põe, absoluutselt kõik on võimalik, sa oled ilus, andekas ja hea!

Kristel: mul oli keskkoolis matemaatika ka kahe ja ühe vahel, õpetajaga läbi ei saanud. Keskkooli lõpus ütles õpetaja, et ta ei lase mind riiklikule eksamil. Kuna kogu mu pere oli matas väga hea, ei jäänud mul muud üle kui see eksam ära teha. Sain üle 70 punkti ja läksin IT-kolledžisse. Võibolla ise oleksin alla andnud, aga ema uskus minusse ja lükkas eksamit tegema. 16-aastasele endale ma ütleksin, et ole olemas, ole aktiivne ja võta osa, õpi kogu aeg, aita teisi ja lase ennast aidata.

**Anetta
Grete
Duubas**

**Samuel
Ehman**

**Rene
Kärner**

**Katarina
Raud**

**Mackenzie
Levernois**

**Säde
Meres**

Aga mida teismelised tulevikust arvavad?

Hea Kodanik kutsus vestlusringi viis põhikoolinoort ja uuris, milline on nende suhtumine kooli, ühiskonda ja vanemasse põlvkonda, milliseks ühiskonnaks nende tänased tegemised neid ette valmistavad ning milline on nende meelest ideaalne ühiskond. Vestlusringi juhtis ja pani kirja Kadrioru Saksa Gümnaasiumi 11. klassi õpilane **ANETTA GRETE DUUBAS**.

Vestlusringis osales viis aktiivse eluviisi ja laia silmaringiga noort. **Rene Kärner** (14) õpib 32. keskkooli 8. klassis, hobideks on saalihoki ja tehnika, kuid uusi huvisid tuleb ja läheb tal iga päev. **Säde Meres** (15) käib Tallinna muusikakeskkooli 8. klassis, vabal ajal tegeleb veel näitlemise, kirjutamise, kunsti, lugemise ja inimeste abistamisega. **Katarina Raud** (13) õpib Tallinna Kristiine gümnaasiumis, vabal ajal tegeleb ka laulmise, sulgpalli ja ronimisega. **Samuel Ehman** (16) käib Paide gümnaasiumis, lisaks tegeleb laulmise, tantsimise, pillimänguga, kuulub õpilasesinduse juhatusse, Paide linna noortevolikokku, tegutseb Eesti Õpilasesinduste Liidu liikmete valdkonnas, praegu korral-

dab ka õpilasliidu XXXVI üldkoosolekut ja on MoeP.A.R.K. 2017 pressiesindaja.

Mackenzie Levernois (16, andis oma mõtted eraldi, kuna ei räägi eesti keelt) on pärit Kanadast ja käib Eesti rahvusvahelises koolis, talle meeldib teistega rääkida ja reisisida, uusi asju proovida ja alati anda endast parim.

Milliseks maailmaks või ühiskonnaks tänane kool teid ette valmistab? Kas kool ütleb ette, mida tegema pead ja mida teha ei tohi?

Rene: Iseseisvaks, et saad ise elus hakkama. Õeldakse ikka, mida tegema pead ja mida teha ei tohi, kõigel on tagajärjed ja pead ise nendeks valmis olema.

Katarina: Võibolla tänapäeva koolisüsteem on vana ega õpeta kõike seda, mida tänapäeval vaja. Räägitakse iseseisvast elust, aga õpetatakse vanamoodsalt, et iseseisev elu tähendabki, et töötad viis päeva nädalas kaheksa tundi päevas. Nüüd on see natuke teistmoodi. Kui koolitöö jääb tegemata trenni või võistluse pärast, siis öeldakse, et kool on ikka olulisem ja pigem jätta trenn ära; kui aga jälle ei käi trennis, sest õppida on palju, siis virisetakse, et miks ei ole nii aktiivne. **Samuel:** Juba see aitab meid rohkem iseseisvaks saada, et me peame koolis käima ja seal ise oma asju ajama, riideid korras hoidma, puudumisi parandama, ise enda eest muretsema.

Säde: Minu meelest kool võtab õpetamist väga laialt, sest nad õpetavad meile kõike. Samas see tekitab raskusi, kui juba tead, kelleks saada soovid. Meie koolis kindlasti öeldakse, mida teha ei tohi, kuna me oleme kõik muusikud, sõrmed on kõige tähtsamad, näiteks igasugused pallimängud on meil peaaegu täiesti ära keelatud.

Räägitakse iseseisvast elust, aga õpetatakse vanamoodsalt, et iseseisev elu tähendabki, et töötad viis päeva nädalas kaheksa tundi päevas.

Katarina: Koolis õpetatakse liiga palju aineid, mille puhul tean, et mul ei lähe neid tulevikus vaja. Ma tahaks rohkem õppida, kuidas arveldada, arveid maksta ja praktilisi asju, mida läheb ka tööle vaja.

Samuel: Mina leian hoopis, et elu on nii pikk ja lai, et meie ajas on normaalne, kui lähme hiljem õppima täiesti teist eriala, kui oled juba ühe kõrghariduse kätte saanud. Kuid kui me praegu ei õpiks erinevaid asju, poleks meil algteadmisi.

Mackenzie: Ma arvan, et kool valmistab mind ette tulevikus palju töötama, olema organiseeritud ja andma endast parima, isegi kui töö ei paku huvi. Ma ei leia, et koolis õpetatu meile vahel nii palju abiks tuleb kui päriselu kogemused. Kool vahel ütleb, mida ma saan teha ja mida ma ei saa, kuid annab ka võimaluse olla loov ja lubab mul näidata ennast maailmale parimast küljest.

Milliseks ühiskonnaks kodu teid ette valmistab?

Rene: Vanemad tahavad, et ma ise asjades hakkama saaks, nad ei jäta mind ükski, aga valmistavad ette iseseisev olema. Näiteks väiksenä viidi lasteaeda ja toodi sealt, kõik tehti ära, aga nüüd pean ise hakkama saama.

Samuel: Vanemad ei peagi õpetama ega laskma asju ükski teha, vaid tähtis on, et nad usaldavad meil midagi ükski

teha. Näiteks mu ema lubab mul autoga sõita, kui ta ise kõrval istub. Usaldusega saab õppida.

Katarina: Mina olen iseloomult juba väga iseseisev ja mulle endale meeldib nii, mu vanematele samamoodi.

Säde: Mul on samamoodi, pean lihtsalt teavitama, mida teen.

Samuel: Võin igal pool käia ja teha, mida soovin. Tähtsad on head suhted vanematega, siis kõik toimib.

Mackenzie: Minu kodu ja perekond on hästi avatud. Nad valmistavad mind ette erinevateks maailmadeks ja ühiskondadeks. Vanemad on mulle õpetanud, kuidas olla kaitstud maailmas, mis tundub vahel hirmutav, aga nad on õpetanud mind ka võtma viimast maailmast, tegema, mida armastan ja saama kasu igast situatsioonist.

Aga ühiskond?

Samuel: Kui ühiskonnas on mingi probleem või teema õhus, saavad noored seda neutraalselt näha erinevatest vaatepunktidest ja õppida, kuidas tulevikus samas olukorras käituda.

Katarina: Ühiskond ootab noortelt hästi palju.

Rene: Noortelt loodetakse, et kõik on aktiivsed, kõik soovivad liikuda, teha trenni ja ennast harida.

Säde: Ühiskond seab ühe tee: kui seda järgid ega lähe metsa alla uitama, siis jõuad sinna, kuhu ühiskond suunab. Tegelikult on hästi palju teisi teid. Kuid kui noored üritavad kõrvale kalduda, siis tavaliselt antakse neile halba tagasisidet.

Samuel: Mina pigem ei tunne, et mind väga surutakse, et pean ülikooli minema, see on minu enda soov. Ma ei tunne, et see on kohustus.

Katarina: Vanematelt ülikooli ja kindla eriala survet ei tule, võibolla tõesti rohkem koolist, kus juba põhikoolis räägitakse, et pead kindlasti reaalsuuna valima, sest sellega saab palju edukamaks kui humanitaarvaldkonnas.

Kuidas valite, keda uskuda?

Rene: Kõige tähtsam on see, kuhu vanemad meid suunavad. Vanemaid usaldan kõige rohkem.

Mackenzie: Nüüd on õudne mõelda, aga vanasti uskusin, et võimul olevatel inimestel on alati õigus. Nüüd ma ei

tea, keda ja mida uskuda, nii et tahan näha kõike oma silmadega, aga see ei ole alati lihtne või võimalik.

Katarina: Kui mul on mingi otsus vaja vastu võtta, siis seda teen ikka mina ise. Võtan oma vanemate nõu kuulda ja kuulan neid ära, aga kui minu arvamus sellest ei muutu, siis ikkagi usaldan ennast piisavalt, et teha nii, nagu ise õigeks pean.

Säde: Enda tee valimine on kõige raskem asi, sest sulle tuleb igalt poolt mõjutusi, näiteks kui sulle öeldakse matemaatika tunnis, et sa ei saa sellega hakkama, aga samas sa tahad IT-sse minna, siis sul pole väga suurt võimalust sinna saada, aga samas alati on hea proovida.

Samuel: Ma arvan, et kool ja õpetajad, võivad suunata, aga nad ei ütle kunagi "Ei, sina ei saa piloodiks õppima minna", nad pigem soovivad ja suunavad, kuhu sa õppima sobiks.

Milliseid oskusi peate ise oluliseks ja kust neid saate?

Rene: Paljudele ei meeldi, et koolisüsteemis on palju erinevaid aineid, aga see annab võimaluse leida sul teemasid, millega sulle tegeleda meeldib ja tegeleda tahad.

Samuel: Tähtis on enda eest seista ja end väljendada.

Säde: Minu meelest on väga vaja oskust öelda ei, kui sulle midagi ei sobi või keegi survestab sind tegema midagi, mida sa ei soovi teha.

Oskusi, mida vajan, saan rohkem koolist, aga teadmisi, mida teada tahan, saan väljastpoolt kooli.

Katarina: Mina olen ka sellega nõus.

Samuel: Me peaks oskama ei öelda, aga peaksime oskama ka rääkida ja kokkuleppeid teha.

Rene: Oskusi, mida vajan, saan rohkem koolist, aga teadmisi, mida teada tahan, saan väljastpoolt kooli.

Samuel: Kõikidest asjadest, mida teen väljaspool kooli – noortevolikogu, orkestrilaager ...

Katarina: Meie oleme Sädega koos programmis Superheroes, kus ongi vaja eluliste oskuste arendamist.

Mackenzie: Minu arust on tähtis austada inimesi, enne kui neid hukka mõistad. Sa ei õpi neid tundma, kuid otsustad, kas austada neid või mitte; sa austad neid ja siis õpid neid tundma. Pärast saad otsustada, kas astud neist eemale või mitte. Vanemad on mulle seda õpetanud, nad usuvad, et austus on väga tähtis, ja on kasvatanud mind austama kõiki, kuni neid tundma õpin.

Kui meie vanemad oleksime, et siis suhtleksime endast noorematega, teismelistega. Hindaks neid nende jutu järgi, mitte vanuse.

Milline on teie jaoks ideaalne ühiskond?

Rene: Mina sooviks, et ma ei peaks olema iga päev kaheksast viieni kontoris.

Samuel: Presidendi kõne!

Säde: Minu jaoks on tähtis see, et inimesi ei hinnata selle järgi, kui häid tulemusi ta saavutada suudab, vaid selle järgi, palju ta proovib.

Katarina: Kui meie vanemad oleksime, et siis meie suhtleksime endast noorematega, teismelistega. Hindaks neid nende jutu järgi, mitte vanuse.

Samuel: Avatud piirid reisimiseks, et sõdu ei ole, multikultuurne ühiskond.

Katarina: Et eestlased oleks rohkem vastuvõtlikud erinevatele rassidele ja usunditele.

Samuel: Ma arvan, et praegu on selle pärast nii, kuna vanemad inimesed on elanud Nõukogude Liidu ajal.

Säde: Et kõik oleks võrdsed.

Samuel: Ja kõik oleksid tolerantsemad.

Rene: Üksteisega tuleb rohkem arvestada.

Katarina: Noortel on hästi palju projekte, mida ära teha, aga täiskasvanud

alahindavad noori.

Säde: Jah, inimesi peaks sellest rohkem teavitama.

Rene: Ma arvan, et võiks olla rohkem noortekeskuste stiilis asutusi, kus saad õppida näiteks tehnika kohta ja uusi asju teada saada.

Katarina: Tuleks rohkem asutusi luua, kus saaksid erinevad noored kokku tulla, tutvuda ja suhelda.

Samuel: Jah, võiks nii olla, et noored julgeksid rohkem unistada ja kasvõi ise kirjutada rohkem projekte, et unistusi ei tallataks maha.

Säde: Noortele on vaja rohkem enesekindlust sisse süstida.

Katarina: Stereotüüpe tuleb lõhkuda, et ei oleks selliseid asju nagu meeste ja naiste tööd.

Säde: Jah, võrdsuse teema on hetkel väga levinud.

Mackenzie: Ei ole olemas perfektset maailma. See oleks tore, kui kõik nõustuksid kõiges üksteisega, aga tean, et see pole võimalik. Ma saan lihtsalt loota, et on rohkem õnnelikkust ja inimesed on teiste vastu hoolivamad, kuna päeva lõpuks on maailmal nii hea, kui hea on inimesel, kellel on kõige halvem.

Kas teil on mingid ootused vanematele inimestele praegu?

Rene: Ei tohi meid maha teha, tuleb rääkida kui inimene inimesega, mitte kui inimene loomaga.

Katarina: Tundub, et täiskasvanud pole taibanud, et meie oleme nende järgmine generatsioon.

Säde: Noortele tuleks anda võimalus suurde maailma sisse vaadata, enne kui sinna ise astutakse, näiteks igasugused töövarjudeks käimised on väga mugavad ja õpetlikud. Minu meelest üritavad täiskasvanud meid üles kasvatades liiga palju kasvatada iseennast uuesti – nad ei anna meile võimalust saada nendeks, kes me oleme, vaid sellisteks, nagu nemad on.

Samuel: Meist vanemad ei peaks olema nii kinni stereotüüpides, et tüdrukutel roosa ja poistel sinine värv. Kõik hakkab kodust: sellest, millised on vanemad, kujuneb ka laps, ja kui me soovime multikultuursemat ühiskonda, siis sellele peaksid mõtlema vanemad.

Katarina: Nõustun, vanemad peaksid julgustama olema erinev, ei pea tegema

Tundub, et täiskasvanud pole taibanud, et meie oleme nende järgmine generatsioon.

nii, nagu on tehtud viimased 40 aastat.

Mackenzie: Mul on tunne, et mõned vanemad ei veeda piisavalt aega oma lastega ja see on halb, kuna nüüd lapsed ei tea, mida teha või kuidas olla. Ka riik peaks lastega rohkem tegelema, kuna nemad on tulevikus probleemide lahendajad.

Kas teie tahate jääda Eestisse õppima?

Katarina: Tahan õppida välismaal mõned aastad, aga hiljem elada ja töötada Eestis.

Säde: Tahaks õppida välismaal ja siis seda head õpitut rohkem Eestisse tuua. Öeldakse, et välismaal on parem muusika- ja kunstiharidus, et meie oleme kuidagi maha jäänud.

Samuel: Ma soovin kindlasti minna vahetusaastale, kas gümnaasiumis või ülikooli ajal.

Rene: Mina tahan õppida Eestis, puhtalt mugavuse pärast, aga tööd võiks teha küll välismaal. Kuid Eestisse tahaks ikka tagasi tulla.

Mackenzie: Ma ei tea, kus ma tahan õppida või kas soovin õppida "traditsioonilisel" viisil. Võibolla tahan proovida midagi uut, reisida ja aidata inimesi. Usun, et õpin rohkem kuskil olles ja midagi tehes kui istudes loengusaalis ja mitte midagi tehes. Ma ei tea, kus ma tahan olla, kuhu iganes elu mind viib.

Mina tahan õppida Eestis, puhtalt mugavuse pärast, aga tööd võiks teha küll välismaal. Kuid Eestisse tahaks ikka tagasi tulla.

Kristin Hansen

Legomehikestest võrsunud tudengi-revolutsioon

Kujuta ette, et pärast Tartu linnapiiri ületamist tajud sa ühtäkki, et oled sattunud noore inimesena kõige arendavasse kasvukeskkonda maailmas. Sellise utoopilise visiooni nimel on tudengilinnas nüüdseks juba üle kolme aasta sihipäraselt tegutsenud ning tänaseks võib noppida esimesi töövilju. **HENRI KÕIV** portreerib Ole Rohkem kogukonda.

Sellise julge eesmärgi lauale pannud Tartu Ülikooli üliõpilasesinduse (TÜÜE) endine juht Martin A. Noorkõiv usub, et teostatuna võiks sellest tulevikus saada Tartu jaoks eraldi kaubamärk, mis meelitab kohale noori talente ja ühes nendega ka investeeeringuid. Noorkõiv loob siin paralleeli Cambridge'i mudeliga, kus tippülikooli seinte vahel tegutsesvad üliõpilaste initsiatiivil loodud ja õppuritele intensiivset arenemisvõimalust pakkuvad seltsid (*society*).

Muidugi, Tartu tudengid organiseerusid sakste kombel juba üle saja aasta tagasi ning pika ajalooaga korporatsioonid ja üliõpilasseltsid on siiani elujõulised. Küll aga eristab Cambridge'i Tartust nende

seltside suunitlus ja avalik imago. "Kui paluda mõelda tudengiaktiivsusele, kargab inimestele esimesena pähe õlut rüüpäva korporant või pardikostüümis Emajõe hüpamine," kirjeldab Noorkõiv tänast tegelikkust, millele peaksid nüüd hakkama vastukaalu pakkuma Üliõpilaskonna Sihtasutuse (ÜKSA) alla koondunud erialaorganisatsioonid. ÜKSA ülesanne on aktiivse tudengi kuvandit värskendada, tuues pildile neid õppureid, kes koolitöö kõrvalt projekte juhivad, üritusi korraldavad, on ettevõtlikud ja maailma suhtes avatud. Ühesõnaga ideaalsed head kodanikud.

Kuidas selliseid tudengeid Emajõe Ateenalinnapildis eristada? Näiteks võib neil õlal rippuda riidest märss kirjaga Ole Roh-

kem, või siis võivad nad sööginurgas sirvida ajakirja Ole Rohkem, või siis on nende arvuti korpusele kleebitud silt Ole Rohkem. See imperatiiv on tehniliselt ÜKSA bränd, kuid ajapikku on sellest kasvanud välja laiem elustiilikirjeldus, mis hõlmab nelja põhikomponenti: tervislikult elamine, mõtestatult õppimine, maailmamuutmine ja kogemuste omandamine. Hetkel paneb ÜKSA näiteks kokku tervisliku tudengiorganisatsiooni mudelit, õppevaldkonna arendamiseks on mitme erialaorganisatsiooni juurde loodud õppekavade, õpirände või õppematerjalidega tegelevad töögrupid. Üldisemalt viitab Ole Rohkem nendele üliõpilastele, kes teevad rohkem, kui peavad, pakkudes sellega lisandväärtust ka kõigile teistele. Mis kõige tähelepanuväärsem – selline asjalikkus on muutumas tudengkonna seas üha soositumaks!

Tõsi, konkreetset statistikat “rohkem olevate” tudengite hulga kohta ÜKSA-l veel pole. Kokku on küll loetud kõikide Tartu tudengiorganisatsioonide liikmed (kokku paar tuhat), kuid see statistika on vigane, sest andmed pole võrreldavad ning need ei välista kattuvusi. Kuna aga ainuüksi Tartu Ülikoolis on 15 000 kraadiomanajat, on ÜKSA tegevjuhi Mirell Prosa hinnangul kasvupotentsiaali veel küllaga.

Loomulikult ei pea kõik üliõpilased rohkem olema ja see pole kunagi olnud ka ÜKSA eesmärk. Noorkõiv selgitab, et ÜKSA ja Ole Rohkem brändi mõju mitteaktiivsetele tudengitele on kaudsem, näiteks tärkab seeläbi mõni väike, kuid mõne passiivse noore profiilile ja huvidele vastav organisatsioon, mis arendab näiteks hoopis arvutimänge. “Me tahame teha nii, et kõrgkoolide ümber oleks paks kiht arendavat sfääri, nii et põhimõtteliselt iga tudeng leiaks endale väljundi väljaspool ülikooli,” ütleb Noorkõiv.

Enne TÜÜE etteotsa asumist juhtis Noorkõiv organisatsiooni, mis kõigi parameetrite järgi koondas tulevasi häid kodanikke ja tegi seda Tartu mastaabis väga edukalt. Võib-olla isegi liiga edukalt, kuid seda DD Akadeemiat tänaseni juhtiva Noorkõivu hinnagul ennekõike innustava konkurentsi puudumise tõttu. See pole kuigi tavaline isegi kolmandas sektoris, et edukad vabaühendused hakkavad endale ise konkurente juurde tekitama. Noorkõivu loogika oli aga lihtne: kui mitu organisatsiooni võitleb sama sihtgrupi tähelepanu nimel, võidab see, kes on kõi-

ge innovaatilisem. ÜKSA vihmavarju all on tudengiorganisatsioonidel oma nippe võimalik üksteisega jagada, parimate praktikate levitamine loob vajaduse üha uute uuenduslike mõtete järele ja sellest võidavad lõpuks kõik üliõpilased.

ÜKSA ongi ennekõike koostöövõrgustik, kuhu praegu kuulub 48 tudengiorganisatsiooni. Ümarlaua formaat eksisteeris mitteametlikul kujul veel enne ÜKSA loomist, kui käputäis suuremaid tudengiühendusi hakkas regulaarselt ühe laua ümber koos käima. Noorkõiv meenutab,

Peamine on, et mõne seltsi või erialaühinguga liitunud tudeng ei peaks kehva juhtimise tõttu pettuma.

et algselt oli seltskonna laiendamine mõttetu, sest tundus, et teisi tuleb üksnes õpetada. Suurte ja võimekate organisatsioonide domineerimise lõpetamiseks oli vaja luua ka kõigile väiksematele arenguvõimalusi pakkuv katus. Kolm aastat hiljem on organisatsioone, kellega väärt kogemusi vahetada, rohkem kui Noorkõivu kahel käel sõrmi. Lisandunud on ka täiesti uusi seltsi ja ühendusi. Prosa väitel tulevad paljud alustavad organisat-

sioonid ÜKSA jutule palvega aidata teha esimesi samme, kusjuures on olnud näha, et abipalujad on saanud julgustust organisatsioonidest, kuhu mõni algataja on ise varem kuulunud, või siis on inspiratsioon tulnud ÜKSA tegevustest laiemalt.

ÜKSA pakutav pakett on nii mõnelegi alustavale tudengiühendusele peibutav. Teadmiste ja praktikate vahetamisele lisaks pakub ÜKSA oma liikmetele koolitusi, konsultatsioone ja rahastust, kolm korda õppeaasta jooksul toimuvad inspireerivad tudengikonverentsid ning ühtse meeskonnana korraldatakse septembris ühisvõrbamist. Ennekõike on ÜKSA tegevused mõeldud juhatuste liikmetele, kes peaksid uusi teadmisi vahendama lihtliikmetele ning nende baasil vajadusel korraldama ümber oma tegutsemismudelit. Seeläbi soovitakse “ämbri põhja tõsta”, et kõik organisatsioonid oleksid vähemalt mingil baastasemel, st suudaksid võtta vastu piisaval hulgal noori ning pakkuda neile kõigile võimalust päriselt areneda ja saada üha paremaid kogemusi. Prosa sõnul on peamine, et mõne seltsi või erialaühinguga liitunud tudeng ei peaks kehva juhtimise tõttu pettuma.

Lati kergitamiseks on ÜKSA arenguprogrammid olnud selge fookusega: möödunud aastal keskenduti organisatsiooni missiooni, struktuuri ning tegevuste omavahelisele kooskõlastamisele, tänava on põhitähelepanu suunatud juhtide motiveerimisele. Selline lähenemine on Prosa sõnul end juba õigustanud – mitu organisatsiooni on rohkem lahti mõtes-

Bioteaduste Üliõpilaste Seltsi punkris valitseb ÜKSA-st tulnud rohkemolemise vaim.

tanud oma tegevusi, paranenud on nii kaasamine kui ka organisatsiooni sisekultuur, struktuur on muutunud selgemaks, arenenud on kommunikatsioonitegevuste ja värbamise võimekus. Seejuures ei võta ÜKSA endale kõiketeadva targa rolli, vaid tutvustab erinevaid praktikaid, jättes organisatsioonidele võimaluse ise valida, kas ja kuidas neid rakendada.

Nii on arengukõverad olnud väga erinevad. Näiteks Bioteaduste Üliõpilaste Selts (BÜS), mis saab varsti nelja-aastaseks, on kiiresti sirgunud 80 liikmega erialaorganisatsiooniks, kus iga liige täidab töögrupis kindlat rolli. BÜS-i esinaine Nele Kuusma sõnul sai selline mudel paika just tänu ÜKSA-le, varem olid paljud liikmed justkui ripakil ega pruukinud tunda ennast kaasatuna. BÜS on kahtlemata ÜKSA suurimaid edulugusid. Nende väikese punkri sein Tartu Ülikooli molekulaar- ja rakubioloogia instituudi keldrikorrusel on täis *sticky note*'e, ürituste plakateid, skeeme ja ajurünnakute tulemusi, andes kõrvalseisjale märku, et organisatsiooni arendamiseks saadud tööriistakast leiab siin usinat rakendust. BÜS loodi soovist tekitada ühe eriala tudengite vahel rohkem kogukonnatunnet. Täna-seks konkureerivad koosolemise rõõmu pakkuvad harivad kaminaõhtud sisekoolitustega organisatsiooni liikmeskonnale. Seltsi sekretär Kaisa Põhako usub, et arengutõuke on andnud ÜKSA, mille kaudu levivad ka teiste organisatsioonide head ideed, mida BÜS on edukalt näpanud.

Kopeerimise ja imiteerimisega tasub siiski ettevaatlik olla, nagu näitab Tartu ühe vanima erialaorganisatsiooni näide. Eesti Psühholoogiaüliõpilaste Ühendus (EPSÜ) loodi vahetult pärast taasisesisevumist ning on seitsaati olnud teistele samalaadsetele heaks eeskujuks: on välja antud juhuväljannet ja korraldatud regulaarselt suvepäevi, oldud aktiivne ka pealinnas, liikmed suudavad korraldada rahvusvahelisi konverentse ning EPSÜ-st on välja kasvanud mitu uut psühholoogiatudengite algatust. Ometi leidis juhatuse pärast ÜKSA-ga liitumist, et tarvis on värskenduskuuri. Tartu eesrindlikuma tudengiorganisatsiooni ehk Eesti Arstiteadlaste Üliõpilaste Seltsi (EAÜS) näitel tehti struktuurireform: eesmärgiks seati efektiivsus, vabatahtlikele määrati selged töökohustused ning senist hipi-*vibe*'i asendasid formaalsus ja paragrahvid. EPSÜ praeguse juhatuse europa (EPSÜ-s on kõik

juhatuse liikmed pead, näiteks leiab veel rahapea, teopea, sulepea – seegi annab edasi hipimentaliteeti) Madis Vasser meenutab, et seejärel hakkas vanker järsult ja ootamatult veerema allamäge: liikmeid hakkas kaduma, sh ka juhatusest, valimised olid kesised, kõik olid ühtäkki ära hirmutatud. Vasseri arvates suretas ametlikum formaat EPSÜ DNA-sse kodeeritud sisemise hipi välja. “Kuskil on peen tasakaal ja kui sa midagi selles valemis muudad, siis võib kõik lõpuks tuksi minna,” võtab Vasser saadud kogemuse kokku. EPSÜ distantseeris

ÜKSA ei võta endale kõiketeadva targa rolli, vaid tutvustab erinevaid praktikaid, jättes organisatsioonidele võimaluse ise valida, kas ja kuidas neid rakendada.

ennast kaheks aastaks ÜKSA tegevustest, et tekkinud segadust klaarida. Nüüd ollakse aga ühe kogemuse võrra rikkamana tagasi. “Me ütlesime nüüd kohe välja, et EPSÜ sooviks on olla kõige hipim organisatsioon Tartus, siin on liikmetel lihtsalt hea olla. See on nagu perekond, mis julgustab olema rohkem,” ütles Vasser.

Ühes on aga nii Vasser kui ka BÜS-i liikmed kindlad: omavahelist koostööd on eri instituutidest ja õppevaldkondadest pärit tudengite vahel nüüd märksa rohkem. Tärkamas on midagi kogukonnalaadset. Koostöö baseerub enamasti tutvustel ja ÜKSA programm teeb aktiivseid tudengeid nägupidi tuttavaks – nii sünnivad uued projektid või algatused, näiteks Psühhobussi koostöö Teadusbussiga. Potentsiaali on siiski märksa enamaks. BÜS-i esinaine Nele Kuusma osutab akadeemilistele organisatsioonidele, kellel on pikaajalised ühised traditsioonid ja ühtne kogukonnatunne. “ÜKSA-l tuleb sellega veel tööd teha,” arwab Kuusma.

Töö juba käib. Sellel kevadel jagab ÜKSA näiteks esimest korda auhindu aktiivsetele õppuritele, parimatele tudengiorganisatsioonidele, koostööpartneritele ning märkimisväärse ühiskondliku mõjuga projektidele. Seeläbi soovitakse öelda, et üliõpilased on tõsiseltvõetav

ühiskonnagrupp, kes teevad suuri asju, samas on auhinnagalal potentsiaali muutuda pikaajaliste traditsioonidega ürituseks. Auhinnad, muide, pole sugugi mitte tavalised, vaid superkangelaste järgi stiliseeritud kujukesed. See on üks ÜKSA kiiksudest koos Legodega. Nende kontorist võib leida terve armee veidraid legomehikese, kes sümboliseerivad koostöövõrgustikku kuuluvate organisatsioonide esindajaid. Iga legomehikese taga on oma lugu. Sõjaprintsess Xena järgi oma legomehikese modelleerinud Prosa ütleb, et Legod on osa ÜKSA sisekultuurist – neid kasutati isegi ajurünnakutel! –, kuid klotsid sümboliseerivad ÜKSA tegevusi ka laiemalt: kui miski ei tööta, lammutatakse see maha; ise aga soovitakse olla see klots, mis aitab teistel ehitada kõrgemaid torne. Näiteks on loodud kontakte Tartu *start-up* kogukonnaga ning Ole Rohkem kontseptsioon on “maha müüdnud” nii ülikooli kui ka linna esindajatele.

Millal siis võiks Tartust saada kõige arendavam kasvukeskkond maailmas? Noorkõivu arvates kulub selleks aega ning visioon realiseerub alles siis, kui praegused tudengiorganisatsioonide liikmed saavad lapsi, kes kasvavad üles lugudega seltsidest ja ühingutest, kus oli äge olla, sest seal oli areng, suured ideed, teotahtelised inimesed ... ja Legod.

ÜKSA loomislugu

Trükitoöstuses levivad keskkonda säästvad lahendused. Trükitakse ökovärvidega, paberitel on keskkonnasertifikaadid. Ometi läheb suur osa trükistest kasutamata prügikasti. Nii nagu muudiski valdkondades, on ka trükkimisel keskkonnasäästu eelduseks väiksem tarbimine. Sestap soovime, kui ikka pead trükkima, siis trüki täpselt nii palju kui vaja. Lõpuks pole see mitte ainult keskkonnasääst, vaid ka raha kokkuhoid.

Ära trüki, ütleb digitrükikoda DiPri

Soodsam hind

Oletame, et teil on vaja reklaamtrüki-seid. Vanakooli trükikoja pakkumine on ca 200 eurot ja sealjuures pole suurt vahet, kas te trükite 500 või 1000 voldikut. Vaja läheb tegelikult kahtsadat. Isegi kui digitrükikoja hind tuleb 100 eurot, olete sõltumata kõrgemast ühikuhinnast säästnud 100 eurot järgmise projekti jaoks.

Vajaduspõhine tootmine

Meil on näiteks masinatööstusettevõttest klient, kes trükib katalooge. Mituteist diilerit ja keelt üle Euroopa, kõigile omad trükised. Lisaks toimub pidev tootearendus ning iga paari kuu tagant oleks vaja kataloogi uuendada (loe: ajakohastada mõningaid masinate parameetreid). Nii olemegi me neile hea partner, trükime just nii palju kui vaja ja teeme seda kiiresti. Vanakooli-trükikojast tellides oleks neil kontori-nurgas kastid kasutamata ja aegunud trükistega.

Personaliseerimine

Digitrükimasinas pole trükiplaate. Nõnda saab iga trükise kaanel olla teie kliendi nimi, seerianumber või isegi

foto. Kogu tiraaži trükised saavad olla personaliseeritud erinevustega. Tava-tehnoloogia puhul pole see võimalik. Personaliseerimisvõimalust kasutab näiteks üks korporatiivkingitustega tegelev ettevõtte, nende jaoks on oluline rõhutada isiklikkust.

Väikesetiraažilised raamatud

Meil on trükimasin, millele pole analoogi kogu regioonis. Paned ühest otsast paberi sisse, teisest tuleb mustvalge sisuga pehmekõiteline raamat välja, värvilist saab ka teha. Vajadusel teeb üle ukse olev ettevõtte sinna ümber kõvad kaaned. Eriliseks teeb selle teenuse kogus ja hind. Oletame, et külaselts tahab teha oma küla ajalooramatut. Vanakoolitrükikojas algab mõistlik ühikuhind umbes 500 eksemplari juures. Neid raamatuid ei pruugi ka 10 aasta jooksul nii palju kuluda. Meie juures pole väga suurt vahet, kas te trükite 10 või 100 raamatut. Hind on ikka mõistlik ja ei muutu väga. Kui tellitud raamatud otsa saavad, siis teeme vajalikud 10 tk juurde. Nõnda muutuvad võimalikuks kirjastamisprojektid, mis seni on tellijaile üle jõu käinud.

Eesti Ratsaspordi Liit tellis aasta-kokkuvõtte, 120 tk. Ilma meie trüki-lahenduseeta oleks see kole kalliks kujunenud või oleks kvaliteedi arvelt tulnud kokku hoida.

Rocca al Mare Kool tellib õppematerjale. Täpselt nii palju kui klassile vaja, järgmine aasta saab kasutuskogemuse põhjal täiendada. Trükise kaanel saaks olla ka õpilase nimi. See, et lapsed ise nime kirjutavad, on ilmselt pedagoogiline võte.

tere@dipri.ee
+ 372 6485 512
Laki 26 12915, Tallinn
www.dipri.ee

Andres Anvelt:

**kodanikuühiskonna
rahastamine vajab inventuuri
ja rohkem võimalusi**

Novembris asus siseministrina tööle ja muu hulgas ka kodanikuühiskonna asja ajama Andres Anvelt.

MARI ÖÖ SARV veetis jõulude eel ministriga tunnikese tugevast kodanikuühiskonnast unistades.

Härra minister, kelle asi on kodanikuühiskonda edendada: riigivalitsejate või kodanike?

Kõigepealt peab olema kodanike enda tahe, ühtegi kodanikuühiskonda ei saa peale suruda. Riik saab soodustada, osa asju ära delegeerida, see on riigile soodsam ja ka mugavam heas mõttes.

Missugused need mõned asjad on?

Väga paljud asjad, mis seotud sotsiaalse suhtlusega. Minule meeldib rääkida turvalisusest. See, et inimesed kasutavad üksteist heas mõttes ära, et luua mingi piirkonna turvavõrgustik, on kõige parem näide.

Ka naiste varjupaigad ja muud sotsiaalsed teemad, kus inimesel on lihtsam suhelda teise kodanikuga, kes on välja koolitatud ja pädev, aga ei ole ametnik.

Mõnes kohas riik soodustab ja ka rahastab seda rohkem, samas ma arvan, et liigse rahaga heas mõttes ära hellitada ka ei maksa, rahastamisvõimalused võiksid olla mitmekesisemad.

Mida teie ette kujutate, kui ütlete “tugev kodanikuühiskond”?

Laiemalt ma arvan, et tugev kodanikuühiskond on see, kus inimesed saavad tegelda kas töö kõrvalt või oma põhitgevusena sellega, millega neile meeldib tegelda. Siis on neil elu mitmekesine, kodanikuühiskond on mitmekesine ja ka selle rahastamine peab olema mitmekesine.

Mida tugeva kodanikuühiskonnani jõudmiseks tarvis on?

Inimestele tuleb rääkida võimalustest. Lihtsalt rääkida, rääkida, rääkida! Näiteks üks kodanikuühendus valgustab teist. Kuidas tekkisid Tallinnas asumiseltsid? Keegi oli esimene, see hakkas kasvama, teised nägid selle positiivseid külgi ...

No see algas nii, et Uues Maailmas hakkasid inimesed üksteisele tere ütleva ja nüüd meil on asumiseltside buum ...

... ja täpselt nii ongi! Kui ma lähen Murastes hommikul jooksma või õhtul koe-raga jalutama, ütleva kõik üksteisele tere, aga kui ma sinna kolisin, kõndisid inimesed pahuralt ringi ja vaatasid, et naaber jumala eest lumelabidat ära ei varastaks.

Aga see rääkimise asi. Mul on õudsalt kahju, et meil on kolmandik inimesi, eriti venekeelsed inimesed, kes on inforuumis ära kadunud. Kui ma käin, ametipostist

sõltumata, Ida-Virumaal, Narvas, siis seal on kõik see nii lapsekingades. Kui räägime kogukonna turvalisusest, siis naabrivalve teemat tuleb seal selgitada, et see on “ise”, see pole kinnisvarafirma ega sisseostetav naabrivalvurite teenus, vaid igapäevane panus. Inimesed loodavad ikka veel, et kuskil on keegi tähtis riigi vormis onu või tädi, kes tuleb ja korraldab neile kasvõi miinimumstandardi ära.

Tegelikult on kodanikuühiskond tähtis ka sellepärast, et selle kaudu on võimalik survestada sedasama ametkonda, kohalikku omavalitsust, riiki mistahes tasemel. Kui kodanikuühiskond on nõrk, siis on riigi ja ametniku omavoli selle võrra suurem, siis pole kaugel ka korruptsioon, sest kodanikke hoitakse eemal, tema omakorda tunnetab, et “mis mina saan öelda, need on seal suured härrad ja prouad” ja tekibki kahe maailma konflikt.

Nii et kodanikuühiskonda on vaja kodanike enesekaitseks riigiparaadi eest?

Muidugi, sada protsenti! See on minu meelest üks alusväärtusi. Ühtpidi rikastada me maailmanägemist, teistpidi balansseerida riigi ja kodanike ja omavalitsuste suhteid. Olen alati seda rääkinud, et kui inimesed näiteks tunnevad, et tööandja ei maksa neile piisavalt raha, siis ametiühingutesse kogunenuna hakatakse neid võtma partneritena, samuti on riigi puhul. Üks-kaaval on nõudlikke kodanikke ju palju lihtsam eemale suruda.

Nüüd te juba vastandate riiki ja kodanikke, aga iga ametnik on ju ka kodanik.

See ei ole vastandamine. Muidugi on ka ametnik kodanik, muidugi tahab ka tema, et riigis oleks asjad hästi. See ei ole vastandamine, see pole üks inimene *versus* üks inimene, vaid süsteemide balansseerimine.

See on siis süsteem *versus* süsteem?

Jaa. Sest tegelikult on riigiparaadil ja bürokraatial omadus paisuda, seda on Max Weber ja teised tõestanud, selle vastu ei saa mitte midagi teha, ja selle balansseerimiseks peab olema mingi teine mehhanism. Kodanikuühiskond on üks selline mehhanism. Ametimaailma ülesanne on sellesse suhtuda positiivselt, sellepärast see ei olegi vastandumine, mis lõppeb mingi konfliktiga, kus üks hakkab teisel kraane

kinni keerama või midagi.

Mis Venemaal on juba kümnekond aastat tagasi toimunud, ja näen, et kuskil Euroopas liigutakse sinna suunda, on see, kui üks pool näeb, et lihtsam on mitte ise peeglisle vaadata ja enda tegevust tasakaalustada, vaid hakata teist lämmatama – mingil määral nagu perevõitluse.

Tahtsin just öelda, et see on iga suhtega nii, olgu tööl, kodus või riigiga ...

Absoluutselt! Kui üks hakkab domineerima ja teist paika panema, siis teine on küll olemas ja käib mööda nõõri, aga ta on jõuga teatud käitumisspiiridesse surutud. Muidugi kui ta näitamiseks nurgast välja tuuakse, siis ta naeratab ka, sest elektrišoki aparaat on külje all.

Aga mis siis saab, kui kodanikud on lollid?

Lollid kodanikud ei hakkagi ühinema ja siis on vaja selgitada, debateerida, vestelda, arutada, tõestada, tuua välja omad argumendid. Julgen väita, et Eestis meil pole seda oskust saavutatud, et võime või tahame rääkida kõigist nüanssidest. Rail Balticu puhul on näha, et probleem tekib sellest, et mingid asjad on hämarusse jäetud, protsessid algasid pihta liiga suure hurraaga, et aken Euroopasse, aga keskonnajõududest hakkasime alles hiljem rääkima ... Ma ei ole transpordivaldkonna spetsialist, aga selgitamine on see, mis võib inimesi ühisele arusaamale kiiremini lähendada. Aga lõplikku ühist arusaama ei tulegi, alati jäävad mõned, kes näiteks lihtsalt ei tahagi põhimõtteliselt rongiga sõita.

Räägime nüüd sellest mitmekesisest rahastamisest. Plaanite alustada kaardistamisest.

Riigil puudub ülevaade, kui mitmest allikast ka partnerkodanikuühendused veel raha saavad, teistest rääkimata. Peame aru saama, kui palju tuleb rahvusvahelistest allikatest, kui palju riigilt, aga on ka hämarat tsooni. Kui see teadmine on olemas, saab ka riik oma rahastamise prioriteete paremini paika panna.

Ütleme nii, et see on inventuuri tegemine, et panna kapis iga raamat oma riiali peale.

Ja saame ka teada, palju meil raamatuid üldse on?

Jah, nii on.

Kas me kavatseme ka raamatuid juurde hankida? Millal hakkab Kodanikuühiskonna Sihtkapitali eelarve jälle kasvama?

Sellised asjad saavad kasvada, kui me räägime riigieelarvest ...

Me räägime KÜSK-i eelarvest.

KÜSK-i eelarve on otseses seoses riigi-eelarvega ...

KÜSK-i eelarve on otseses seoses kodanikuühiskonna arengukavaga.

Jaa, ma saan aru. Ma pelgan natuke neid kasve, mis on seadusesse sisse kirjutatud, sest me teame, et on erinevad prioriteedid ja need muutuvad vahel.

Selleks tehaksegi revisjoni, et näha, kas me arengukava täitmiseks midagi kusagil ei dubleeri. Kui läheb vaidluseks, kas hasart-mänguraha taoline jaotamine või katuseraha tuleks ära lõpetada, siis osa ütleb, et ei lõpetata midagi, need on kõige paremad asjad, ja seis läheb väga teravaks. Kui juba kodanikuühiskonna organisatoorses ja administratiivses osas ei olda ühte meelt ... Ma tean, et edumeelsem pool ütleb, et seda raha peaks jaotama võrdsemalt, ma olen sellega nõus, HMN on minu meelest praegusel moel oma elu ära elanud, aga katuseraha osas sa ei saa ette kirjutada, et Riigikogu liige ei tee riigieelarvesse muudatusettepanekuid. Teine asi on see, kuhu see raha läheb, seda saab küll kokku leppida. Hea tava on, et ei saa toetada seda, kes juba saab riigieelarvest midagi.

Kui räägime väikestest summadest vabauhendustele, siis mõni ütleb, et need on annetused, mõni, et regionaalsed investeeringud, aga nad pole ju tegelikult kumbagi.

Nad on ühe või teise saadiku poliitilised valikud, sest poliitikul on lootus, eriti maapiirkondades mängib see hästi, et hea sõna temast levib.

Mhmh. Ostab hääli?

Noh, kaudselt võib öelda niimoodi, aga mulle muidugi endale see nii ei meeldi. Ta näitab oma poliitilist toetust ühele või teisele organisatsioonile. Ta ei osta hääli kriminaalõiguslikus mõttes, et Jüri, Mari, siin on teile viis eurot, minge hääletage minu eest. Ta ostab renomeed. See on teine asi. Seda on tehtud Vanast Roomast peale – ma ei taha midagi õigustada, aga kui ma ehitan maksumaksjate raha eest

amfiteatri, kus gladiaatorid võitlevad, ja lähen seda avama, siis öeldakse, et mina tegin selle, ehkki tegelikult tegi maksu-maksja. Mina võtsin vastu otsuse pakkuda leiba ja tsirkust ja natuke verd, vastu saan renomeed. Kui aga iga etendus ses amfiteatris algab sellega, et käiakse ringi keisri plakatitega, et vali teda, siis see on teisel tasandil avalike vahendite kasutamine.

Kui räägime kodanikuühiskonna arengukavast, siis ma ei näe praegu, et kuskilt oleks lihtsalt võimalik jõuline eelarvekasv. Küll on võimalik, et me võtame innovaatiliselt pildi lahti ja vaatame, kust veel raha saada.

Tugev kodanikuühiskond on see, kus inimesed saavad tegelda sellega, millega neile meeldib tegelda.

Mida saate siseministrina järgmise kahe aasta jooksul teha, et me jõuaks sellise kodanikuühiskonna juurde, mida peate tugevaks, heaks ja õitsevaks?

Kirjutasime koalitsioonileppesse väga konkreetsed sõnumid sisse. Jõuame jälle rahastamise mitmekesistamise juurde ja ma arvan, et selle üle tuleb meil kabinetis üks tõsine vaidlus. Üks mudel on, et soodustaksime inimestel ise rohkem panustamist. Räägime maksupoliitikast, ja mitte ainult raha annetamisel. Kui inimene panustab raha, aja või millegi muuga, siis ta loob ühiskonnas mingit sotsiaalset väärtust, millega riik ehk hoiab kokku. Probleem on, et seos kokkuhoiu ja tegevuse vahel võib tunduda lihtbürookraatlikult keeruline ja deebet-kreediti skaalal pole seda üldse näha.

Alkoholipoliitika on siin hea näide: riik võidab pikas perspektiivis haigekassa eelarves, kui piirab praegu alkoholitööstust.

No muidugi, jah. Kohe ei saa seda tulu näidata, saame näidata teiste riikide kogemusi, kes on neid piiranguid kasutanud, tegelikult on võimalik, aga see on keeruline.

Aga kui on valida, kas tõestatult ilus haigekassa eelarve 20 aasta pärast

või ilus käibemaksutulu viinalt ja viinareklaamilt järgmisel aastal ... Klassikaline test: kas üks komm täna või terve pakk järgmisel nädalal?

Kommiga mind ei meelita, aga kui on valida, kas täna proovin ära singitükikese või nädala pärast on mul koju viia terve kantsakas, siis ma tahtejõuga elaks üle selle ühe ampsu ja valiks ikka kantsaka. Aga siis peab tõestama, et ma ikka saan selle kantsaka.

Eks riigieelarve kontekstis ju tahame ka teada, kust siis täna süüa saab, kui singi võtmata jätame.

Ongi keeruline. Aga rahastamise mitmekesistamine on võimalik, seda lihtsalt pole korralikult analüüsitud ja ministeerium võtab selle ette. See on üks tee, kuidas kodanikuühiskonda panustada – tekitada rohkem võimalusi.

Teine tee on isiklik eeskuju. Ma olen Ida-Virumaal käies päris palju neist asjadest inimestega rääkinud, selgitanud, toonud näiteid, tutvustanud häid praktikaid, ja ma loodan, et seal on hakatud selles suunas mõtlema.

Milliseid võimalusi avab kohalikele vabauhendustele ja kogukondadele haldusreform?

See küsimus oli meil laul ja päris palju oli kemplemist. Osa arvas, et nüüd on õige koht teha külaseltsid kohustuslikuks. Õnneks läks ikka nii, nagu minagi pooldan. Algne haldusreformi seadus ei tahtnud kodanikuühendusi ega külavanemaid üldse mainidagi, et oleme üliliberaalsed, aga minu jaoks oli vaja garantiid, et kui inimesed ikkagi otsustavad külale valida mingi otsustuskogu, olgugi et seadus seda ei nõua, siis sel inimesel on ka õigus minna kusagilt uksest sisse. Panime külavanemale õiguse – õiguse, ei mingeid kohustusi! – osaleda vallavalitsuse istungil sõnaõigusega. Hääleõigust pole, aga ta peab ära kuulutama neis küsimustes, mis puudutavad teda valinud küla või piirkonda. Nii tekib tal ka mingil määral poliitiline jõud. Üks haldusreformi taustamootor on ju see, et külad muutuvad suuremaks, kogukonnad seega palju anonüümsemaks ja võivad “kaduda” ära. On vaja neid hääletorusid, mis hüüaks pasunaga suure uhke valla juhtidele kõrva, et me oleme ka olemas.

Üks asi on hääle tegemine, aga selle tähtis osa on ärakuulamine,

väljategemine ja sisuline vastamine.

Ütlen robustselt, aga seda saab lahendada ainult poliitiliste valikute teel. Kui 50-aastasele on juba lasteaia-koolis või kodus midagi pähe istutatud, siis seda ei muuda. Kõige hullem on, et ta mängib, et ta kuulab, ja räägib kaasamisest, pärast lööb ukse kinni ja kõik.

Julgen öelda, et suur osa poliitikuid, eriti maakohtades, saab sellest aru, et kui sa inimesi ei kuula, siis sind järgmine kord võidakse mitte valida. Linnas, kus olukord on anonüümsem, on see palju raskem.

Teine võimalus on, et külaselts ütleb poliitikule ise, et vaadake, me oleme siin seltskond, meil on nii palju hääli, ja kui sa oled tark poliitik, võtad kasvõi osa nende ideedest kuulda ja kasutusele, või kui ei saa, siis seletad neile ära, miks sa ei saa.

2017. aastal saavad ka 16–17-aastased valima minna. Kuidas saame teha nii, et noored tahaks ja oskaks teha endi jaoks tarku valikuid?

Siin ma olen väga optimistlik. Kui justitiitsministrina töötasin, siis tegelesime selle muudatusega, laual oli hästi palju põnevaid uuringuid ja nende järgi on nii: mida varem hakkab inimene käima valimistel, seda parem on tema poliitiline teadlikkus. Ja mida vanemalt, seda pealiskaudsemalt nad oma valikusse suhtuvad.

Küsimus on, kuidas me saame nende esimestele valimistele maksimaalselt noori.

Meil on kümme kuud aega, mida me saame teha?

Üks on see, mida mina teen: käin koolides esinemas ja räägin, milline on meie igapäevane vastutus, et ei ole nii, et kusagil on mingi onu või tädi, kes sinu eest midagi ära teeb. Kui sina ei mõjuta onu-tädi valikut, siis ta teeb selle sinu eest. Kui sina ei tegele poliitikaga, siis poliitika tegeleb sinuga. See on selgitustöö, aina selgitustöö, ma ei näe muid teid. Erakonnad mängivad siin oma rolli juba sellepärast, et need inimesed saada ennast valida. Riik võib ju teha mingi kampaania, et meelde tuletada, et nüüd on su elus selline periood, kus sa saad hakata selliseid asju otsustama.

Meie räägime valimisea langetamisest, aga maailmas räägitakse üha rohkem kodanikuruumist. Kas saate lubada, et Eestis kodanikuruum ei kitsene, vaid ainult laieneb?

Jaa, niikaua kui mina ja minu erakond on kuskil riigi tüüri juures.

Vaatame imestusega Ungaris ja Poolas toimuvat kodanike- ja pressivabaduse piiramist. Miks see juhtub siinsamas meie ümber, seni justkui ka demokraatiat väärtustanud ja meiega samasuguse ajaloo riikides?

See pole ajaloos uus asi, et hirmude külvamise ja kodanike vabaduste kokkutõmbamisega sillutab osa inimesi endale pikemat ja kauemat võimul olemist. Seda üritatakse kogu aeg igal pool ja mõnel õnnestub. Mängitakse inimeste hirmutunnete peal. Need on sammud totalitarismi poole. See on tegelikult monopoli kehtestamine.

Aga kui sa keelad seetõttu ära kodanikuühenduste välismaise rahastamise, siis ...

Seda ei tohi teha!

Julgen öelda, et suur osa poliitikuid, eriti maakohtades, saab sellest aru, et kui sa inimesi ei kuula, siis sind järgmine kord võidakse mitte valida.

No justnimelt. Mida siis teha saab?

Siin on üks koht, kus kodanikuühiskond saab kõige rohkem panustada, riik ei tohi sellesse teemasse üldse oma nina toppida, muidu öeldakse, et riik ostab antipropagandat.

Kui Venemaa püüab inimesi oma mõjusfääri tõmmata, siis ta ei kasuta selleks ju mingit *hard-core* tegevust, vaid pehmeid meetodeid – natuke meediasõda, natuke “kodanikuühiskonda”, natuke ajavad inimestele puru silma. Riik peab selle vastu oma sõna ära ütleva, aga mingi osa inimestest langebki veenmise ohvriks ja usub, paralleeli tõmmates teise umbluuga, et kloori ongi mõnus juua.

Ja kust peaks see vaene inimene siis teadma, mis on tõde?

Siin saabki kodanikuühiskond appi tulla. Riigil oma loosungite ja sõnavõttudega on vähe võimalusi, sest ehkki osa inimesi

saab sellest kinnitust, et me oleme kaitsitud, on riiklik selgitustöö teistele nagu härjale punane rätik ja nad radikaliseeruvad veel tugevamini.

Niisiis otsivad suured internetifirmad nüüd võimalusi, kuidas radikaliseerumise, ähvardamise ja ohtude vastu astuks kodanikkond ise. Alates sellest, et otsida suhtlusvõrgustikest radikaale ja tegeleda võimalike propagandaohvritega. Need on ju inimesed meie hulgas, kes mingil sotsiaalsel põhjusel otsivad endale uut väljundit. Kui istuda hommikust õhtuni internetis, leiab kindlasti mõned kohad, kus pakutakse “alternatiivset maailma”. Kui seda otsitakse, siis alternatiive ei peaks pakkuma ainult provokaatorid, vaid ka teised seltskonnad ja leheküljed, kus räägitakse samast teemast natuke teistmoodi. Nii tekib rohkem variante kui äärmusrühmitused. Kui see vastukaal on mingi riiklik portaal *à la* antiradikaal.gov, siis seal ongi ju see “riiklik propaganda”, millele ta alternatiivi otsib. Aga kui ta leiab endasuguste kodanike vestlusfoorumid või kodulehe, mis räägib kodaniku perspektiivist sellest, mis võib juhtuda, kui me annamegi kõik oma vabadused kellelegi jumalikule olendile ära ja oleme nõus selle eest surema, siis saab inimesed sealt välja tirida.

Kuidas te Andresena aktiivse kodaniku elu elate ja eeskuju annate?

Minu kõige suurem panus elus on kirjutamine ja üks mu lemmiktegevus on käia koolides rääkimas. Ühtepidi on see osa poliitiku tööst, aga 99% ma ei räägi seal poliitikast, vaid oma elukogemusest, valikute tegemisest, loominguist, elupraktikast, põnevatest seikadest, tagaajamistest. See läheb peale ja mulle meeldib see vahetu suhtlemine.

Ma tean, et mul on olnud languste ja tõusudega positiivne elu, aga keskkoolis ma olin segaduses, mida ma nüüd teen ja kuhu lähen, ja ma oleksin väga tänulik olnud, kui keegi päris elust oleks tulnud rääkima. Seda ei pea üldse tegema mingi ühenduste raames. Ma osalen küll igasugustes, kirjani-ke liidust reservohvitseride koguni, aga ma pole neis eestvedaja ja seda, mida ma teen, saab teha ka liikmeks olemata.

Usute siis sõna levitamisse, mõttega nakatamisse, innustamisse?

Kindlasti!

Debatt

Kas noored võiks ühiskonnas kaasa rääkida igal teemal või vaid neisse puutuvates küsimustes?

SIIM KIISLER: Arvaja vanusest olulisem on ettepaneku sisu

Autor on Riigikogu liige ja IRL-i aseesimees, endine regionaalminister

Karl-Kristjan Nigesen

Kui poliitikute seas on arutusel karusloomade kasvatamise keelamine/lubamine, tuleb mulle alati silme ette seltskond protestivaid 16-aastaseid noori. Ma ei oskagi öelda, miks see nii on, ilmselt lihtsalt üks stereotüüp. Samas on see kindlasti üks teemasid, mis mitmeid noori inimesi aktiivselt tegutsema on ärgitanud, kuigi nende isikliku elu see ei puuduta. Siit ei saa muidugi järeldada, et kõik 16-aastased oleks sellel teemal mingitmoodi ühesugusel arvamusel või üleüldse mingil arvamusel. Ent minu jaoks on see esimene lihtne näide, et noori huvitab laiemalt see, mis meie ümber toimub – ja seda tihti rohkemgi kui vanemat seltskonda.

Jah, ilmselt tuleb nõustuda, et laias laastus huvitab 16-aastast keskmisest vähem näiteks see, kas meie kodulinn või -vald suudab tagada kõigile lasteaiakoha, või ka näiteks hinnang sellele, kas üldplaneeringu menetlemine on olnud ikka õiguspärane. Kuid kas see, et paljusid pensionäre jätavad üsna külmaks investeeringud kodukandi jalgpalliväljakutesse ja rularampidesse, teeb neist kehvemad kaasarääkijad linnaruumi kujundamisel? Seda ei arva ilmselt mitte keegi.

Noorte arvamuse arvestamisel tekitab kindlasti kõhkusi nende vähene isiklik kogemus. Me tajume kõik, et kui alaealine kodanik ise autot juhtinud pole, on tema ettekujutus kodukandi liikluskorraldusest piiratum kui kogunud autojuhil. Ent samas võiks ju eakamale inimesele ette heita, et suure tõenäosusega teab ta interneti püsiühenduse võimalustest kohapeal vähem kui tema lapselaps.

Miks ikkagi on meil aeg-ajalt raske end sundida kaasama päris noori inimesi kui nõuandjaid, kaasarääkijaid ja otsustajaid?

Ma arvan, et võtmesõnaks on siin autoriteet, täpsemini selle vähesus. Paljud

eakamad inimesed pole lihtsalt harjunud “poisikeste” sõna tõsiselt võtma. “Mida tema ka elust teab” on mugav vastus igale noore tõstatatud probleemile, millele on raske lahendust leida. Intelligentsem variant 16-aastase arvaja pädevust kahtluse alla seada on öelda, et inimene, kes pole ise elus sentigi tulumaksu maksnud, ei peaks nii uljalt siin teiste tööga kokku kogutud tulu laiali jagama.

Autoriteet kasvab tavaliselt koos isiklike saavutustega ja on mõisteta, et 16 aasta jooksul jõuab vähem korda saata kui 66 aasta jooksul – kui sa just Kelly Sildaru pole.

Ent pidagem alati meeles, et hea valitsemise puhul on tähtis eelkõige ettepaneku sisu. Ja sisukad ettepanekud tulevad tavaliselt neilt, kes on end asjaga kurssi viinud ning plussid ja miinused enda jaoks hästi läbi mõelnud. Aga asju süsteemselt läbi mõtlemale on harjunud ikka rohkem need, kelle igapäevatööks ongi ajude pingutamine. Ja kui nüüd analüüsida, kes meie hulgas päevad läbi uute teadmiste omandamise, läbimõtleamise ja taasesitamise tööga tegelevad, siis kindlasti on sellised inimesed igasugu õppurid, olgu siis elukestvad või koolikohustust täitvad.

Lisagem nüüd siia juurde eestlaste õigustatud uhkustunne meie hea koolihariduse üle. Teame ju tänu rahvusvahelistele testidele, et meie noored saavad haridust maailma tipptasemel. Ehk siis – Eesti noored on targad ja analüüsivõimelised. Pealegi on noortel üldiselt üks suur eelise võrreldes keskealistega – kui nad mõnda asja ei tea, on neil lihtsam seda tunnistada.

Järelikult on meil kõigil põhjust neid kuulata, usaldada ja nende mõtteid arvesse võtta. Ja pole vahet, kas nad räägivad laste huviringide kättesaadavusest või eakate päevakeskuste rahastamisest. Kui räägivad, siis järelikult teavad.

INDREK RIIGOR: Noori ei huvita

Autor on Tallinna Nõmme Gümnaasiumi ajaloo-, ühiskonnaõpetuse ja filosoofia õpetaja ning Tallinna ülelinnalise ajaloo- ja ühiskonnaõpetuse õpetajate aineühenduse juhataja

Ma ei tea, kas ainult mulle tundub, et eksisteerib justkui kaks paralleelmaailma: aktiivsed mitmekülgsed ühiskonnaelu probleemide lahendamisel kaasa lüüa tahtvad noored ja siis kõik ülejäänud. Proportsionaalses mõttes on viimaste osakaal tunduvalt suurem, mistõttu võime küll arutada noortele suurema vastutuse andmise üle, ja küllap vastutuse võtjaidki leiaks, aga suures plaanis ei ole nende "häälel" vajalikku esindusjõudu – noortel pole noorte endi hulgas piisavat toetust ja peamiselt on selle põhjuseks huvipuudus.

Ometi toetavad noorte aktiivset kaasamist ühiskonnaellu mitmesugused tegevused: alustuseks üldhariduskoolide riiklikust õppekavast ja ühiskonnaõpetuse tundidest, lisaks toetavad õppekäigud, kohtumised avaliku elu tegelastega, parlamendi- ja kohtusimulatsioonimängud jne, jne. Demokraatia "harjutusväljakuna" on kõigis koolides seadusega ette nähtud õpilasesindused. Väljaspool kooli on noorte kaasamisel suur osa Eesti Noorteühenduste Liidul. Kindlasti ei maksa noorte eneseteostuse ja kaasamise kohtadena alahinnata ka erakondade noortekogusid. Õpetajana hüüan, et mida kõike veel ei tehta, ja tõesti, valimisõiguse laiendamine siin veel puudus!

Praegu kõigis Eesti maakondades ja mitme omavalitsuse juures tegutsevate

noorte osaluskogude kaudu saavad noored kaasa rääkida ja arvamust avaldada mistahes ühiskondlikul teemal (kui nad muidugi teemadega piisavalt kursis on). Siiski tuleb noorte arvamuse ärakuulamisel ja arvestamisel lähtuda nii üleriigilise kui ka kohaliku omavalitsuse elanikkonnast vanuselisest jaotusest ja ära ei tohi unustada, et ühiskond koosneb teistestki huvigruppidest. Seega võivad noored arvamust avaldada kõiki puudutavatel teemadel, kuid panustada saavad nad ikkagi vaid enda eagruppi puudutavates küsimustes.

Olles aastaid õpetanud ühiskonnaõpetust nii IX kui ka XII klassis ning teisi aineid kõikides gümnaasiumiklassides, näen, et noorte huvi ühiskonnas toimuva suhtes on pehmelt öeldes kesine. Kui vaadata klassiruumi kogunevat ühiskonna minimodelit, kohtab seal tavaliselt ühtekahte noort, kelle puhul võid kindel olla, et tema oskab talle usaldatud õigusi targasti ära kasutada. Ülejäänud eelistavad "jääda neutraalseks", sest nad ei oska olla poolt ega vastu. Valdav enamik noortest on vait, tunnistades, et neil pole piisavalt teadmisi hinnangute andmiseks ja sestap neid ka ei huvita. Seega on õpetaja esmane ülesanne huvi ühiskonnas toimuva vastu tekitada, ja ma usun, et enamik õpetajaid seda teebki. Millegipärast on mul aga tunne, et huvi me suudame tekitada, aga püsima see eriti ei jää.

Huvipuudus pole alati tingitud meelelahutusliku meedia sees üles kasvanud noorte ignorantsusest, kuigi ka sel on oma kindel osa. Kindlasti mõjutavad noorte arusaamu kõik, kes nende ümber on: perekond, sõbrad, kool (õpetajad), meedia jt. On ammu selge, et noor õpib paljuski rollimudelitel järgi ehk inimesed, kes on neile eeskujuks, mõjutavad väga tugevalt nende käitumist tulevikus. Seega

tuleb ka vanemal põlvkonnal endasse vaadata, millist eeskujut nad noortele annavad. Igaüks meist võib nüüd mõelda, kui hästi või halvasti on sellega meie ühiskonnas laiemalt. Huvipuudus pole kindlasti ainult noorte probleem.

Üks on kindel – noorte arvamus on tähtis ja me tahame seda teada ning sellega ka arvestada. Enne kui arutame tõsiselt, mis küsimustes konkreetselt noored kaasa rääkida peavad saama, tuleb nad ühiskonnaelu puuduvatest küsimustest huvituma saada. Selle küsimusega ei pea tegelema mitte ainult vanem põlvkond ja kool, vaid ka noored ise noorteühenduste sees. Aeg on ka teil endale otsa vaadata, kelle häält te tõeliselt esindate ja keda te võiksite veel esindada.

Kuidas meelitada noori vabatahtlikke?

HENRI KÕIV küsis nelja organisatsiooni käest, kel see hästi õnnestunud, kuidas meelitada enda ühingusse noori vabatahtlikke.

HANNA KRIISKA

MTÜ Vanem Vend, Vanem Õde

Mie vabatahtlikkond jaguneb mõtteliselt kaheks – vabatahtlikud tugiisikud, kes on liitunud programmiga, ja tegevustiimide liikmed, kes panustavad organisatsiooni üldisesse arengusse. Tegevustiimide liikmete kaasamine on meile endiselt keeruline, kuid mida aeg edasi, seda enam me õpime.

Selleks et leida inimesi, kes oleksid valmis organisatsiooni töösse järjepidevalt panustama, on vaja eeskätt läbi mõelda, mis on see, mille nimel inimesed koos tegutsevad – milline on organisatsiooni missioon. Toimival vabatahtlike kaasamis- ja motiveerimissüsteemil on kolm tugisammast – missioon, kaasamine, märkamine ja tunnustamine.

Selleks et võimalik vabatahtlik saaks teha teadliku otsuse panustada oma aega tegevusse, mille eesmärk teda inspireerib ja millesse ta tõesti usub, peab missioon olema arusaadav. Tegevustiimidele korraldame minikoolitusi, kus viime läbi praktilisi harjutusi ja räägime sellest, mis on tiimi ülesanne ja kuidas aitab nende töö kaasa meie üldise missiooni täitmisele. Värvates uuri-me inimeste isiklikke ambitsioone ja loome sellega olukorra, kus mitte ainult vabatahtlik ei tööta organisatsiooni heaks, vaid ka vastupidi – tugevas organisatsioonis on üldine missioon kooskõlas vabatahtlike isiklike ambitsioonidega.

Vabatahtlik, kes on teinud otsuse ja liitunud organisatsiooni tegevustiimiga, peab saama kiirelt kaasatud. Siin tuleb arvestada inimeste ressursside ja huvidega – millises valdkonnas

soovib inimene ennast teostada, palju on tal aega ja milline töökorraldus talle kõige paremini sobib. Selleks läheneme iga-le vabatahtlikule individuaalselt ja lepime kokku konkreetsed tööülesanded ja töökorralduse.

Tuleb märgata vabatahtlike tehtud tööd ja selle eest neid ka tunnustada. Kuigi suur osa tunnustamisest peab olema jätkusuutlikkuse eesmärgil süsteemne, siis ei tohi unustada lihtsalt ja siiralt tänulik olemist. Varem proovisime jagada ühisürituste korraldajatele tänukirju, kuid peagi tekkis olukord, kus iga kuu said enam-vähem samad inimesed tänukirjad. See oli ajakulukas ning muutus iga üritusega üha ebasiiiramaks. Hea viis vabatahtlike tunnustamiseks on meie jaoks iga-aastane vabatahtlike tänuüritus.

OTT KARULIN

Arvamusfestivali eestvedaja

Kas noorte kaasamine ja motiveerimine erineb kuidagi täiskasvanute kaasamisest ja motiveerimisest, tundub olevat tuumküsimus. Kaldun arvama, et olemuslikult mitte: ikka on kõige tähtsam viia oma meeskonnani eesmärgid, miks midagi tehakse, ning põhimõtted, mille järgi käitumist eeldatakse. See kehtib ühtviisi noorte ja vanade, meeste ja naiste, vene ja eesti emakeelega inimeste puhul.

Eeldus, et noored tahavad infot keskmisest atraktiivsemal kujul, on seega vaid lisamotivatsioon organisatsiooni eesmärgid ja põhimõtted selgelt läbi mõelda ja edastada. Kusjuures peamine on ilmselt võime panna vastu kiusatusele infot kuidagi lihtsustada selles mõttes, et

esitada seda valikuliselt (n-ö eakohaselt). Kui seda vältida, on tulemuseks klaar ning miks ka mitte atraktiivne infoedastus kogu meeskonnale.

Arvamusfestivalil oleme palju mõelnud sellele, kuidas kaasa igapäevasesse, pea aasta enne festivali algavasse protsessi kõiki oma vabatahtlikke, kellest enamikuga suhtleb tuumik üldjuhul elektrooniliselt või kelle tööülesanded jäävad peamiselt festivalipäevadesse. Ega muud rohtu olegi, kui et kogu meeskond tuleb võimalikult varakult kokku panna ning võtta see aeg, et neid kursis hoida (näiteks iganädalane eestvedaja postitus meeskonna Facebooki grupis, kord kuus toimuv festivaliklubi).

Tahaksime ka väiksemamahuliste ülesannetega vabatahtlikele enam pakkuda võimalust käia töövarjuks neil, kes iga päev festivali korraldamisega seotud, et nad seeläbi saaksid kogemusi, mis tulevad edaspidi kasuks õpingutes ja tööturul.

KADI RUTENS

Teeme Ära talgupäeva noortesuuna koordinaator

Teeme Ära talgupäeva praktika näitab, et noorte kaasamisel kehtib lihtne põhitõde – noorelt noorele ideed kõnetavad ja motiveerivad. Teeme Ära algatusel saavad noored korraldada talguid just neile olulistel teemadel ning teisi kaasa kutsuda.

Eestvedamise õnnestumiseks on vaja juhte, kes hoolitsevad tegevuse läbiviimise ja koordineerimise eest. Lahendusena oleme loonud noortejuhtide võrgustiku. Täpsemalt on igas maakonnas noor inimene, kes tunneb sealseid soovide, eesmärgi ja probleeme.

Talgupäevadel osalenud noorte sõnul motiveerib neid koos tegutsemine just endi jaoks olulistel teemadel. Kuna eesmärk on ühiselt sündinud, tekib kiiresti ka meeskonnatunne, mis omakorda loob hea emotsiooni. Lisaks ütleb kogemus, et noorte jaoks on oluline pidev tagasiside ja märkamine. See tekitab neis turvatunde ja julguse tegutseda.

Tänavu kutsub talgupäev koos XII noorte laulu- ja tantsupeo meeskonnaga üles kõiki noori koos õpetajate, juhendajate ja vanematega korraldama oma kodukandi laululavasid.

Möödunud aasta talgupäeval osales üle 44 000 eestimaalase, kellest suure osa moodustasid just noored. Tänavu toimub Teeme Ära talgupäev 6. mail, kõik noored ja vanad on oodatud kaasa lööma!

MARIE KANARIK

Eesti Toidupank

Eesti Toidupanga töös on vabatahtlike panus väga olulisel kohal ja järjest rohkem tunnevad selle vastu huvi noored inimesed. Noored leiavad meid Töötukassa, Kogukonnapraktika projekti ja teiste noorteprojektide kaudu. Tallinna Toidupanga üks eripärasid on ka see, et me võtame vastu huviliste gruppe õppeasutustest ja organisatsioonidest. Gruppidele teeme sissejuhatuse ja väikse ekskursiooni Toidupangas ning seejärel löövad nad paar tundi kaasa vabatahtlikuna meie igapäevatöös. Inimestele pakub huvi pilguheit organisatsioonide telgitagustesse, see on põnev ja tekitab soovi ka edaspidi kaasa lüüa.

Noored hindavad võimalust teha head sellisel moel, et see mahub ajaliselt hõlpsasti kooli, töö ja eraelu kõrvale. Hästi sobib tegevus, mis ei seo neid pikaajakselt ega eelda eelnevat suurt ettevalmistust. Erisündmused pakuvad noorele hea võimaluse lühiajaliselt vabatahtlikuna tegutseda. Toidupangas on kõige suurem hulk noori kaasatud toidukogumispäevadel, mis toimuvad kaks korda aastas. Neil vabatahtlikuna osalemine on populaarne, kuna osaleda saab grupina koos oma sõpradega, tegevused on konkreetsed, ajaliselt piiratud ja kohapeal on tegevuse tulemus silmaga nähtav. Vabatahtlikud tunnevad, et panustades vaid mõne tunni oma aega, aitavad nad meil paljude inimeste elukvaliteeti paremaks muuta. Hea esmakogemuse korral saab sellest vabatahtlikust tegevusest neile pikaajaline korduv tegevus.

Iga organisatsioon hindab pikaajalisi vabatahtlikke väga. Toidupank on selles osas väga õnnistatud, meie tegevuses lööb kaasa palju vabatahtlikke, kes aitavad meid iganädalase tegevusega või löövad korduvalt kaasa toidukogumispäevadel. Pikaajalised vabatahtlikud aitavad järjepidevalt Toidupanga strateegilisi tegevusi ellu viia. Suureks motivatsiooniks neile on huvi konkreetse organisatsiooni tegevusvaldkonna vastu, võimalus arendada enda oskusi ja ennast teostada.

Vabatahtlike leidmisest ja hoidmisest loe ka Heast Kodanikust nr 69: heakodanik.ee/uudised/vabatahtlik-kuidas-leida-kuidas-hoida/

EMSL ja kodanikuruum

EMSL-i juhataja **MARIS JÕGEVA** kirjutab kodanikuruumist ja selle kaitsmise vajadusest Euroopa riikides.

Sain hiljuti kirja tuttavalt valgevenelaselt, kes rõõmustas riigis toimunud positiivsete arengute üle. Paar nädalat hiljem ei vali Valgevene või-mud meetodeid, et tööga mitte hõivatud inimeste maksustamise vastu meelt avaldama tulnud kodanikke jõuga kuuletumata tõrjuda.

Kodanikuruumi moodustavad kogumina üldiselt tunnustatud reeglid, mis lubavad inimestel vabalt koostööd teha, valitsemises osaleda ja omavahel mõtteid vahetada ning seda tehes mõjutada nii poliitilisi kui ka sotsiaalseid suhteid ja kokkuleppeid riigis. Kodanikuruumi kontseptsioon on olemuselt omane igale avatud ja demokraatlikule ühiskonnale ning seda tunnustades kaitsevad valitsused oma inimeste kodanikuõigusi, tagavad õiguse ühinemisele, rahumeelsele kogunemisele ning oma arvamuste ja vaadete väljendamisele.

Võrreldes laia maailma paljude paikadega ei näi kodanikuruumi puudutavat olevat Euroopa riikide mure – on ju siin kujunenud enamasti demokraatliku valitsemise tavad ning aastatega on kujunenud oskused ja kogemused neid tavasid igapäevaotsustes järgida. Kui aga ülemaailmne kodanikuühiskonna organisatsioon CIVICUS 2016. aasta sügisel Euroopa vabaihendustelt uuris, kuidas nad tunnetavad oma võimalusi osaleda, näitasid tulemused, et on põhjust muret tunda.

Enam kui pooled uuringus osalenutest leidsid, et kuigi üldjoontes on liikmesriikides täitsa tõhusad õiguslikud raamid kodanikuvabaduste kaitseks, on tingimused kodanikuühiskonna toimimiseks halvenemas: vähenevad rahastusvõimalused, rangemaks on muutunud reeglid huvikaitsetööle, puuduvad efektiivsed ja läbimõeldud kokkulepped konsultatsioonideks ning paljudes riikides kitsendab kodanikuruumi ka julgeoleku- ning jälitustegevuse laienemine turvalisuse eesmärgil.

Selliste trendide peamiste põhjustena nägid vastajad poliitilisi arenguid ning

suurenenud polariseerumist ühiskonna eri osade vahel. Kui siia juurde arvestada ka majandushuvid ja kodanikuaktivismi pörkumine, rahvuslikult meelestatud liikumiste esiletõus ning terrorismi vastu astumiseks vajalikud karmimad sammud, saab üsna korraliku buketi põhjuseid, mis koostoimes kodanike osalemisvabadusi piiravad. Enam kui kaks kolmandikku uuringus osalenud kodanikuaktivistidest leidis, et nende riigi valitsuse toetus kodanikuühiskonna pingutusele hoida

Saame olla osalised mõjusamaks kodanikuühiskonnaks tingimuste loomisel kogu Euroopas, ja eesistujariigi vabakonnana on selleks mõneti justkui kohustus.

inimõigusi ja demokraatlikke väärtusi on liialt väike ning et ka Euroopa Liit peaks tegema palju enam kodanikuruumi tagamiseks liikmesriikides.

Ida-Euroopa riikidest on palju teisigi hiljutisi murettekitavaid näiteid sellest, kuidas kujunev demokraatlik kord kiiresti mureneda võib. On selleks siis välisrahastusel mõjukust kasvatanud vabaihenduste tagakiusamine Ungaris, Poolas veel eelmise aasta lõpus vastu võetud piirangud kogunemisvabadusele või populistlikud väljaütlemised teisteski riikides, millega kodanikuaktivismi naeruvääristatakse.

Jah, meil Eestis on me naabruskonna kõige elujõulisem vabakond, aga siiski on tähtis, et oskaksime märgata ja ära tunda ning kodanikuõiguste eest välja astuda, kui seda ühel hetkel vaja peaks olema. Nii nagu mõned kuud tagasi ei lasknud rumeenlased oma valitsusel korruptsiooni dekriminaliseerida. Teiseks saame olla osalised mõjusamaks kodanikuühiskonnaks tingimuste loomisel kogu Euroopas,

ja eesistujariigi vabakonnana on selleks mõneti justkui kohustus.

Seepärast tõstabki EMSL Eesti EL-i Nõukogu eesistumise ajal teiste teemade kõrval fookusesse kodanikuühiskonna rolli Euroopas ning kodanikuruumi hoidmisega seonduva. Loomulikult mitte ükski, ikka koos vabakonna katusorganisatsioonidega teistest Euroopa riikidest. Tahame esiteks jagada kogemusi edukamatest ja mõjusamatest valvekoera-algatustest, mis on aidanud ärkvel hoida, aga ka populismi, vihakõne ja polariseerumist vähendavatest tegevustest. Vabakonna ühise infovälja tugevdamise kõrval parandame dialoogi Euroopa institutsioonide ja üle-euroopaliste kodanikuühiskonna võrgustikega ning võiksime ju kokkuvõttes üsna edukad olla. Ideaalis valmib tegevusplaan, mis eri riikide ja institutsioonide algatused kokku toob, nende mõju seeläbi kasvatades. Plaanis on katsetada ka vabakonna koostöö koordineerimist eesistumise triodenä, et jätkata teemaarendust EL-i Nõukogu eesistumiste raames aastatel 2017–2020.

Augustis räägime Euroopa kodanikuruumist Arvamusfestivalil ja novembri lõpus korraldame Eestis kodanikuruumi teemal foorumi, kus lisaks Eesti vabaihendustele osalevad vabakonna eestkõnelejad teistestki Euroopa riikidest.

EMSL-i uus strateegia: aastaks 2020 on Eestis mõjus kodanikuühiskond

Vabauhenduste liit EMSL pingutab järgmisel neljal aastal selle nimel, et Eestis oleks mõjus kodanikuühiskond, kus inimesed saavad, tahavad ja oskavad osalemise ja koostöö kaudu ühiskondlikke muutusi juhtida.

Just kodanike ja nende ühenduste suutlikkus olla muutuste juhtijaks on me uute sihtide fookuses. Kui nelja aasta pärast tagasi vaatame ja näeme, et osalemis- ja otsustamispraktikad on kaasavamad, kodanikuruum kindlalt turvatud, vabauhendused hästi juhitud, kodanikuühiskonnas osaleb senisest rohkem inimesi ning noored saavad hea kogemuse osalemisest juba koolist, oleme teinud head tööd. Kõige selle juures on tähtis, et vabauhenduste ja nende võrgustike vahel oleksid tugevad sidemed ja hea koostöö. EMSL-i lähiaastate sihid said paika ning tegevustega sisustatud Kodanikuühiskonna Sihtkapitali toel. Kuidas kirjeldatud eesmärkide poole liikumises osaleda saab, vaata heakodanik.ee/toeta/.

Kutse üldkoosolekule

Palume EMSL-i liikmeid 2017. aasta üldkoosolekule. Esiatgu võib kalendris broneerida selleks 26. mai, täpsemast kohast ja päevakorrast anname teada mõne aja pärast.

Kaasamine algab kodutänaval!

See ei ole niisama hüüatus, vaid kutse kaasamise kevadkooli, mis toimub sel aastal 10. mail. Kevadkool on EMSL-i traditsiooniline suurtõukoolitus ametnikele ja kodanikele, kus saab koos õppida koostöös paremate otsusteni jõudmist. Sellel aastal on koolituspäeva fookuses kohalikud otsused, sest sügisel toimuv haldusreform nõuab seniste kaasamise ja osalemise tavade ülevaatamist mitmeski linnas ja vallas. Kaasamise kevadkooli ootame kohalike omavalitsuste ametnikke ja poliitikuid, kes tahavad avatult valitseda, ning kõiki meid, kes me tahame rääkida kaasa selles, kuidas kõrvaltänav kujundada või

milline peaks olema kodukandi kool. Vaata täpsemalt: www.heakodanik.ee/kevadkool.

Jätkame Hasartmängumaksu Nõukogu reformimist

EMSL on jõuliselt tõuganud tagant Hasartmängumaksu Nõukogu (HMN) muutmise protsessi – töötame selle nimel, et vabauhenduste huvikaitse ja pakutavate avalike teenuste rahastamine saaks pikemaajalisel raamlepingul, et rahastamine muutuks mõjusamaks ja läbipaistvamaks ning et riigi poolt arengukavades võetud kohustused ja vabauhenduste soovid valdkonna muutmiseks leiaks koostöös paremaid lahendusi.

Hasartmängumaksu kasutamise uue rahastusskeemi eelnõu ennast veel ei eksisteeri, kuid on kogunenud hulk osalt toimivaid, osalt arutelu vajavaid ideid.

Aprillikuus peaks Rahandusministeerium kokku kutsuma EMSL-i ja HMN-i puutuvate

ministeeriumide ametnikud. EMSL kohtub hasartmängumaksu paremast jaotamisest rääkimiseks vabauhendustega silmast silma, toob kokku konkreetse valdkonna ühendused vastava ministeeriumi osakonnaga detailide aruteluks ning pärast Rahandusministeeriumis toimuvat kohtumist korraldame Sotsiaalministeeriumi osakonnajuhtide ja asekanstleritega üldise plaani arutelu.

Kui valitsuselt tuleb kevadel otsus HMN ära kaotada, siis peaks enne suve (puhkusi) olema asjassepuutuvatega läbi räägitud ja septembri lõpuks valmis kirjutatud uus rahastamise kord – juhul, kui püüda 2018. aastal muudatuse ära tegemist.

EMSL-is hasartmängumaksu korrastamise arutelusid juhtiv Siim Tuisk püüab leida lahendusi koos otseselt asjasse puutuvate inimestega ning survestab poliitikuid, et seni aeglasemalt liikunud tempot kiirendaksid.

EMSL Arvamusfestivalil

EMSL viib 11.–12. augustil toimuvale Arvamusfestivalile arutelud kodanikuruumist (sellest loe pikemalt kõrvalleheküljelt) ning noortest maailmamuutjatest.

Arutelu “Unistus uuest Eestist: noored muudavad maailma” toob kokku noored, kes on heade kodanikena midagi oma kogukonna heaks ära teinud, olgu siis täiesti iseseisvalt või mõnes programmis, nagu kogukonnapraktika, Nopi Üles, Superheroes, Hea Eeskuju, Changemakers Academy. Teema avavad eeskõnelejad oma isiklike kogemustega heaks kodanikuks olemisest ning seejärel arutletakse juba koos kõigi kokkutulnutega, millisest muutusest nad unistavad, mis neid takistada võib, mis julgustab. Tahame arutelul osalejatega jagada lugusid millegi muutmise ja ärategemisest ning koos otsida lahendusi ja võimalusi, sest muutuv ühiskonnas on vaja, et üha rohkem noori vabakonnas osaleks ja looks neile sobivat maailma.

Tiigrihüpe vabakonnas

Võtsime selle aasta üheks tegevussuunaks vabakonna digioskuste kasvatamise ning plaanime sügisel korraldada vabauhendustes tegutsejatele digioskuste töötoad. Võtame seal ette kõik teemad ja nipid, kuis veebiplatvormid, äpid ja digitrikid aitavad teha elu lihtsamaks, olgu meeskondade kokkutoomisel, finantside planeerimisel või riigivalitsemises kaasärääkimisel. Esiatgu ootame KÜSK-i tugi-tegevuste taotlusvoorst rahastusotsust. Kes on huvitatud, hoiab silma peal nädalakirjal ja [Facebook.com/heakodanik!](https://facebook.com/heakodanik)

Tegusad Eesti Noored (TEN) on Euroopa Noorteparlamendi ametlik esindaja Eestis ning pakub kodanikuharidust Euroopa Noorteparlamendi sessioonide, noorte omaalgatuste ja demokraatiakooli abil. Ankeedi täitis **SELENE GNADENTEICH.**

Tegusad Eesti Noored

unistab kaugemate nurkade noorte kaasamisest

Millal ühing loodi?

Noorte loodud ja juhitud vabaühendus MTÜ Tegusad Eesti Noored loodi 2001. aastal.

Miks loodi?

Noorteühenduse lõi rühm aktiviste, kes oli esindanud Eestit Euroopa Noorteparlamendi istungitel. TEN hakkas samalaadseid üritusi korraldama ka Eesti noortele ning Noorteparlamendi sessioonid on praegugi TEN-i üks põhilisi tegevussuundi.

Üle-eestilist võrgustikku ühendab julge pealehakkamine ning soov ennast arendada ja proovile panna.

Kui palju inimesi ühingu on?

Meil on 560 liiget üle kogu Eesti, Tallinnast Kanepini ja Saaremaast Jõhvini. Lisaks registreeritud liikmetele võtab aasta jooksul TEN-i üritustest osa ligi paarsada noort.

Kust te toimetamiseks raha saate?

Rahastus on projektipõhine, meid on toetanud näiteks Avatud Eesti Fond, Tallinna Spordi- ja Noorsooamet, Euroopa Liidu infosekretariaat, Hasartmängumaksu Nõukogu, Euroopa Parlament, Euroopa Noored ning Majandus- ja Kommunikatsiooniministeerium.

Mis on olnud suurim õppetund?

Noortele toimub väga palju erinevaid üritusi ja need kipuvad ka samadel aegadel toimuma, mistõttu on oluline liikmete teadlik kaasamine. Tuleb läbi mõelda, millal, miks ja kuidas uusi liikmeid kaasa haarata, kuidas olemasolevaid hoida, arendada ja paremini ühiste eesmärkide saavutamiseks rakendada. Organisatsiooni pikaajalise edu ning jätkusuutlikkuse saab tagada üksnes aktiivsete liikmete ning motiveeritud eestvedajate abil.

Põnevaim ettevõtmine, mis hetkel käsil?

Korraldame igal aastal üritusi eri vanusegruppidele, järgmine suurem üritus

on V University Forum of EYP Estonia ehk viiendat korda toimuv tudengitele mõeldud foorum, kus nii Eesti kui ka välisdelegatsioonide osavõtul arutletakse Euroopa majandusprobleemide üle.

Mida on vabaühendustel teilt õppida?

TEN-i sessioonil osalenu saab teadlikumaks kogu Euroopa probleemidest ja nende võimalikest lahendustest, meeskonnatööst, demokraatlikust otsustusprotsessist ja parlamendiistungi protseduurist, seda kõike mängulises keskkonnas.

Eriliseks teeb asjaolu, et igaühel on võimalik projektid peale sündmust ise ellu viia. Nimelt piirkondlikul Noorteparlamenti sessioonil pakutakse rühmatöös välja lahendusi kohalikele probleemidele, pärast üritust on kogenumad tenid oma teadmiste, oskuste ja kontaktidega abiks projektide elluviimisel. Parlamendis pakutud lahendustest on hea näide projekt Linn Lilleliseks, mis kaasab ka erivajadustega noori, juba üksteist aastat järjest.

Kus on ühendusel endal arenguruumi?

Suurim soov oleks kaasata inimesi kaugetest Eesti paikadest – just neid noori, kes ise ei oskaks üldse TEN-i või muude sarnaste tegevuste peale mõelda.

Kui teile antaks üheks aastaks kolm miljonit eurot ja mitte ühtki tingimust selle kasutamisel, siis mida teeksite?

- 1) Näitaks meie korraldusvõimet ja seda suurelt: oleks au taas tuua Eestisse EYP rahvusvaheline sessioon ehk suurim võimalik Euroopa Noorteparlamenti üritus.
- 2) Arendaks olemasolevaid liikmeid: tunneme puudust kvaliteetsetest koolitustest väliskoolitajate eestvedamisel.
- 3) Laieneks: avaks aastaks mitmes linnas kultuuri- ja kodanikuühiskonna keskuse, kus iga päev midagi toimuks ja noored saaksid tasuta ruume kasutada. Lisaks avaks kontori Narvas ja Saksamaal.
- 4) Muudaks osalemise odavamaks: toetaks rahaliselt EYP sessioonidel osalejaid osalustasu või reisikulude katmisega, tasustaks juhatuse liikmete tööd, looks stipendiumide fondi.

EMSL-i liikmete uudised

Loomakaitseorganisatsioonid Loomus, Eesti Loomakaitse Selts ja Varjupaikade MTÜ koos partneritega saatsid ühise pöördumise Ettevõtluse Arendamise Sihtasutusele, et paluda neil loobuda plaanist luua Eestisse ookeanikalade akvaarium. Loomakaitseorganisatsioonide sõnul ei sobi selline meelelahutusvorm loodussõbralikku ja progressiivsesse Eestisse. Peamise põhjusena töid organisatsioonid välja, et vangistuses ei ole võimalik tagada metsloomadele, eriti suurtele avamereloomadele ja kaladele liigimaseid tingimusi.

Inimõiguste Keskus kutsus 19. aprillil Eestis järjekordset mitmekesisuse päeva tähistama. Mitmekesisuse päeva eesmärk on märgata ja väärtustada iga inimese tähtsust ja erakordsust nii ettevõtetes ja organisatsioonides kui ka ühiskonnas laiemalt. Kõigil tööandjatel, organisatsioonidel ja eraisikutel on võimalik lüüa päeva väärtuste tutvustamises kaasa ja korraldada oma organisatsioonis mõni huvitav üritus, aga mitmekesisuse väärtustamisele võiks mõelda aasta läbi, mitte ainult ühel aprillikuu päeval. Mida, kuidas ja kellele võiks korraldada, et mitmekesisuse väärtused ei unuks, ammuta inspiratsiooni Inimõiguste Keskuse kodulehelt www.humanrights.ee.

Domus Dorpatensis kutsus 9.–11.06 maailmamuutjate kooli. Maailmamuutjate kool on kohtumispaik inimestele, kes püüavad Eestit ja maailma mingil viisil paremaks teha. Need kolm päeva on selleks, et kuulda kõige parematest uutest praktikatest, saada uut innustust ning suhelda teiste inimestega, kes maailma parandada püüavad. Maailmamuutjate koolis esinevad eestvedajad, kes on loonud ja arendanud organisatsioone, millel on suur mõju ühiskonnale, nende seas on Erika Ilves, Kristina Mänd, Darja Saar, Alar Karis, Rainer Sternfeld jt. Lisaks on kavas praktilisi oskusi arendavad töötoad.

Eesti Lasterikaste Perede Liit koostöös Rimi Eesti Food AS-i ja Spordiürituste Korraldamise Klubiga korraldavad tänavu esmakordselt koos heategevusliku Rimi juunijooksu, mis toimub 3. juunil Kadriorus. Jooksupäeval toimub Kadrioru staadionil tasuta spordiprogramm lastele ja kontsert, kus astuvad üles Laura Prits ning mitmed teised tuntud inimesed. Jooksuga toetatakse Eesti Lasterikaste Perede Liidu laste

spordifondi. Heategevusliku sündmuse peamine eesmärk on koos arvukate liikumisharrastajatega inspireerida Eesti “nutipõlvkonna” noori rohkem liikuma ja tervislikku ning sportlikku elustiili harrastama.

Stardi- ja finišipaik ning võistluskeskus asuvad Kadrioru staadionil, rada ise kulgeb Kadrioru teedel. 30% osalustasust annetakse Eesti Lasterikaste Perede Liidu laste spordifondi, mis loodud selleks, et ükski ettevõtmine ei jääks rahapuuduse tõttu tegemata ja suurperede lapsed saaksid spordist ning liikumisest tõeliselt rõõmu tunda: soetada vajalikku varustust, tasuda igakuist ringitasu või võistlustel osalemise tasusid.

MTÜ Eesti Pagulasabi on loomas Eesti koolidele uut meetodilist vahendit, mis oleks õpetajatele toeks kooliõpilastele rändetemaatika selgitamisel. Valmiv vahend kajastaks ühelt poolt põhjust, miks inimesed oma kodumaalt välja rändavad, teisalt seda, kuidas rändekogemusega inimesed või nende järeltulijad end uues ühiskonnas tunnevad ja oma identiteeti lahti mõtestavad. Selleks koguti kevadel inimeste isiklike rändelugusid, neist valitakse välja kümme parimat ja sügiseks saab projekti lõpptulemus olema veebis vabalt kättesaadav. Lisaks saab ligi 200 Eesti kooli tasuta A2-suuruses plakatikomplektid, mille toel käsitleda rändetemaatika koolitunnis või korraldada näitus koolikoridoris.

Inimõiguste Keskus, Naisuurimus- ja Teabekeskus, Eesti Ettevõtlike Naiste Assotsiatsioon, Eesti Ametiühingute Keskkliit ja soolise võrdsuslikkuse ja võrdse kohtlemise volinik allkirjastasid võrdse palga päeval palgalõhe vastu! plaani, millega pakuti välja kuus meetet soolise palgalõhe jõudsamaks vähendamiseks Eestis.

Allakirjutanud organisatsioonide esindajad on veendunud, et palgalõhe saab kaotada vaid kõikide osapoolte koostöös – riigi, tööandjate ja töötajate. Nende tegevusi vastuplaan kirjeldabki: riik saab reguleerida vanemahüvitise kasutamist ja toetada palgalõhe vastu võitlemist usaldusväärse soopõhise palgastatistika kogumise ja avaldamisega; omavalitsused panustada paindlike lastehoiuvõimalustega; tööandjad kasutada pereelu soodustavaid juhtimispraktikaid; töötajad rohkem oma palgaainfot avaldada ja analüüsida.

Дайте только шанс!

Стр. 8-13

Если с молодежью за последние 25 лет произошли заметные изменения, значит ли это, что попавшие под влияние молодежной работы и всевозможных программ молодые люди, когда вырастают, становятся иными взрослыми, нежели их родители? Мари Ёо Сарв расспросила вчерашних активистов и попыталась разобраться.

Недавно пресса пестрила статьями о молодежи, которая обижается, если ее не принимают на работу, не обслуживают без очереди, а небо над их головами затягивается тучами. Также было много материалов о невидимом поколении – о десятках тысячах молодых эстоноземельцев, которые не учатся, не работают, живут с родителями и мечтают о светлом будущем, при этом палец о палец не ударяя.

К счастью, не все так плохо – в открытые молодежные центры, организации учеников и студентов, а также в молодежные объединения постоянно приходят новые молодые люди. Молодежь меньше интересуется исключительно материальными благами и больше думает о глобальных проблемах. Что же происходит с юными активистами в дальнейшем?

Руководитель инициативы «Назад в школу» и один из инициаторов программы «Молодежь в школу» Тейби Торм говорит, что всю жизнь проработала в гражданском секторе, хотя если бы она в молодости столкнулась с другими примерами, то нашла бы иное применение своей мотивации.

Старейшина волости Вяатса Лаури Ляэнеметс считает, что для мотивации молодежи важны не только хорошие

примеры и жажда к вниманию со стороны окружающих, пригодится и определенное недовольство: если у человека все хорошо, то он не станет активистом. «Должны возникать возможности и ситуации, где молодежи хочется проявить себя, и это нужно поддерживать», – говорит Ляэнеметс.

Многие из наших собеседников признают, что их путь в третий сектор сильно отличается от тех, кто приходит в организации и инициативы сегодня – после восстановления независимости Эстонии в 1991 г. не существовало систем поддержки молодежи и не было такого большого количества разнообразных возможностей проявить себя.

В конце концов, люди не были принципиально другими: все хотят что-нибудь сделать, вне зависимости от эпохи – дайте только шанс!

Дискуссия: может ли молодежь высказываться по любым темам или же только по касающимся их вопросов?

Стр. xx

Сийм Кийслер: суть предложения важнее возраста человека
Депутат Рийгикогу, вице-председатель IRL, бывший министр по делам регионов

Когда обсуждается запрет/разрешение выращивать пушных животных, у меня перед глазами встают протестующие молодые люди. Не знаю, почему так происходит, наверное, это просто стереотип. При этом, это определенно одна из тем, по которой молодежь стала активно высказываться, пусть даже напрямую вопросы животных молодежи не касаются. Из этого нельзя сделать вывод, что все 16-летние придерживаются одного и того же мнения по этой теме, однако это очень показательно: молодежь интересуется то, что происходит вокруг – зачастую, даже больше, чем тех, кто постарше.

Да, едва ли 16-летнего очень сильно волнует, сможет ли город или волость обеспечить всем места в детском саду, или же интересуется вопросы рассмотрения новой детальной планировки. Хотя тот же вопрос можно задать и наоборот: мы же не думаем, что пенсионеры не могут высказываться по вопросам городского планирования, даже если новые рампы и футбольные площадки

оставляют их равнодушными.

Мне кажется, что ключевой является проблема авторитета: многие люди в возрасте просто не привыкли серьезно воспринимать мнение «мальчишек». Авторитет обычно появляется с возрастом, что и логично – сложно успеть к 16 годам столько же, сколько люди в среднем успевают к 66 (если вы, конечно, не Келли Сильдари).

Но давайте помнить, что для хорошего управления важнее всего содержание предложения. Содержательные предложения обычно исходят от тех, кто углубился в вопрос и хорошо продумал плюсы и минусы. А хорошо продумывают обычно те, чья повседневная работа заключается как раз в напряжении извилин: а кто каждый день приобретает новые знания, продумывает и по новой представляет полученную информацию, как не учащиеся – будь то в школах, или же в течение всей жизни?

Прибавим к этому наше качественное школьное образование: раз эстонская молодежь достигает хороших результатов в международных тестах, значит, что с умом и способностью к анализу у них все в порядке. Одним словом, нам всем есть смысл прислушаться к молодежи – если они о чем-то говорят, то знают, и не важно, идет речь о доступности кружков по интересам или финансировании дневного центра для пенсионеров.

Индрек Рийгор: молодежи все равно
Учитель истории, обществоведения и философии Таллиннской ныммеской гимназии, руководитель Таллиннского общества учителей-историков

Не знаю, так ли это, но мне кажется, что существует две параллельных вселенных: в одной живет молодежь, которая решает общественные проблемы и меняет мир к лучшему, а в другой живут все остальные молодые люди. Пропорционально последних больше, из-за чего «голос» молодежи, может, и звучит, но широкой поддержки у него нет.

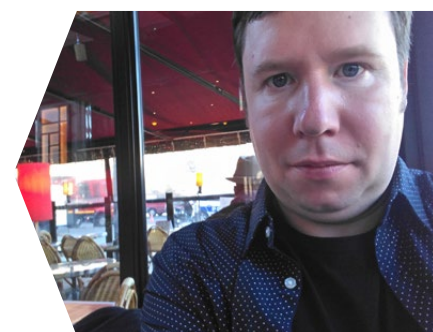
При этом, вовлечению молодежи в общественную жизнь способствуют обязательные для всех школ ученические самоуправления, всевозможные внеклассные мероприятия и деятель-

ность гражданских организаций: не хватало только избирательного права!

Проработав много лет в гимназических классах, я вижу, что интерес у молодежи к происходящему в обществе, мягко говоря, скромный. Если принять класс за усеченную модель общества, то видим, что там можно встретить одного-двух молодых людей, в отношении которых можем быть уверены, что они с умом воспользуются данными им правами. Остальные предпочитают быть «нейтральными», поскольку не могут определиться: они за или против. Большинство не может ничего сказать, потому что не обладает достаточными знаниями. Поэтому задача учителя – пробудить у учеников интерес к происходящему в обществе. Большинство учителей с этим справляется. Однако мне кажется, что интерес-то мы пробуем, но хватает его ненадолго.

Отсутствие интереса не всегда продиктовано развлечением, которые валяются на головы молодежи из всех щелей. Свое влияние оказывают семья, друзья, школа, медиа и др. Молодежь учится на примерах, поэтому важно, чтобы старшее поколение иногда смотрелось в зеркало и задавалось бы вопросом: а какой пример мы подаем? Ведь отсутствие интереса – проблема не только среди молодежи.

В одном можно быть уверенным – мнение молодежи важно и мы хотим с ним считаться. Прежде чем серьезно обсуждать, по каким именно вопросам молодежь должна высказываться, надо привить им интерес к происходящему в обществе. Этот вопрос должны решать не только школа и старшее поколение, но и сама молодежь посредством участия в молодежных объединениях. Молодежи надо задуматься, кого вы на самом деле представляете и кого еще могли бы представлять?

Aasta pioneer Teomeeter kogub igaühe lubadusi vähenõudvatest tegemistest ja tegematajätmistest ja ehitab teokaupa üles ilusamat Eestis.

Muusikat tegid Raul Vaigla ja Liis Lass.

Talvekuul tunnustasime Toompea lossi Valges saalis kodanikuühiskonna **aasta kõige ägedamaid.**

Fotod: Karl-Kristjan Nigesen

MTÜ Loomuse juht Kadri Taperson on loomakaitsevõrgustiku kaudu ühiskonnas kuuldavaks teinud ka loomade hääle – loomasõprade hääle oligi 2016. aasta kodanikuühiskonna aasta hääle.

Aasta investeeringuks nimetasime Eesti tööandjate algatuse “Annetame aega”, mille kaudu investeerivad ettevõtjad ühiskondlike probleemide lahendamisse oma töötajate aega.

Aasta avaliku võimu esindajad olid riigi andmete avajatena silma paistnud Andrus Jõgi ja Andres Kütt.

Aasta teoks on suhtumine “Teeme lihtsalt ära!”, mida näitasid Triin Männik ja Margus Palu, kui tegid ERM-ile puuduoleva ingliskeelse veebilehe – lihtsalt sellepärast, et nad said.

Aasta vabaihenduseks kuulutatud MTÜ Eesti Pagulasabi juht Eero Janson tutvustab ühingu ideed: kui keegi tuleb me ukse taha, prõmmib ja hüüab “Laske sisse, muidu meid tapetakse!”, siis me avame ukse, mitte ei kustuta tuld ära ega sulge haaki.

